

Złożenie pracy online:
2026-06-19 21:00:23
Kod pracy:
49141/54567/CloudA

Magdalena Stus
(nr albumu: 34166)

Praca magisterska

PSYCHOLOGICZNE UWARUNKOWANIA ZACHOWAŃ SPRZYJAJĄCYCH ALIENACJI RODZICIELSKIEJ W SYTUACJI ROZWODU W KONTEKŚCIE POSTAW RODZICIELSKICH

130 PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF BEHAVIORS THAT PROMOTE PARENTAL ALIENATION IN THE SITUATION OF DIVORCE IN THE CONTEXT OF PARENTAL ATTITUDES

Wydział: Wyższa Szkoła Biznesu - National-
Louis University

Kierunek: Psychologia

Specjalność: psychologia kliniczna i osobowości

Promotor: dr Henryk Pietrzak

Serdeczne podziękowania składam Promotorowi za cenne wskazówki, poświęcony czas oraz merytoryczne wsparcie podczas realizacji niniejszej pracy. Wyrazy wdzięczności kieruję również do wszystkich osób, które wspierały mnie w trakcie studiów i procesu pisania pracy.

Streszczenie

Celem niniejszej pracy magisterskiej jest empiryczna weryfikacja psychologicznych uwarunkowań alienacji rodzicielskiej u osób po rozstaniu. Badanie analizuje związki między cechami osobowości rodziców, ich postawami rodzicielskimi oraz jakością komunikacji z byłym partnerem a nasileniem zachowań sprzyjających alienacji. Praca osadzona jest w paradygmacie systemowym, traktującym rodzinę jako dynamiczny układ wzajemnych zależności. W badaniu zastosowano trzy standaryzowane narzędzia psychometryczne: Inwentarz Osobowości NEO-FFI (J. Siuta); Skalę Postaw Rodzicielskich SPR (M. Plopa) oraz Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej KKM (M. Kaźmierczak, M. Plopa). Nasilenie zachowań alienacyjnych mierzono za pomocą ankiety własnej konstrukcji opartej na typologii zachowań alienujących. Sformułowano trzy hipotezy główne: Identyfikacja osobowościowych i komunikacyjnych predyktorów alienacji stwarza podstawy do projektowania ukierunkowanych interwencji terapeutycznych chroniących dobrostan dziecka w sytuacji wysokiego konfliktu rodzicielskiego.

Słowa kluczowe

alienacja rodzicielska, postawy rodzicielskie, cechy osobowości, komunikacja małżeńska, Wielka Piątka, NEO-FFI, SPR, KKM, rozwód, konflikt okołorozwodowy

Abstract

The aim of this master's thesis is to empirically examine the psychological determinants of parental alienation among individuals following a separation. The study analyzes the relationships between parents' personality traits, their parenting attitudes, and the quality of communication with their former partner, and the severity of behaviors that contribute to alienation. The study is grounded in a systems paradigm, which views the family as a dynamic system of interdependencies. Three standardized psychometric instruments were used in the study: the NEO-FFI Personality Inventory (J. Siuta) ; the Parenting Attitudes Scale (SPR) (M. Plopa); and the Marital Communication Questionnaire (KKM) (M. Kaźmierczak, M. Plopa). The severity of alienating behaviors was measured using a self-constructed questionnaire based on a typology of alienating behaviors. Three main hypotheses were formulated: Identifying personality and communication predictors of alienation provides a basis for designing targeted therapeutic interventions to protect the child's well-being in situations of high parental conflict.

Keywords

parental alienation, parental attitudes, personality traits, marital communication, the Big Five, NEO-FFI, SPR, FKM, divorce, divorce-related conflict

SPIS TREŚCI

WSTĘP	6
--------------------	----------

ROZDZIAŁ I

Psychologiczne i relacyjne uwarunkowania funkcjonowania rodziny w sytuacji rozwodu

1.1. Systemowe ujęcie rodziny i jej dezorganizacja w procesie rozwodu.....	8
1.2. Komunikacja w diadzie małżeńskiej jako fundament relacji rodzinnych	10
1.3. Definicja i klasyfikacja postaw rodzicielskich w literaturze psychologicznej	12
1.4. Czynniki kształtujące postawy rodziców w sytuacjach kryzysowych. Osobowościowe determinanty funkcjonowania w rolach społecznych	13
1.5. Pięcioczynnikowy model osobowości (NEO-FFI) jako rama teoretyczna badań	15

ROZDZIAŁ II. Psychologiczne aspekty zjawiska alienacji rodzicielskiej

2.1. Geneza i ewolucja pojęcia alienacji rodzicielskiej — od PAS do zachowań alienujących	17
2.2. Typologia zachowań sprzyjających alienacji i ich przejawy w relacji z dzieckiem ...	19
2.3. Psychologiczny profil rodzica stosującego praktyki alienacyjne	20
2.4. Deficyty komunikacyjne i cechy osobowości jako predyktory zachowań alienacyjnych.....	21
2.5. Konsekwencje alienacji rodzicielskiej dla rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka	22
2.6. Alienacja rodzicielska w praktyce kuratorskiej i orzeczniczej — perspektywa instytucjonalna	24

ROZDZIAŁ III. Metodologia badań własnych

3.1. Przedmiot i cel badań oraz problemy badawcze	27
3.2. Hipotezy badawcze	29
3.3. Zmienne i ich operacjonalizacja	33
3.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze	36
3.5. Charakterystyka badanej grupy i procedura przeprowadzania badań	40

ROZDZIAŁ IV. Analiza wyników badań własnych i wnioski

4.1. Analiza opisowa badanych zmiennych	45
4.2. Charakterystyka badanej grupy w zakresie cech osobowości, postaw rodzicielskich i jakości komunikacji	48
4.3. Związek pomiędzy cechami osobowości a skłonnością do zachowań alienacyjnych .	52

4.4. Postawy rodzicielskie a przejawy alienacji w sytuacji rozvodu	54
4.5. Jakość komunikacji z byłym partnerem jako moderator zachowań alienacyjnych ...	56
4.6. Dyskusja wyników i wnioski końcowe	59
ZAKOŃCZENIE	65
Bibliografia	69
Spis tabel	74
Spis rycin	75
Aneks	76

WSTĘP

Niniejsza praca dotyczy psychologicznych uwarunkowań alienacji rodzicielskiej rodziców po rozstaniu, analizowanych w kontekście postaw rodzicielskich, cech osobowości oraz jakości komunikacji między byłymi partnerami.

Przed przystąpieniem do omówienia zjawiska alienacji rodzicielskiej w kontekście postaw rodzicielskich po rozstaniu, należy wziąć pod uwagę kontekst rodzinny, rozumiany jako struktura, skład oraz jakość więzi rodzinnych, które stanowią tło dla wszelkich procesów zachodzących między rodzicami a dzieckiem. Współczesna rodzina, postrzegana przez pryzmat teorii systemowej, stanowi dynamiczną strukturę, w której „dobrostan każdego z jej członków jest nierozzerwalnie związany z jakością wzajemnych relacji oraz stabilnością granic wewnątrz systemowych” (Plopa, 2005, s. 245). Rozpad małżeństwa lub związku partnerskiego rodziców nie jest jedynie jednostkowym aktem prawnym czy formalnym zakończeniem wspólnego pożycia, lecz stanowi „długofalowy, wieloetapowy proces psychologiczny, który wymusza radykalną reorientację dotychczasowego modelu życia” (Plopa, 2005, s. 245).

W sytuacji kryzysu okołorozwodowego system rodzinny wchodzi w fazę głębokiej dezorganizacji, w której dotychczasowe mechanizmy komunikacyjne i wychowawcze często ulegają zawieszeniu na rzecz strategii przetrwania lub walki o wpływy. Szczególnie istotnym aspektem tego procesu jest reorganizacja ról rodzicielskich. Choć w optymalnych warunkach rodzice powinni dążyć do wypracowania modelu współrodzicielstwa (ang. *co-parenting*), opartego na współpracy i oddzieleniu konfliktu partnerskiego od sfery opiekuńczej, w praktyce klinicznej i sądowej coraz częściej obserwuje się procesy odwrotne (Błażek & Lewandowska-Walter, 2017, s. 45). W sytuacjach wysokiego konfliktu dochodzi do „instrumentalizacji dziecka, które staje się uczestnikiem sporu dorosłych, co prowadzi do drastycznego naruszenia jego poczucia bezpieczeństwa” (Czerederecka, 2010, s. 112).

Jednym z najbardziej niepokojących zjawisk, będących wynikiem dysfunkcyjnej adaptacji do sytuacji rozwodowej, jest alienacja rodzicielska. Zjawisko to, definiowane jest jako „zespół zachowań rodzica alienującego, zmierzających do destrukcji więzi dziecka z drugim rodzicem, stanowiących formę przemocy psychicznej o dalekosiężnych skutkach rozwojowych” (Kozak, 2009, s. 134). Współczesna psychologia odchodzi od traktowania tego zjawiska wyłącznie

w kategoriach medycznych, jako syndrom, skupiając się na analizie behawioralnych przejawów zachowań alienujących oraz ich uwarunkowań osobowościowych (Fidrocki, 2020, s. 92).

Zrozumienie mechanizmu alienacji wymaga analizy struktury psychicznej rodziców. Kluczowe jest powiązanie cech osobowościowych, takich jak poziom neurotyczności czy skłonność do wrogości, z konkretnymi postawami rodzicielskimi, które w warunkach stresu przybierają formy skrajne: „od nadmiernej opiekuńczości po manipulację” (Ziemska, 2009, s. 156). Istota problemu tkwi w tym, że rodzic alienujący często nieświadomie projektuje własne lęki na dziecko, tworząc z nim „więź o charakterze symbiotycznym, która wyklucza obecność drugiego opiekuna” (Warshak, 2010, s. 48).

Kolejnym filarem analizy uwarunkowań alienacji jest jakość komunikacji między byłymi partnerami. W sytuacjach wysokiego konfliktu komunikacja przestaje pełnić funkcję informacyjną, a staje się „narzędziem deprecjacji partnera” (Kaźmierczak & Płopa, 2008, s. 12). Niszczenie wizerunku drugiego rodzica w obecności dziecka prowadzi do powstania tzw. konfliktu lojalności, w którym „naturalna potrzeba kochania obojga rodziców zostaje zablokowana przez lęk przed odrzuceniem ze strony rodzica dominującego” (Jarmołowska, 2009, s. 45).

Niniejsza praca magisterska stawia sobie za cel empiryczną weryfikację związku między psychologicznymi cechami rodziców, a nasileniem zachowań sprzyjających alienacji w sytuacji rozstania. W badaniach zastosowano model Wielkiej Piątki (NEO-FFI) do opisu osobowości, Kwestionariusz Skala Postaw Rodzicielskich (SPR) oraz Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej (KKM), co pozwala na wielowymiarowe ujęcie problemu (Siuta, 2006, s. 18).

Uzasadnieniem dla podjęcia tej tematyki jest rosnąca skala konfliktów okołorozwodowych oraz potrzeba dostarczenia rzetelnych narzędzi diagnostycznych specjalistom pracującym z rodzinami w kryzysie. Zidentyfikowanie psychologicznych predyktorów alienacji może przyczynić się do wcześniejszego rozpoznawania tych mechanizmów przez sądy i terapeutów, co w konsekwencji może uchronić dzieci przed „destrukcyjnym wpływem izolacji od jednego z rodziców” (Suchodolska, 2015, s. 165).

ROZDZIAŁ I

Psychologiczne i relacyjne uwarunkowania funkcjonowania rodziny w sytuacji rozwodu

1.1. Systemowe ujęcie rodziny i jej dezorganizacja w procesie rozwodu.

Współczesna psychologia rodziny w sposób paradygmatyczny opiera się na założeniach ogólnej teorii systemów, która definiuje rodzinę jako „złożoną, zintegrowaną całość, będącą czymś więcej niż tylko sumą jej poszczególnych części” (Plopa, 2005, s. 42). W ujęciu tym rodzina traktowana jest jako system żywy, dążący do zachowania dynamicznej równowagi, przy jednoczesnym zachowaniu zdolności do adaptacji wobec zmieniających się warunków wewnętrznych i zewnętrznych (Plopa, 2005, s. 45). Kluczowym mechanizmem podtrzymującym tę strukturę są cyrkularne procesy komunikacyjne, oparte na sprzężeniach zwrotnych, które sprawiają, że „zmiana w zachowaniu jednego członka rodziny nieuchronnie modyfikuje funkcjonowanie pozostałych członków oraz całego układu rodzinnego” (Namysłowska, 1997, s. 21).

Wnikliwa analiza systemu rodzinnego w kryzysie wymaga odwołania się do pojęć morfostazy i morfogenezy. Morfostaza to zdolność systemu do zachowania niezmienności, natomiast „morfogeneza oznacza zdolność do wprowadzania zmian strukturalnych w odpowiedzi na wymagania środowiska” (Plopa, 2005, s. 52). W zdrowym systemie rozwód uruchamia procesy morfogenetyczne. Wówczas rodzina ewoluuje, tworząc nowe zasady współpracy. Jednak w systemach predysponowanych do zachowań alienacyjnych lęk przed zmianą aktywuje sztywne mechanizmy morfostatyczne. Rodzic alienujący, nie potrafiąc zaakceptować nowej struktury, stara się „zamrozić system w fazie symbiozy z dzieckiem, co prowadzi do patologicznej stabilizacji poprzez wykluczenie drugiego opiekuna” (Namysłowska, 1997, s. 41).

Istotnym elementem struktury systemowej są granice, które wyznaczają zakres prywatności rodziny oraz regulują przepływ informacji i emocji między podsystemami: małżeńskim, rodzicielskim oraz rodzeństwa. Sytuacja rozwodu stanowi radykalne naruszenie tej struktury, co w literaturze określa się mianem dezorganizacji systemu. Manifestuje się ona przede wszystkim poprzez rozpad podsystemu małżeńskiego, który w warunkach dysfunkcji rzutuje na

podsystem rodzicielski. Dochodzi wówczas do triangulacji, gdzie „dziecko zostaje wciągnięte w konflikt dorosłych i pełni rolę sojusznika jednego z rodziców" (Cierpka, 2013, s. 104).

Tabela 1. *Charakterystyka systemu rodzinnego w stanie homeostazy i w procesie dezorganizacji około rozwodowej.*

Cecha systemu	Rodzina w stanie homeostazy	Rodzina w procesie dezorganizacji
Granice	Jasne, elastyczne, chroniące podsystemy	Rozmyte lub sztywne; triangulacja dziecka
Komunikacja	Bezpośrednia, spójna, konstruktywna	Pośrednia, instrumentalna lub agresywna
Role	Stabilne, komplementarne	Przeciążone, odwrócone (parentyfikacja)
Struktura	Hierarchiczna z wyraźnym podsystemem rodzicielskim	Splątana lub oderwana; koalicje między pokoleniami

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Plopa (2005); I. Namysłowska (1997).

Zgodnie z modelem kołowym Davida Olsona, rozwód często przesuwają rodzinę w stronę skrajnych wartości wymiarów spójności i elastyczności (Olson, 2000, s. 144). Systemy predysponowane do alienacji stają się „splątane" (ang. *enmeshed*). Granice między rodzicem a dzieckiem znikają, a dziecko traci autonomię, stając się emocjonalną częścią rodzica alienującego. Wówczas każdy kontakt dziecka z drugim rodzicem jest przez dziecko doświadczany jako zdrada i zagrożenie.

W procesie dezorganizacji dochodzi również do zjawiska przeciążenia informacyjnego i emocjonalnego. Sprzężenia zwrotne przekształcają się w tzw. „pętlę eskalacji" (Rostowska, 2001, s. 128). Oznacza to, że każdy komunikat ze strony rodzica alienowanego jest interpretowany jako atak, co wywołuje reakcję obronną w postaci jeszcze intensywniejszej izolacji dziecka (Rostowska, 2001, s. 128). System zaczyna operować na poziomie paradoksalnych nakazów, gdzie dziecko otrzymuje sygnał, że: „wolno mu kochać drugiego rodzica, lecz czyniąc to, zdradza dominującego opiekuna" (Cierpka, 2013, s. 118).

Wsteczna analiza systemowa nie może pominąć perspektywy transgeneracyjnej. Rozwód i towarzysząca mu alienacja często stają się momentem aktywacji tzw. lojalności niewidocznej, która oznacza, że rodzic, który sam doświadczył odrzucenia w rodzinie pochodzenia, może podświadomie „odtworzyć ten skrypt” (Satir, 2000, s. 95). Dezorganizacja systemu jest wówczas manifestacją nierozwiązanych konfliktów poprzednich generacji, a eliminacja partnera jest strategią radzenia sobie z lękiem przed powtórzeniem dawnej traumy.

Podsumowując, systemowe ujęcie dezorganizacji rodziny w procesie rozvodu pozwala dostrzec, że zachowania alienujące są wynikiem „awarii całego mechanizmu rodzinnego, który utracił zdolność do konstruktywnej transformacji” (Błażek & Lewandowska-Walter, 2017, s. 70). Postawy rodzicielskie, które zostaną omówione w kolejnych podrozdziałach stanowią narzędzie, za pomocą którego system próbuje radzić sobie z kryzysem, nierzadko kosztem dobra dziecka

1.2. Komunikacja w diadzie małżeńskiej jako fundament relacji rodzinnych.

Komunikacja w diadzie małżeńskiej stanowi centralny mechanizm regulujący funkcjonowanie całego systemu rodzinnego, będąc zarazem najbardziej czułym wskaźnikiem jego kondycji. W psychologii systemowej proces ten definiowany jest jako nieustanna wymiana informacji, wykraczająca poza czysto werbalną warstwę przekazu, a każdy akt komunikacyjny zawiera aspekt relacyjny, który „definiuje naturę związku oraz hierarchię wartości partnerów” (Namysłowska, 1997, s. 38). Prawidłowy przepływ informacji, oparty na jasności przekazu, spójności komunikatów oraz zdolności do aktywnego słuchania, warunkuje homeostazę systemu i pozwala rodzinie elastycznie adaptować się do sytuacji kryzysowych.

Mieczysław Plopa oraz Maria Kaźmierczak, opracowując Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej (KKM) wskazali, że jakość porozumiewania się partnerów można precyzyjnie opisać przez trzy wymiary: „wsparcie, otwartość oraz zaangażowanie” (Kaźmierczak & Plopa, 2008, s. 14). Wsparcie odnosi się do gotowości partnerów do okazywania empatii i akceptacji, stanowiąc bufor chroniący przed eskalacją agresji. Otwartość definiowana jest jako łatwość w ujawnianiu własnych stanów emocjonalnych, natomiast zaangażowanie odzwierciedla dbałość o podtrzymywanie więzi. W sytuacji kryzysu rozwodowego, kiedy wymiary te przyjmują niskie wartości komunikacja przekształca się w destrukcyjne pole walki, a dziecko nieświadomie przejmuje negatywny ładunek emocjonalny skierowany przeciwko drugiemu rodzicowi. Staje się

mimowolnym odbiorcą negatywnych emocji kierowanych przez jednego rodzica przeciwko drugiemu rodzicowi.

Virginia Satir uznawała komunikację za „parasol” determinujący jakość życia wszystkich członków rodziny. Wyróżniła ona dysfunkcyjne style komunikacji: „oskarżanie, przymilanie się, super racjonalizm oraz mataczenie” (Satir, 2000, s. 110), będące wyrazem głębokich deficytów w zakresie poczucia własnej wartości partnerów.

W diadach małżeńskich zmierzających ku rozpadowi wzorce te stają się dominujące. Szczególną rolę w genezie alienacji odgrywa „oskarżanie”, które z czasem ewoluuje w systematyczną dewaluację byłego partnera.

Maria Ryś podkreśla, że komunikacja jest nierozzerwalnie związana z dojrzałością osobową małżonków, a „autentyczny dialog jest wyrazem wzajemnego szacunku, a jego zanik stanowi pierwszy krok ku rozpadowi więzi” (Ryś, 2001, s. 92). Problemy te rzadko ulegają wygaszeniu po orzeczeniu rozvodu. Dopiero wtedy komunikacja między byłymi małżonkami staje się instrumentalna lub roszczeniowa, co uniemożliwia realizację wspólnych celów wychowawczych.

Istotnym elementem analizy komunikacji jest uwzględnienie różnic indywidualnych wynikających z cech osobowości, diagnozowanych w niniejszej pracy inwentarzem NEO-FFI. Osoby charakteryzujące się wysoką neurotycznością wykazują tendencję do lękowego interpretowania sygnałów płynących od partnera, co generuje stałe napięcie i utrudnia merytoryczne porozumienie. Z kolei niska ugodowość, objawiająca się antagonizmem, sprzyja eskalacji sporów (Strelau, 2014, s. 202). Rodzic o wysokiej neurotyczności może wykorzystywać komunikację z dzieckiem do rozładowania własnego napięcia emocjonalnego, co literatura opisuje jako jeden z psychologicznych czynników sprzyjających zachowaniom alienacyjnym.

Richard Warshak w swoich analizach dotyczących „trucizny rozwodowej” wskazuje, że manipulacja komunikacyjna jest najskuteczniejszą metodą niszczenia więzi dziecka z drugim rodzicem. Polega ona na „subtelnym, lecz systematycznym podważaniu autorytetu odrzuconego rodzica poprzez sianie wątpliwości” (Warshak, 2010, s. 40). Takie działania prowadzą do wytworzenia u dziecka lęku i niechęci, co stanowi istotę zjawiska alienacji.

Podsumowując, komunikacja w diadzie małżeńskiej, mierzona narzędziami takimi jak KKM, stanowi fundament wszystkich relacji wewnątrzrodzinnych. Jej dysfunkcje, które są zakorzenione w cechach osobowości (badanych za pomocą NEO-FFI) oraz utrwalonych wzorcach systemowych, są pierwotną przyczyną zaburzeń w sferze postaw rodzicielskich. Wynika z tego, że pełna diagnoza psychologiczna uwarunkowań alienacji rodzicielskiej nie jest możliwa bez wnikliwej analizy procesów komunikacyjnych (Plopa, 2005, s. 168).

1.3. Definicja i klasyfikacja postaw rodzicielskich w literaturze psychologicznej.

Konstrukt postawy rodzicielskiej zajmuje centralne miejsce w psychologicznej analizie funkcjonowania rodziny. Stanowi on pomost między indywidualnymi cechami rodzica, a jakością rozwoju psychofizycznego dziecka. Maria Ziemska definiuje postawę rodzicielską, jako „dynamiczne ustosunkowanie się rodzica do dziecka, determinujące całokształt wzajemnych interakcji” (Ziemska, 2004, s. 12). Każda postawa posiada komponent poznawczy, czyli wiedzę o dziecku, emocjonalny, czyli stosunek uczuciowy oraz behawioralny, czyli sposób postępowania, które wspólnie tworzą klimat wychowawczy sprzyjający lub utrudniający socjalizację.

Klasyczna klasyfikacja Ziemskiej dzieli postawy na właściwe i niewłaściwe. Do grupy tych właściwych, czyli pożądanых zalicza się: akceptację dziecka takim, jakim jest, współdziałanie oparte na wzajemnym zaufaniu, przyznawanie dziecku swobody adekwatnej do jego wieku oraz uznanie jego praw jako odrębnej jednostki. Do niewłaściwych postaw wg Ziemskiej zalicza się m.in. postawę: „odtrącającą, unikającą, nadmiernie wymagającą oraz nadmiernie chroniącą” (Ziemska, 2004, s. 42). W kontekście analizy alienacji rodzicielskiej szczególnego znaczenia nabierają postawy dysfunkcyjne: odtrącająca, unikająca, nadmiernie wymagająca oraz nadmiernie chroniąca. Ta ostatnia, polegająca na ograniczaniu samodzielności dziecka pod pozorem troski, jest niezwykle istotna w sytuacjach konfliktów okołorozwodowych.

Mieczysław Plopa natomiast, dystansując się od prostych podziałów, proponuje wielowymiarowe badanie postaw przez takie skale, jak: „akceptacja – odrzucenie, autonomia, wymaganie, niekonsekwencja oraz ochranianie” (Plopa, 2011, s. 68). Podejście to jest szczególnie cenne metodologicznie, gdyż pozwala na ilościową ocenę nasilenia danej postawy.

W sytuacjach kryzysowych postawa nadmiernie wymagająca i niekonsekwentna często ulegają wzmocnieniu, destabilizując poczucie bezpieczeństwa dziecka.

U podłoża prezentowanych postaw leżą trwałe cechy osobowości rodziców, co stanowi istotny punkt styku z inwentarzem NEO-FFI. Badania Paula Costy i Roberta McCrae wskazują, że profil osobowościowy Wielkiej Piątki istotnie różnicuje style rodzicielskie (McCrae & Costa, 2005, s. 112). Rodzice o wysokim poziomie neurotyczności częściej wykazują postawy lękowe i nadmiernie kontrolujące. Z kolei osoby o wysokiej ugodowości, skłonne są do postaw akceptujących i demokratycznych.

Podsumowując, definicja i klasyfikacja postaw rodzicielskich pozwala na precyzyjne opisanie mechanizmów kształtujących relację rodzic–dziecko w obliczu rozpadu małżeństwa. Ich zaburzenia wynikające z konfiguracji cech osobowości oraz nasilonego konfliktu stanowią kluczowe uwarunkowanie zjawiska alienacji. Zastosowanie testu NEO-FFI w badaniach własnych pozwoli na empiryczną weryfikację, w jakim stopniu konkretne rysy osobowościowe korelują z postawami uznanymi w literaturze za czynniki ryzyka (Szopa, 2021, s. 45).

1.4. Czynniki kształtujące postawy rodziców w sytuacjach kryzysowych. Osobowościowe determinanty funkcjonowania w rolach społecznych.

Sytuacja kryzysowa, jaką jest rozpad małżeństwa i co za tym idzie systemu rodzinnego, wymusza na jednostce gwałtowną i bolesną redefinicję dotychczasowych ról społecznych. Postawy rodzicielskie w tym specyficznym kontekście są wypadkową obiektywnych trudności sytuacyjnych oraz trwałych dyspozycji osobowościowych, które determinują strategię adaptacyjną rodzica do nowej rzeczywistości (Płopa, 2005, s. 188). Zdolność do utrzymania konstruktywnej więzi z dzieckiem jest moderowana przez wewnętrzne zasoby psychiczne, które w obliczu traumy mogą ulec wyczerpaniu lub patologicznej transformacji.

Kluczowym wyznacznikiem funkcjonowania w roli rodzica w kryzysie jest stabilność struktury osobowości. W sytuacjach skrajnego napięcia dochodzi do zjawiska regresji roli. Rodzic, zamiast pełnić funkcję stabilnego opiekuna, oczekuje wsparcia od dziecka. W warunkach kryzysu rodzic zaczyna oczekiwać wsparcia od dziecka, odwracając tym samym relację opiekuńczą. (Ziemska, 2004, s. 92). Taka zmiana wewnątrz roli społecznej jest pierwotnym

uwarunkowaniem alienacji: dziecko zostaje „uwięzione” w potrzebach emocjonalnych dorosłego, tracąc dostęp do normalnego kontaktu z drugim rodzicem.

Tabela 2. *Mechanizmy psychologiczne w sytuacji kryzysu rodzinnego i ich wpływ na postawę rodzicielską.*

Mechanizm	Opis zjawiska w kryzysie	Wpływ na postawę rodzicielską
Rozszczepienie	Widzenie byłego partnera jako „wyłącznie złego”, a siebie jako „wyłącznie dobrego”.	Postawa nadmiernie chroniąca rozumiana jako „ratowanie” dziecka przed „złym” rodzicem
Parentyfikacja	Odwrócenie ról — dziecko staje się powiernikiem i opiekunem emocjonalnym rodzica.	Postawa symbiotyczna, blokująca autonomię dziecka i jego relację z drugim rodzicem.
Projekcja	Przypisywanie drugiemu rodzicowi własnych negatywnych intencji lub agresji.	Postawa lękowa, niekonsekwentna, nasycona wrogością.
Triangulacja	Wciąganie dziecka w konflikt diady w celu obniżenia napięcia między dorosłymi.	Postawa rygorystyczna wobec kontaktów dziecka z „oponentem”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: I. Namysłowska (1997); M. Plopa (2011); V. Satir (2000).

Jan Strelau podkreśla, że uwarunkowania osobowościowe decydują o „wydolności regulacyjnej jednostki w warunkach stresu” (Strelau, 2014, s. 248). Rodzic o niskiej stabilności emocjonalnej, czyli z wysoką neurotycznością będzie wykazywał większą skłonność do ulegania powyższym mechanizmom obronnym. Z kolei cechy takie jak ugodowość czy otwartość na doświadczenie sprzyjają zachowaniu postawy demokratycznej, nawet w obliczu rozpadu rodziny. Warshak zauważa, że głębokie deficyty w funkcjonowaniu osobowościowym sprawiają, iż rodzic alienujący postrzega każdą próbę budowania przez dziecko autonomicznej relacji z drugim rodzicem jako „osobiste zagrożenie lub zdradę” (Warshak, 2010, s. 72).

Podsumowując, czynniki kształtujące postawy rodziców w sytuacjach kryzysowych są nierozzerwalnie związane z ich strukturą psychiczną i zdolnością do pełnienia roli społecznej

w warunkach ekstremalnego obciążenia. Osobowościowe determinanty, takie jak te mierzone inwentarzem NEO-FFI decydują o stopniu podatności rodzica na mechanizmy triangulacji i parentyfikacji, prowadzące do wykształcenia postaw dysfunkcyjnych i w konsekwencji do zachowań alienacyjnych (Plopa, 2004, s. 158).

1.5. Pięcioczynnikowy model osobowości (NEO-FFI) jako rama teoretyczna badań.

Pięcioczynnikowy model osobowości, znany jako Wielka Piątka (ang. *Big Five*), stanowi obecnie najbardziej empirycznie ugruntowaną koncepcję struktury osobowości, która zyskała szerokie zastosowanie zarówno w badaniach podstawowych, jak i klinicznych oraz diagnostycznych. Model ten, rozwijany przez Paula Costę i Roberta McCrae zakłada, że osobowość człowieka daje się opisać za pomocą pięciu względnie niezależnych, biologicznie uwarunkowanych wymiarów: „neurotyczność, ekstrawersja, otwartość na doświadczenie, ugodowości oraz sumienność” (McCrae & Costa, 2005, s. 28).

Neurotyczność (N) odzwierciedla stopień emocjonalnej niestabilności i podatności na doświadczanie negatywnych stanów afektywnych, takich jak lęk, gniew, depresja czy impulsywność. Osoby uzyskujące wysokie wyniki na tej skali ”reagują nadmiernie na stresory środowiskowe i mają trudności z powrotem do równowagi emocjonalnej po przeżyciu kryzysu” (Strelau, 2014, s. 255). W kontekście niniejszej pracy neurotyczność stanowi kluczowy predyktor zachowań alienacyjnych. Wysoki poziom tej cechy predysponuje rodzica do lękowego przetwarzania informacji o byłym partnerze i impulsywnego reagowania na kontakty dziecka z drugim rodzicem (Strelau, 2014, s. 255; Warshak, 2010, s. 72).

Ugodowość (A) określa orientację interpersonalną na współpracę, zaufanie i empatię. Niska ugodowość (antagonizm) koreluje z nastawieniem rywalizacyjnym, podejrzliwością i skłonnością do konfrontacji, czyli cechami bezpośrednio sprzyjającymi strategiom alienacyjnym. Otwartość na doświadczenie (O) pełni w kontekście alienacji funkcję ochronną. Rodzic otwarty na doświadczenie jest bardziej skłonny do refleksji nad własnymi zachowaniami (Szopa, 2021, s.50). Sumienność (C) sprzyja respektowaniu postanowień sądowych i konsekwencji wychowawczej, stanowiąc kolejny czynnik ochronny (Strelau, 2014, s. 270).

Do pomiaru Wielkiej Piątki w niniejszej pracy zastosowano Inwentarz Osobowości NEO-FFI w adaptacji Janusza Siuty. Jest to skrócona wersja kwestionariusza NEO-PI-R, składająca się

z 60 pozycji (po 12 na każdą skalę), Cechuje się „zadowalającymi właściwościami psychometrycznymi i szerokim zastosowaniem w badaniach z populacją polską” (Siuta, 2006, s. 10). Wybór tej wersji podyktowany był względami praktycznymi, gdyż skrócony formularz umożliwia diagnozę osobowości bez nadmiernego obciążania badanych w trudnej emocjonalnie sytuacji okołorozwodowej.

Zastosowanie modelu NEO-FFI jako ramy teoretycznej niniejszej pracy pozwala na precyzyjne operacjonalizowanie pojęcia „osobowościowych uwarunkowań alienacji”. Każda z pięciu skal generuje konkretną, mierzalną hipotezę dotyczącą jej związku z zachowaniami alienacyjnymi, postawami rodzicielskimi (SPR) oraz jakością komunikacji (KKM). Trójwymiarowe ujęcie tych relacji stanowi metodologiczny fundament badań własnych, opisanych szczegółowo w Rozdziale III (Siuta, 2006, s. 24).

ROZDZIAŁ II

Psychologiczne aspekty zjawiska alienacji rodzicielskiej

2.1. Geneza i ewolucja pojęcia alienacji rodzicielskiej — od PAS do zachowań alienujących.

Zjawisko alienacji rodzicielskiej (ang. *parental alienation*) stanowi jedno z najbardziej złożonych wyzwań dla współczesnej psychologii rodziny, biegłych sądowych oraz terapeutów. Ewolucja pojęcia przebiegała od kontrowersyjnego ujęcia syndromatycznego, skupionego na objawach u dziecka, aż po współczesne ujęcie systemowe, akcentujące zachowania rodziców uwarunkowane ich strukturą osobowości oraz postawami rodzicielskimi (Płopa, 2004, s. 38).

Oficjalna historia pojęcia rozpoczyna się w 1985 roku, kiedy to amerykański psychiatra Richard A. Gardner wprowadził termin Zespołu Alienacji Rodzicielskiej (Parental Alienation Syndrome — PAS). Gardner zdefiniował PAS jako zaburzenie u dziecka, które w kontekście sporów o opiekę jest angażowane przez jednego z rodziców w oszczerstwa i potępienie drugiego opiekuna. Istotą zjawiska jest nieuzasadnione odrzucenie czyli sytuacja, w której rodzic odrzucony nie dopuścił się wobec dziecka przemocy, molestowania ani rażących zaniedbań (Gardner, 1998, s. 74).

Tabela 3. Klasyfikacja symptomów PAS według R. A. Gardnera

Lp	Symptom	Opis kliniczny zachowania dziecka
1.	Kampania oszczerstw	Dziecko stale i publicznie znieważa rodzica, używając wrogich określeń.
2.	Słabe uzasadnienia	Argumenty dziecka przeciw rodzicowi są błahe i nieadekwatne do prezentowanej niechęci.
3.	Brak ambiwalencji	Jeden rodzic jest idealizowany, drugi postrzegany jako postać całkowicie zła.
4.	Zjawisko „niezależnego myśliciela”	Dziecko twierdzi, że nikt go nie namawiał do nienawiści i jest to wyłącznie jego własna decyzja.
5.	Bezkrytyczne wsparcie	Dziecko automatycznie staje po stronie rodzica alienującego we wszelkich sporach.
6.	Brak poczucia winy	Dziecko jest okrutne wobec rodzica odrzuconego i nie odczuwa z tego powodu wyrzutów sumienia.
7.	Zapożyczone scenariusze	Dziecko używa słów i terminów typowych dla dorosłych, których treści nie rozumie.
8.	Wrogość wobec rodziny rodzica	Niechęć dziecka rozszerza się na dziadków i krewnych ze strony rodzica odrzuconego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. A. Gardner, *The Parental Alienation Syndrome*, 1998.

Koncepcja Gardnera spotkała się w latach 90. XX wieku z gruntowną krytyką środowisk akademickich. Zarzucano jej brak rygorystycznych podstaw empirycznych oraz zbyt silne skupienie na dziecku jako „chorym”, co zdejmuje odpowiedzialność z dorosłych sprawców zaburzenia relacyjnego. Janet Johnston i Joan Kelly wskazały, że termin „syndrom” jest zbyt wąski i nie oddaje złożoności dynamiki systemowej leżącej u podłoża odrzucenia rodzica (Kelly i Johnston, 2001).

Ewolucja ta doprowadziła do zastąpienia terminu PAS pojęciem Alienacji Rodzicielskiej (Parental Alienation — PA). Zmiana ta była przełomowa, ponieważ pozwoliła badaczom skupić się nie tylko na skutkach obserwowanych u dziecka, lecz przede wszystkim na przyczynach tkwiących w psychice rodziców. Amy Baker zidentyfikowała kilkanaście specyficznych zachowań alienujących (*alienating behaviors*), takich jak: ograniczanie kontaktu, kontrolowanie komunikacji, wzbudzanie w dziecku lęku przed drugim rodzicem czy deprecjonowanie go w obecności dziecka (Baker, 2007, s. 33).

Kluczowym momentem ewolucji pojęcia było jego włączenie do międzynarodowych systemów klasyfikacyjnych. W DSM-5 termin PA nie widnieje jako odrębna diagnoza, jednak zjawisko to rozpoznawane jest w kategorii „Problemy relacyjne między dzieckiem a rodzicem” (V61.20). Przełomem stała się klasyfikacja ICD-11 (obowiązująca od 2022 roku), gdzie pod kodem QE52.0 opisano problem relacyjny między opiekunem a dzieckiem, wprost odnosząc się do patologicznego wpływu rodzica na więź dziecka z drugim opiekunem (WHO, 2022).

Ewolucja pojęcia od PAS do zachowań alienujących, pozwala na znacznie głębszą analizę psychologiczną. Zrozumienie, że alienacja jest procesem wynikającym z postaw rodzicielskich (mierzonych SPR) i zaburzeń komunikacyjnych (mierzonych KKM), warunkuje trafne sformułowanie pytań badawczych dotyczących korelacji między stylem wychowawczym a tendencją do zachowań alienacyjnych (Fidrocki, 2020, s. 92).

2.2. Typologia zachowań sprzyjających alienacji i ich przejawy w relacji z dzieckiem.

Współczesne rozumienie alienacji rodzicielskiej jako procesu, a nie jednostkowego zdarzenia, wymaga scharakteryzowania konkretnych zachowań, które składają się na tę destrukcyjną dynamikę. Douglas Darnall proponował podział rodziców stosujących zachowania alienujące na trzy kategorie: naiwnych alienatorów, czyli działających nieświadomie, pod wpływem emocji; aktywnych alienatorów, czyli zdających sobie sprawę z destrukcyjności swoich zachowań, lecz niezdolnych do ich zahamowania oraz obsesyjnych alienatorów, czyli działających w sposób systematyczny i celowy, z wyraźnym zamiarem trwałego zniszczenia relacji dziecka z drugim rodzicem (Darnall, 1998, s. 14).

Amy Baker i Paul Fine wyróżnili kilkanaście specyficznych strategii alienacyjnych, które można pogrupować w trzy kategorie: zachowania komunikacyjne, zachowania organizacyjno-

logistyczne oraz manipulacja emocjonalna i poznawcza (Baker i Fine, 2014, s. 28). Do zachowań komunikacyjnych należy negatywne mówienie o drugim rodzicu w obecności dziecka i wyolbrzymianie jego wad. Zachowania organizacyjne obejmują: utrudnianie kontaktów pod pretekstem chorób, nieinformowanie o wydarzeniach w życiu dziecka oraz planowanie atrakcyjnych aktywności na czas przewidziany dla drugiego rodzica.

Najbardziej destrukcyjną kategorię stanowi manipulacja emocjonalna i poznawcza. Obejmuje ona wzbudzanie w dziecku lęku przed rodzicem alienowanym, szpiegowanie dziecka po powrocie od drugiego rodzica, nagradzanie negatywnych wypowiedzi o nim oraz karanie dziecka za wyrażanie pozytywnych emocji wobec niego (Warshak, 2010, s. 80). Warshak określa tę ostatnią strategię mianem „trucizny emocjonalnej”, która uniemożliwia dziecku doświadczanie naturalnej miłości do obojga rodziców.

Kluczową kwestią jest zrozumienie, że zachowania alienujące rzadko przybierają ostentacyjną formę, częściej mają charakter subtelny i systematyczny. Dzieci poddane alienacji rzadko są w stanie samodzielnie rozpoznać mechanizm manipulacji, internalizują przekazy rodzica alienującego jako własne przekonania i odczucia (Lorandos i in., 2013, s. 112). To właśnie ta cecha czyni alienację zjawiskiem szczególnie trudnym do wykrycia i wymagającym wczesnej interwencji specjalistycznej.

2.3. Psychologiczny profil rodzica stosującego praktyki alienacyjne.

Identyfikacja psychologicznego profilu rodzica alienującego jest jednym z centralnych celów współczesnych badań nad alienacją rodzicielską. Choć literatura przestrzega przed tworzeniem uproszczonych stereotypów, wyniki licznych badań wskazują na pewne powtarzające się konfiguracje cech osobowości, deficytów komunikacyjnych oraz mechanizmów obronnych, które predysponują do stosowania strategii alienacyjnych (Lorandos i in., 2013, s. 45).

W literaturze psychopatologicznej wskazuje się, że u podstaw obsesyjnej alienacji często leżą głębsze zaburzenia osobowości, takie jak osobowość borderline, narcystyczna lub paranoiczna (Warshak, 2010, s. 130). Wspólnym mianownikiem tych struktur jest trudność w modulowaniu emocji, lęk przed porzuceniem oraz tendencja do postrzegania otoczenia przez pryzmat wrogości. Choć obecność zaburzeń osobowości nie jest warunkiem koniecznym do

pojawienia się zachowań alienacyjnych, nasiloną alienacją obsesyjną statystycznie częściej współwystępuje z zaburzeniami z wiązki B. (DSM-5) (Templer i in., 2017, s. 12).

Rodzic alienujący charakteryzuje się zazwyczaj niską zdolnością do tolerowania frustracji i silną potrzebą kontroli. W sytuacji rozstania utrata kontroli nad życiem rodzinnym uruchamia silne mechanizmy obronne: rozszczepienie - postrzeganie byłego partnera jako wyłącznie złego, projekcję - przypisywanie mu własnych negatywnych intencji oraz idealizację relacji z dzieckiem jako jedynej wartościowej (Namysłowska, 1997, s. 74). Mechanizmy te tworzą spójny, choć destrukcyjny system przekonań, który dostarcza rodzicowi subiektywnego uzasadnienia dla zachowań alienacyjnych.

Badania nad profilem rodzica alienującego wskazują również na trudności w obszarze mentalizacji, czyli zdolności do rozumienia i uwzględniania stanów psychicznych innych osób, w tym dziecka (Plopa, 2011, s. 112). Rodzic o deficytach mentalizacyjnych nie jest w stanie uchwycić, że jego działania, chociaż subiektywnie motywowane troską o dziecko w rzeczywistości wyrządzają mu krzywdę. Brak wglądu w psychologiczne skutki własnych zachowań jest cechą wyróżniającą obsesyjnych alienatorów i jednym z głównych czynników utrudniających terapeutyczną interwencję.

2.4. Deficyty komunikacyjne i cechy osobowości jako predyktory zachowań alienacyjnych.

O ile poprzedni podrozdział skupiał się na klinicznych aspektach profilu rodzica alienującego, niniejszy koncentruje się na empirycznie mierzalnych predyktorach zachowań alienacyjnych, czyli na cechach osobowości w ujęciu Wielkiej Piątki (NEO-FFI) oraz na wzorcach komunikacyjnych diagnozowanych za pomocą Kwestionariusza Komunikacji Małżeńskiej (KKM).

W zakresie cech osobowości szczególną rolę predykcyjną odgrywa neurotyczność. Rodzic o wysokim nasileniu tej cechy jest podatny na silne reakcje emocjonalne na stres i wykazuje niską tolerancję na frustrację (Strelau, 2014, s. 260). W kontekście rozstania wysoka neurotyczność może manifestować się obsesyjnym monitorowaniem kontaktów dziecka z byłym partnerem. Niska ugodowość przejawia się skłonnością do rywalizacji i braku empatii wobec byłego partnera, co bezpośrednio napędza zachowania alienujące. Niska sumienność natomiast

sprzyja niekonsekwencji wychowawczej, która destabilizuje poczucie bezpieczeństwa dziecka (McCrae i Costa, 2005, s. 115).

Konfiguracja niskiej ekstrawersji z wysoką neurotycznością sprzyja izolacji społecznej, czyniąc dziecko głównym, a niekiedy jedynym źródłem wsparcia emocjonalnego dla rodzica, co stanowi klasyczny mechanizm parentyfikacji (Plopa, 2011, s. 112). Natomiast wysoka otwartość na doświadczenie i ugodowość pełnią funkcję czynników ochronnych. Rodzice charakteryzujący się tymi cechami wykazują większą zdolność do perspektywizmu emocjonalnego i elastycznego reagowania na zmieniające się warunki po rozstaniu.

Deficyty komunikacyjne rodzica alienującego są ściśle powiązane z jego profilem osobowościowym. Osoby stosujące strategie alienacyjne charakteryzuje niska otwartość komunikacyjna i wysokie zaangażowanie instrumentalne. Oznacza to, że komunikacja służy realizacji celów, czyli eliminacji partnera, a nie podtrzymaniu konstruktywnej relacji (Kaźmierczak i Plopa, 2008, s. 22). Brak wsparcia komunikacyjnego wobec byłego partnera prowadzi do całkowitej destrukcji podsystemu rodzicielskiego. Rodzic alienujący nie jest w stanie rozdzielić konfliktu w podsystemie małżeńskim od kooperacji w podsystemie rodzicielskim.

Dla niniejszej pracy kluczowe jest empiryczne potwierdzenie, które wymiary NEO-FFI w najistotniejszym stopniu różnicują osoby wykazujące zachowania alienacyjne od tych, które mimo konfliktu okołorozwodowego utrzymują konstruktywne relacje rodzicielskie. Jednocześnie analiza wyników KKM pozwoli ocenić, czy jakość komunikacji z byłym partnerem pełni rolę moderatora w tym związku (Siuta, 2006, s. 24).

2.5. Konsekwencje alienacji rodzicielskiej dla rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka.

Alienacja rodzicielska, rozumiana jako trwały proces psychologicznego odcinania dziecka od jednego z rodziców, pociąga za sobą daleko idące skutki dla jego funkcjonowania emocjonalnego, społecznego i poznawczego. Skutki te mają charakter zarówno doraźny, czyli obserwowalny w trakcie trwania konfliktu, jak i charakter odległy w czasie, manifestujący się w dorosłości jako trudności w budowaniu bliskich relacji i zaburzenia tożsamości (Suchodolska, 2015, s. 167).

W wymiarze emocjonalnym dziecko doświadczające alienacji jest poddane chronicznemu konfliktowi lojalności. Naturalna potrzeba miłości do obojga rodziców zderza się z imperatywem rodzica alienującego, który wymaga bezwarunkowego odrzucenia drugiego opiekuna. Ten wewnętrzny konflikt generuje silne napięcie emocjonalne, które może przybierać formę objawów lękowych, depresyjnych, somatycznych, takich jak: bóle brzucha, bóle głowy, zaburzenia snu lub gwałtownych wybuchów agresji (Czerederecka, 2010, s. 145). Badania wskazują, że dzieci o nasilonej alienacji wykazują istotnie wyższy poziom lęku separacyjnego oraz trudności w regulacji emocji niż dzieci z rodzin o niskim konflikcie (Hetherington i Kelly, 2003, s. 120).

W sferze społecznej alienacja zaburza fundamentalny model relacyjny dziecka. Dziecko, które doświadczyło destrukcji więzi z jednym z rodziców, uczy się, że miłość jest warunkowa i niebezpieczna oraz, że można ją stracić za nielojalność wobec dominującego opiekuna (Bowlby, 2007, s. 312). Amy Baker, w badaniach z dorosłymi, którzy jako dzieci doświadczyli alienacji, zidentyfikowała szereg powtarzających się trudności: niskie poczucie własnej wartości, skłonność do wchodzenia w relacje symbiotyczne lub unikowe, trudności z ufaniem partnerom oraz tendencję do odtwarzania mechanizmu odrzucenia (Baker, 2007, s. 148).

W zakresie tożsamości, alienacja narusza integralność obrazu własnej osoby dziecka. Każde dziecko buduje swoją tożsamość na fundamencie identyfikacji z obojgiem rodziców, czyli posiada cechy i historię rodzinną zarówno po stronie matki, jak i ojca. Wymuszone odrzucenie jednego z rodziców jest w psychologicznym sensie odrzuceniem połowy własnej tożsamości (Kozak, 2009, s. 178). Prowadzi to do zaburzenia ciągłości narracji o sobie, objawiającego się trudnościami w określeniu własnych wartości, korzeni i celów życiowych.

Konsekwencje alienacji dotyczą nie tylko relacji z rodzicem alienowanym, ale rzutują też na relację z rodzicem alienującym. Część dorosłych „ocalałych” po alienacji doświadczyła poczucia winy i gniewu wobec rodzica, któremu uwierzyli, gdy jako dorośli uświadomili sobie, że byli narzędziem w konflikcie (Baker, 2007, s. 190). Zerwanie relacji następuje wówczas po obu stronach, co prowadzi do poczucia podwójnej straty i głębokiej dysharmonii w budowaniu dorosłego życia.

Podsumowując, konsekwencje alienacji rodzicielskiej mają charakter wielowymiarowy i długoterminowy. Obejmują zaburzenia emocjonalne, trudności społeczne oraz deficyty

w zakresie tożsamości i zdolności do tworzenia bliskich relacji. Zrozumienie tych skutków wzmacnia uzasadnienie dla badań nad predyktorami alienacji: im wcześniej zidentyfikuje się cechy osobowości, postawy rodzicielskie i deficyty komunikacyjne rodziców skłonnych do zachowań alienujących, tym skuteczniejsza może być interwencja chroniąca dzieci przed tymi trwałymi szkodami (Fidrocki, 2020, s. 103).

2.6. Alienacja rodzicielska w praktyce kuratorskiej i orzeczniczej — perspektywa instytucjonalna.

Analiza alienacji rodzicielskiej byłaby niepełna bez uwzględnienia perspektywy instytucjonalnej, to jest obserwacji praktyków, którzy na co dzień stykają się z tym zjawiskiem w ramach systemu pomocy rodzinie i wymiaru sprawiedliwości. Kuratorzy sądowi, sędziowie rodzinni i biegli psychologowie opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów (OZSS) tworzą unikalny kontekst obserwacyjny, pozwalający dostrzec wymiar alienacji, który często umyka badaniom kwestionariuszowym (Helios i Jedlecka, 2023, s. 12).

Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że liczba spraw dotyczących regulacji kontaktów z dzieckiem systematycznie wzrasta a alienacja rodzicielska staje się zjawiskiem określanym przez prawników i kuratorów mianem „prawdziwej plagi” (Prawo.pl, 2020). Ogólnopolski Związek Zawodowy Kuratorów Sądowych przeprowadził ankietę wśród swoich członków, której wyniki ujawniają skalę praktycznych trudności związanych z wykonywaniem postanowień sądowych dotyczących kontaktów. Kuratorzy wskazują na sytuacje, w których rodzic alienujący notorycznie uniemożliwia realizację orzeczonych kontaktów pod pretekstem choroby dziecka, dodatkowych zajęć lub po prostu nieobecności w miejscu zamieszkania (OZZKS, 2021).

Grzegorz Kozera, przewodniczący Krajowej Rady Kuratorów, zwraca uwagę na fundamentalną bezsilność instytucjonalną w obliczu alienacji. Kuratorzy nie dysponują realnymi instrumentami prawnymi pozwalającymi wyegzekwować kontakt, gdy rodzic alienujący aktywnie go sabotuje. Jak podkreśla Kozera dziecko, któremu przez długi czas utrudniano kontakty z jednym z rodziców, siłą rzeczy staje się emocjonalnie silniej związane z rodzicem dominującym, co z kolei jest przez tego rodzica interpretowane jako „wola dziecka” i argumentowane przed sądem jako uzasadnienie dalszego ograniczania kontaktów (Kozera,

2020). Tworzy się w ten sposób błędne koło, w którym sam efekt alienacji staje się jej usprawiedliwieniem.

Perspektywę sądową wzbogaca stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości, które wprost uznaje alienację rodzicielską za formę przemocy emocjonalnej wobec dziecka. W odpowiedzi na postulaty środowisk prawniczych i kuratorskich wskazano, że „decydującą rolę w uświadamianiu problematyczności tego zjawiska odgrywają sędziowie rodzinni, którzy w swojej praktyce orzeczniczej na co dzień spotykają się z silnie skonfliktowanymi rodzinami, walczącymi o dziecko z pominięciem troski o jego dobro” (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Jednocześnie podkreślono, że temat kontaktów rodzica niepełniącego wiodącej roli wychowawczej jest obecny w zdecydowanej większości diagnozowanych spraw i stanowi główny obszar konfliktów między rozstającymi się rodzicami.

Przełomowe znaczenie dla praktyki sądowej miał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22 czerwca 2022 roku (sygn. akt SK 3/20), w którym stwierdzono, że sąd nie może automatycznie przyjmować, iż dziecko „nie chce” kontaktu z danym rodzicem. Trybunał zobowiązał sądy do każdorazowego ustalenia, dlaczego dziecko odmawia kontaktu wskazując, że może ono być pod wpływem emocji, lęku, manipulacji lub presji (Trybunał Konstytucyjny, 2022). Orzeczenie to jest kluczowe, ponieważ chroni dzieci przed sytuacją, w której ich pozorna „opinia” jest w rzeczywistości efektem wielomiesięcznych lub wieloletnich oddziaływań alienacyjnych rodzica dominującego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, analizując raporty dotyczące udziału kuratorów sądowych w spotkaniach rodzica z dzieckiem, zwrócił uwagę na kolejny wymiar instytucjonalnych ograniczeń: kurator obecny przy kontakcie nie jest uprawniony do interwencji, nawet gdy zauważy niepokojące zachowania ze strony rodzica alienującego (RPO, 2021). Brak jasno określonych uprawnień sprawia, że obecność kuratora ma często jedynie formalny charakter, a rzeczywista ochrona dziecka przed manipulacją pozostaje niewystarczająca.

Alicja Czerederecka z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. Jana Sehna, analizując przydatność kategorii PAS w opiniodawstwie sądowym podkreśliła, że zjawisko alienacji jest dobrze znane biegłym psychologom zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Jednocześnie zwróciła uwagę na konieczność indywidualnego rozpatrywania każdego przypadku

oraz na niebezpieczeństwo pochopnego „etykietowania” rodziny, bez uwzględnienia pełnego kontekstu relacyjnego i historii rodzinnej (Czerederecka, 2008).

Perspektywa instytucjonalna, nakreślona przez praktyków systemu wymiaru sprawiedliwości i kurateli, uwypukla kilka kluczowych prawidłowości. Po pierwsze, alienacja rodzicielska jest zjawiskiem systemowym. Skuteczne jej przeciwdziałanie wymaga skoordynowanego działania sądów, kuratorów, biegłych i terapeutów. Po drugie, istniejące przepisy prawne, choć formalnie wystarczające, w praktyce okazują się nieskuteczne wobec determinacji rodzica alienującego. Po trzecie, perspektywa kuratorska uzmysławia, że zachowania alienacyjne badane w niniejszej pracy za pomocą narzędzi psychometrycznych mają realne, obserwowalne skutki w codziennym funkcjonowaniu rodzin po rozwodzie, a ich nasilenie bezpośrednio przekłada się na trudności egzekucyjne organów wymiaru sprawiedliwości (Błażek i Lewandowska-Walter, 2022, s. 45).

ROZDZIAŁ III

Metodologia badań własnych

3.1. Przedmiot i cel badań oraz problemy badawcze.

Przedmiotem niniejszych badań są psychologiczne uwarunkowania zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej u osób po rozstaniu, analizowane w kontekście cech osobowości, postaw rodzicielskich oraz jakości komunikacji z byłym partnerem. Rozpad związku małżeńskiego lub partnerskiego uruchamia złożone procesy adaptacyjne, które zależnie od indywidualnych zasobów psychicznych jednostki mogą prowadzić do konstruktywnego współrodzicielstwa lub destrukcyjnych zachowań alienacyjnych. Zrozumienie mechanizmów rządzących tymi procesami stanowi istotny wkład zarówno w teorię psychologii rodziny, jak i w praktykę kliniczną, terapeutyczną oraz sądowo-psychologiczną.

Celem głównym badań jest empiryczna weryfikacja związku między psychologicznymi cechami rodziców a nasileniem zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej w sytuacji rozstania. Cel ten realizowany jest poprzez analizę trzech grup zmiennych niezależnych: cech osobowości mierzonych Inwentarzem Osobowości NEO-FFI, postaw rodzicielskich mierzonych Skalą Postaw Rodzicielskich (SPR) oraz jakości komunikacji z byłym partnerem mierzonej Kwestionariuszem Komunikacji Małżeńskiej (KKM). Zmienna zależna to nasilenie zachowań alienacyjnych, operacjonalizowana jest za pomocą ankiety własnej konstrukcji (Plopa, 2011; Siuta, 2006; Kaźmierczak i Plopa, 2008).

Cele szczegółowe badania obejmują: po pierwsze diagnozę profilu osobowościowego rodziców wykazujących zachowania alienacyjne w porównaniu z rodzicami funkcjonującymi kooperatywnie po rozstaniu, po drugie określenie, które postawy rodzicielskie mierzone narzędziem SPR różnicują rodziców alienujących od niestosujących zachowań alienacyjnych, po trzecie ocenę, czy jakość komunikacji z byłym partnerem (KKM) pełni rolę moderatora w związku między cechami osobowości a nasileniem zachowań alienacyjnych, po czwarte zidentyfikowanie psychologicznych predyktorów alienacji, które mogą służyć jako wskaźniki wczesnego rozpoznawania ryzyka.

Badania mają charakter korelacyjny i realizowane są w paradygmacie ilościowym. Zastosowanie standaryzowanych narzędzi psychometrycznych pozwala na obiektywną i rzetelną

ocenę badanych konstruktów, a jednocześnie użycie czterech narzędzi umożliwia wielowymiarowe ujęcie uwarunkowań alienacji rodzicielskiej. Badanie ma charakter przekrojowy, dane zbierane były jednorazowo od każdego respondenta.

Grupa badawcza liczyła $N = 50$ osób dorosłych, które doświadczyły rozvodu z partnerem, z którym posiadają wspólne dzieci. W grupie znalazło się 31 kobiet, co stanowiło 62% i 19 mężczyzn, co stanowiło 38%. Uczestnicy badania rekrutowani byli metodą celowego doboru próby, z uwzględnieniem kryterium przeżytego rozvodu z rodzicem wspólnego dziecka. Dominującą grupę wiekową stanowiły osoby w przedziale 26–35 lat (44%) oraz 36–45 lat (38%). Szczegółowa charakterystyka socjodemograficzna grupy badawczej przedstawiona zostaje w podrozdziale 3.5.

Główne pytanie badawcze zostało sformułowane następująco: Jakie psychologiczne uwarunkowania obejmujące cechy osobowości, postawy rodzicielskie oraz jakość komunikacji z byłym partnerem, są związane z nasileniem zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej u rodziców po rozstaniu?

Na podstawie przeglądu literatury oraz sformułowanego celu głównego wyodrębniono trzy szczegółowe pytania badawcze:

P1. Czy i w jakim stopniu cechy osobowości rodziców mierzone inwentarzem NEO-FFI (neurotyczność, ugodowość, sumienność, ekstrawersja, otwartość na doświadczenie) są związane z nasileniem zachowań alienacyjnych po rozstaniu?

P2. Czy i w jakim stopniu postawy rodzicielskie mierzone kwestionariuszem SPR (akceptacja-odrzućenie, autonomia, nadmierne ochranianie, nadmierne wymaganie, niekonsekwencja) różnicują poziom zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej?

P3. Czy jakość komunikacji z byłym partnerem mierzona kwestionariuszem KKM (wsparcie, zaangażowanie, deprecjacja) pełni rolę moderatora w związku między cechami osobowości a nasileniem zachowań alienacyjnych?

Podjęcie tych pytań badawczych wynika z luki i braku informacji w polskiej literaturze psychologicznej. Dotychczas nieliczne badania łączyły jednocześnie pomiar osobowości, postaw rodzicielskich i komunikacji jako wyznaczników zachowań alienacyjnych. Niniejsze badanie

stanowi próbę wypełnienia tej luki poprzez zastosowanie wielowymiarowego modelu predykcji alienacji rodzicielskiej (Szopa, 2021, s. 46).

3.2. Hipotezy badawcze.

Na podstawie przeglądu literatury przedmiotu, sformułowanych pytań badawczych oraz analizy dotychczasowych wyników badań empirycznych nad alienacją rodzicielską sformułowano trzy główne hipotezy badawcze. Każda z hipotez dotyczy innej grupy zmiennych niezależnych i odpowiada jednemu ze szczegółowych pytań badawczych. Hipotezy zostały sformułowane w sposób kierunkowy, co oznacza przewidywanie nie tylko istnienia związku, lecz także jego kierunku na podstawie teorii i wyników wcześniejszych badań (Babbie, 2008, s. 112).

- Hipoteza H1 — osobowościowe uwarunkowania alienacji

Istnieje statystycznie istotna dodatnia korelacja między poziomem neurotyczności (NEO-FFI), a nasileniem zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej, oraz istotna ujemna korelacja między poziomem ugodowości (NEO-FFI), a nasileniem tych zachowań.

Uzasadnienie teoretyczne jest takie, że neurotyczność, definiowana jako tendencja do doświadczania negatywnych stanów emocjonalnych, impulsywności i niskiej tolerancji frustracji, bezpośrednio predysponuje rodzica do reaktywnych, destrukcyjnych zachowań w sytuacji konfliktu okołorozwodowego (Strelau, 2014, s. 260). Wysoka neurotyczność wiąże się z lękowym przetwarzaniem informacji, co sprawia, że kontakt dziecka z byłym partnerem jest interpretowany jako osobiste zagrożenie. Z kolei niska ugodowość (wysoki antagonizm) oznacza skłonność do rywalizacji, podejrzliwości i braku empatii wobec byłego partnera, czyli cech wprost napędzających strategie alienacyjne (McCrae i Costa, 2005, s. 112). Jednocześnie przewiduje się brak istotnych korelacji dla ekstrawersji i otwartości na doświadczenie, oraz ujemną korelację dla sumienności, jako cechy sprzyjającej respektowaniu zobowiązań rodzicielskich.

Tabela 4. *Kierunek przewidywanych korelacji między skalami NEO-FFI a wynikiem alienacji*

Skala NEO-FFI	Przewidywany kierunek r	Uzasadnienie
Neurotyczność (N)	+ (dodatni)	Lęk, impulsywność, niska tolerancja frustracji → zachowania alienacyjne
Ekstrawersja (E)	brak / słaby	Brak bezpośredniego związku z mechanizmami alienacyjnymi
Otwartość (O)	brak / słaby	Czynnik ochronny, lecz brak silnej relacji empirycznej
Ugodowość (A)	- (ujemny)*	Antagonizm, rywalizacja, brak empatii → predyktor alienacji
Sumienność (C)	- (ujemny)	Niska sumienność → niekonsekwencja, nieprzestrzeganie postanowień

*Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Strelau (2014); R. R. McCrae, P. T. Costa (2005); R. A. Warshak (2010). * Uwaga: W kontekście skali ugodowości NEO-FFI wyższy wynik oznacza wyższą ugodowość (cooperativeness), nie antagonizm — kierunek korelacji z alienacją zostanie zinterpretowany zgodnie z kluczem podręcznika Siuty (2006).*

- Hipoteza H2 — postawy rodzicielskie a zachowania alienacyjne

Dysfunkcyjne postawy rodzicielskie, w szczególności postawa nadmiernie ochraniająca, nadmiernie wymagająca i niekonsekwentna mierzone kwestionariuszem SPR, istotnie statystycznie korelują z nasileniem zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej. Jednocześnie postawa akceptująca i autonomii będą wykazywać korelacje ujemne z zachowaniami alienacyjnymi.

Uzasadnienie teoretyczne jest takie, że postawa nadmiernie ochraniająca wiąże się z tworzeniem symbiotycznej, ekskluzywnej więzi z dzieckiem, która z definicji wyklucza lub marginalizuje rolę drugiego rodzica (Ziemska, 2004, s. 54). Nadmierne wymaganie i niekonsekwencja destabilizują poczucie bezpieczeństwa dziecka, czyniąc je podatnym na manipulacje emocjonalne rodzica dominującego. Z kolei postawa akceptująca zakłada szacunek dla autonomii i odrębności dziecka, co stanowi naturalny bufor przeciwko wciąganiu go

w konflikt lojalności. Zależności te są spójne z modelem postaw Plopy (2011) oraz klasyfikacją Ziemskiej (2004), omówionymi w Rozdziale I (Plopa, 2011, s. 68).

Tabela 5. *Kierunek przewidywanych korelacji między skalami SPR a wynikiem alienacji*

Skala SPR	Przewidywany kierunek r	Uzasadnienie
Akceptacja-odrzućenie	- (ujemny)	Akceptacja dziecka chroni przed wciąganiem go w konflikt
Autonomia	- (ujemny)	Szacunek dla odrębności dziecka → mniej manipulacji
Ochranianie	+ (dodatni)*	Symbioza rodzic–dziecko → wykluczenie drugiego rodzica
Niekonsekwencja	+ (dodatni)*	Niestabilność → podatność dziecka na manipulację
Wymaganie	+ (dodatni)*	Sztywna kontrola kontaktów → ograniczanie relacji z 2. rodzicem

*Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Plopa (2011); M. Ziemska (2004). * Uwaga: W kluczu SPR wyższy wynik na skalach nadmiernego ochraniańia, niekonsekwencji i nadmiernego wymagania oznacza nasilenie danej dysfunkcyjnej postawy. Kierunek korelacji z alienacją interpretowany będzie zgodnie z podręcznikiem narzędzia.*

- Hipoteza H3 — komunikacja jako moderator zachowań alienacyjnych

Jakość komunikacji z byłym partnerem, mierzona kwestionariuszem KKM, istotnie koreluje z nasileniem zachowań alienacyjnych: niski poziom wsparcia komunikacyjnego oraz wysoki poziom deprecjacji są związane z wyższym nasileniem zachowań alienacyjnych. Jednocześnie wysoka jakość komunikacji (wysokie wsparcie, niska deprecjacja), pełni rolę czynnika moderującego, osłabia związek między dysfunkcyjnymi postawami rodzicielskimi a nasileniem alienacji.

Uzasadnienie teoretyczne jest takie, że komunikacja między byłymi partnerami stanowi kluczowy mechanizm regulujący możliwość kooperacyjnego współrodzicielstwa po rozwodzie (Kaźmierczak i Plopa, 2008, s. 14). Gdy komunikacja przyjmuje formy destrukcyjne, czyli pełne

deprecjacji, braku wsparcia i wrogości, bezpośrednio nakłada się na dysfunkcyjne postawy rodzicielskie, wzmacniając ich alienacyjny potencjał. Rodzic komunikujący się konstruktywnie z byłym partnerem, nawet przy pewnych deficytach w zakresie postaw może częściowo neutralizować swoje tendencje alienacyjne, gdyż sam dialog z drugim rodzicem wymusza pewien poziom perspektywizmu (Warshak, 2010, s. 72). Hipoteza ta integruje wszystkie trzy grupy zmiennych niezależnych, tworząc pełny model psychologicznych uwarunkowań alienacji.

Tabela 6. *Kierunek przewidywanych korelacji między skalami KKM a wynikiem alienacji*

Skala KKM	Przewidywany kierunek r	Uzasadnienie
Wsparcie — zachowania własne	- (ujemny)	Wsparcie własne → konstruktywne współrodzicielstwo → mniej alienacji
Deprecjacja — zachowania własne	+ (dodatni)	Własna deprecjacja partnera → bezpośrednia realizacja strategii alienacyjnych
Wsparcie — zachowania partnera	- (ujemny)	Wsparcie partnera → pozytywny klimat współrodzicielski → mniej alienacji
Deprecjacja — zachowania partnera	+ (dodatni)	Deprecjacja ze strony partnera → eskalacja konfliktu → więcej alienacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Kaźmierczak, M. Płopa (2008); R. A. Warshak (2010).

Podsumowując, trzy sformułowane hipotezy badawcze tworzą spójny, wielowymiarowy model psychologicznych uwarunkowań alienacji rodzicielskiej. Model ten zakłada, że zachowania alienacyjne są wypadkową głębokich dyspozycji osobowościowych (NEO-FFI), utrwalonych wzorców wychowawczych (SPR) oraz jakości bieżącej komunikacji z byłym partnerem (KKM). Weryfikacja empiryczna tego modelu na grupie 50 rodziców po rozwodzie stanowi główny cel analityczny niniejszej pracy i zostanie przedstawiona w Rozdziale IV (Szopa, 2021, s. 50).

3.3. Zmienne i ich operacjonalizacja.

Prawidłowa operacjonalizacja zmiennych stanowi fundament rzetelności badań empirycznych, gdyż pozwala na precyzyjne przełożenie abstrakcyjnych konstruktów teoretycznych na mierzalne wskaźniki empiryczne. W niniejszej pracy wyróżniono jedną zmienną zależną oraz trzy grupy zmiennych niezależnych, co odpowiada strukturze trzech sformułowanych hipotez badawczych.

Zmienna zależna

Zmienną zależną w niniejszym badaniu jest nasilenie zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej. Konstrukta ten operacjonalizowany jest za pomocą Ankiety własnej konstrukcji składającej się z czterech sekcji tematycznych: satysfakcji ze związku (SAT, 6 pytań), emocji i postaw po rozstaniu (EMO, 6 pytań), zachowań potencjalnie alienacyjnych (AL, 6 pytań) oraz współpracy rodzicielskiej (WSP, 5 pytań). Wskaźnikiem zmiennej zależnej jest wynik sumaryczny sekcji AL (AL_1–AL_6), obliczany według schematu: Tak = 1 pkt, Nie = 0 pkt, Nie wiem = 0,5 pkt. Możliwy zakres wyników: 0–6, gdzie wyższy wynik oznacza wyższe nasilenie zachowań alienacyjnych.

Sekcja AL zawiera pytania dotyczące konkretnych zachowań alienacyjnych, takich jak: krytykowanie drugiego rodzica przy dziecku, podważanie jego kompetencji, ograniczanie kontaktów bez uzasadnionego powodu, informowanie dziecka o konfliktach między rodzicami, zniechęcanie dziecka do kontaktów z drugim rodzicem oraz okazywanie niezadowolenia po powrocie dziecka od drugiego rodzica. Pytania zostały skonstruowane na podstawie typologii zachowań alienujących opisanej przez Darnalla (1998) oraz Bakera i Fine'a (2014), a ich dobór był konsultowany z literaturą przedmiotu (Darnall, 1998; Baker i Fine, 2014).

Zmienne niezależne

Pierwszą grupę zmiennych niezależnych stanowią cechy osobowości mierzone Inwentarzem Osobowości NEO-FFI. W ramach tej grupy wyróżniono pięć zmiennych: neurotyczność (N), ekstrawersja (E), otwartość na doświadczenie (O), ugodowość (A) oraz sumienność (C). Każda ze skal operacjonalizowana jest jako wynik surowy, będący sumą odpowiedzi na 12 pozycji testowych (po uwzględnieniu odwrócenia punktacji dla itemów negatywnych). Możliwy zakres wyników dla każdej skali: 12–60.

Drugą grupę zmiennych niezależnych stanowią postawy rodzicielskie mierzone Skala Postaw Rodzicielskich SPR. W ramach tej grupy wyróżniono pięć zmiennych: akceptacja-odrzućenie, autonomia, ochranianie, niekonsekwencja oraz wymaganie. Każda ze skal operacjonalizowana jest jako suma punktów uzyskanych za odpowiedzi na 10 pozycjach testowych (po uwzględnieniu odwrócenia punktacji), przy czym odpowiedzi udzielane są na skali pięciostopniowej (a–e, przeliczanej na wartości 1–5). Wyniki surowe mogą być następnie przeliczane na wyniki stenowe zgodnie z normami podręcznikowymi. Wyższy wynik na skalach dysfunkcyjnych (nadmierne ochranianie, niekonsekwencja, nadmierne wymaganie) oznacza większe nasilenie danej postawy.

Trzecią grupę zmiennych niezależnych stanowi jakość komunikacji z byłym partnerem mierzona Kwestionariuszem Komunikacji Małżeńskiej KKM. W ramach tej grupy wyróżniono cztery zmienne: wsparcie własne (ocena własnych zachowań komunikacyjnych), deprecjacja własna, wsparcie partnera (ocena zachowań komunikacyjnych byłego partnera) oraz deprecjacja partnera. Każda zmienna operacjonalizowana jest jako suma punktów udzielonych odpowiedzi, przeliczana na wynik stenowy zgodnie z normami podręcznikowymi odpowiedzi na odpowiednich pozycjach kwestionariusza, udzielanych na skali pięciostopniowej (1–5). Wyższy wynik na skalach wsparcia oznacza wyższą jakość konstruktywnej komunikacji, wyższy wynik na skalach deprecjacji oznacza wyższe nasilenie destrukcyjnych zachowań komunikacyjnych.

Tabela 7. Zestawienie zmiennych, ich operacjonalizacji i narzędzi pomiarowych

Rola	Zmienna	Wskaźnik / operacjonalizacja	Narzędzie
Zależna	Nasilenie zachowań alienacyjnych	Wynik sumaryczny AL_1–AL_6 (0–6 pkt)	Ankieta własna konstrukcji
Niezależna	Neurotyczność (N)	Suma 12 itemów (12–60)	NEO-FFI
Niezależna	Ekstrawersja (E)	Suma 12 itemów (12–60)	NEO-FFI
Niezależna	Otwartość (O)	Suma 12 itemów (12–60)	NEO-FFI
Niezależna	Ugodowość (A)	Suma 12 itemów (12–60)	NEO-FFI
Niezależna	Sumienność (C)	Suma 12 itemów (12–60)	NEO-FFI
Niezależna	Akceptacja	Średnia 10 itemów (1–5)	SPR
Niezależna	Autonomia	Średnia 10 itemów (1–5)	SPR
Niezależna	Nadmierne ochranianie	Średnia 10 itemów (1–5)	SPR
Niezależna	Niekonsekwencja	Średnia 10 itemów (1–5)	SPR
Niezależna	Nadmierne wymaganie	Średnia 10 itemów (1–5)	SPR
Niezależna	Wsparcie własne	Średnia pozycji wspierających — własne	KKM

(1–5)

Niezależna	Deprecjacja własna	Średnia pozycji deprecjonujących — własne (1–5)	KKM
-------------------	--------------------	---	-----

Niezależna	Wsparcie partnera	Średnia pozycji wspierających — partner (1–5)	KKM
-------------------	-------------------	---	-----

Niezależna	Deprecjacja partnera	Średnia pozycji deprecjonujących — partner (1–5)	KKM
-------------------	----------------------	--	-----

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, operacjonalizacja zmiennych w niniejszej pracy opiera się na wielowymiarowym modelu predykcji alienacji rodzicielskiej. Łączne zastosowanie czterech narzędzi: ankiety własnej, NEO-FFI, SPR i KKM . Pozwala to na uchwycenie różnych warstw psychologicznego funkcjonowania rodzica po rozwodzie i stanowi metodologiczną podstawę do weryfikacji wszystkich trzech hipotez badawczych (Plopa, 2011, s. 68).

3.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze.

W niniejszych badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, realizowaną za pomocą techniki ankietowania oraz techniki testów psychologicznych. Sondaż diagnostyczny jest metodą właściwą dla badań korelacyjnych, prowadzonych w celu identyfikacji związków między zmiennymi w naturalnych warunkach funkcjonowania badanych, bez manipulowania zmiennymi niezależnymi przez badacza (Babbie, 2008, s. 98). Dobór metody podyktowany był charakterem przedmiotu badań. Zjawisko alienacji rodzicielskiej i jego uwarunkowania psychologiczne należą do sfery subiektywnych doświadczeń i postaw, które najrzetelniej mierzone są za pomocą standaryzowanych narzędzi psychometrycznych.

W badaniu zastosowano cztery narzędzia pomiarowe, opisane szczegółowo poniżej. Wszystkie narzędzia były wypełniane samodzielnie przez respondentów.

1. Inwentarz Osobowości NEO-FFI (P. T. Costa, R. R. McCrae; adaptacja polska: J. Siuta, 2006)

NEO-FFI (*Neo Five-Factor Inventory*) jest skróconą wersją Inwentarza Osobowości NEO-PI-R, przeznaczoną do pomiaru pięciu podstawowych wymiarów osobowości w modelu Wielkiej Piątki: neurotyczności (N), ekstrawersji (E), otwartości na doświadczenie (O), ugodowości (A) i sumienności (C). Polska adaptacja narzędzia, opracowana przez Janusza Siutę, jest wydana przez Pracownię Testów Psychologicznych PTP i posiada aktualne normy dla populacji polskiej (Siuta, 2006, s. 10).

Kwestionariusz składa się z 60 pozycji (po 12 na każdą skalę), na które respondent odpowiada na skali pięciostopniowej: od 1 (*zdecydowanie nie zgadzam się*) do 5 (*zdecydowanie zgadzam się*). Część pozycji podlega odwróceniu punktacji. Wyniki surowe poszczególnych skal (zakres 12–60, wynikający z 12 pozycji na skali 1–5; Siuta, 2006, s. 14) mogą być przeliczane na wyniki stenowe zgodnie z normami podręcznikowymi. Właściwości psychometryczne polskiej adaptacji są zadowalające, współczynniki alfa Cronbacha dla poszczególnych skal wynoszą od 0,68 do 0,82 (Siuta, 2006, s. 22).

2. Skala Postaw Rodzicielskich — SPR (M. Plopa, 2008)

SPR jest standaryzowanym narzędziem służącym do oceny postaw rodzicielskich zarówno matek, jak i ojców, w pięciu wymiarach: akceptacji-odrzućenie, autonomii, ochraniania, niekonsekwencji i wymagania. Narzędzie skonstruowane przez Mieczysława Plopę wydane jest przez Pracownię Testów Psychologicznych PTP i posiada osobne wersje dla matek i ojców oraz aktualne normy dla populacji polskiej (Plopa, 2008, s. 8).

Kwestionariusz składa się z 50 stwierdzeń (po 10 na każdą skalę), na które respondent odpowiada na skali pięciostopniowej (a–e, przeliczanej na wartości 1–5). Wynik każdej skali obliczany jest jako suma punktów udzielonych odpowiedzi na przynależących do niej pozycjach, następnie przeliczana na wynik stenowy zgodnie z normami podręcznikowymi. Skale akceptacji-odrzućenia i autonomii traktowane są jako wskaźniki postaw konstruktywnych, natomiast skale nadmiernego chronienia, niekonsekwencji i nadmierne wymaganie, jako wskaźniki postaw

dysfunkcyjnych. Rzetelność narzędzia jest wysoka, współczynniki alfa Cronbacha dla poszczególnych skal wynoszą od 0,72 do 0,89 (Plopa, 2008, s. 18).

3. Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej — KKM (M. Kaźmierczak, M. Plopa, 2008)

KKM jest standaryzowanym narzędziem służącym do diagnozy jakości komunikacji w diadzie małżeńskiej lub partnerskiej. Kwestionariusz, opracowany przez Marię Kaźmierczak i Mieczysława Plopę, wydany jest przez Pracownię Testów Psychologicznych PTP i składa się z dwóch równoległych części: oceny własnych zachowań komunikacyjnych oraz oceny zachowań komunikacyjnych partnera (Kaźmierczak i Plopa, 2008, s. 14).

Każda część składa się z 30 pozycji, na które respondent odpowiada na skali pięciostopniowej: od 1 (*nigdy*) do 5 (*zawsze*). Narzędzie mierzy trzy wymiary komunikacji: wsparcie (gotowość do okazywania empatii i pozytywnego zaangażowania), zaangażowanie (dbałość o podtrzymywanie relacji) oraz deprecjację (zachowania wrogie, poniżające, podważające wartość partnera). W niniejszej pracy, ze względu na specyfikę badanej grupy (osoby po rozstaniu), skupiono się na wymiarach wsparcia i deprecjacji jako bezpośrednio związanych z mechanizmami alienacyjnymi. Rzetelność narzędzia jest wysoka — współczynniki alfa Cronbacha wynoszą od 0,79 do 0,91 (Kaźmierczak i Plopa, 2008, s. 24).

4. Ankieta własnej konstrukcji — nasilenie zachowań alienacyjnych

Czwartym narzędziem zastosowanym w badaniu jest ankieta własnej konstrukcji, służąca do pomiaru zmiennej zależnej, czyli nasilenia zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej. Ankieta składa się z czterech sekcji tematycznych poprzedzonych metryczką (płeć, wiek, wykształcenie, liczba i wiek dzieci, status relacji, czas od rozstania, forma sprawowanej opieki) (Darnall, 1998; Baker, 2007).

Sekcje ankiety obejmują: (I) satysfakcję ze związku — 6 pytań dychotomicznych (Tak/Nie/Nie wiem) dotyczących jakości relacji przed rozstaniem, (II) emocje i postawy po rozstaniu — 6 pytań dotyczących aktualnych odczuć wobec byłego partnera, (III) zachowania potencjalnie alienacyjne — 6 pytań diagnostycznych dotyczących konkretnych zachowań wobec dziecka i byłego partnera (kluczowa sekcja dla zmiennej zależnej), (IV) współpracę rodzicielską — 5 pytań dotyczących jakości kooperacji w roli rodziców po rozstaniu. Pytania sekcji III zostały

skonstruowane na podstawie typologii zachowań alienujących według Darnalla (1998) i Bakera (2007), zweryfikowanej pod kątem trafności przez konsultację z literaturą psychologiczną.

Tabela 8. Charakterystyka narzędzi badawczych zastosowanych w badaniu

Narzędzie	Autor / rok	Liczba pozycji	Skala odpowiedzi	Mierzone konstrukty
Ankieta własna	Opracowanie własne	23 pyt. (+ metryczka)	Tak / Nie / Nie wiem	Nasilenie zachowań alienacyjnych (AL_1–AL_6)
NEO-FFI	Costa, McCrae (1992); Siuta (2006)	60	1–5	N, E, O, A, C — cechy osobowości Wielkiej Piątki
SPR	Plopa (2008)	50	a–e (1–5)	Akceptacja, Autonomia, Nadmierne ochranianie, Niekonsekwencja, Nadmierne wymaganie
KKM	Kaźmierczak, Plopa (2008)	60 (2 × 30)	1–5	Wsparcie i Deprecjacja — własne i partnera

Źródło: opracowanie własne na podstawie podręczników narzędzi.

Dobór narzędzi badawczych był podyktowany trzema kryteriami: po pierwsze trafnością teoretyczną - każde narzędzie mierzy konstrukt bezpośrednio związany z badanymi uwarunkowaniami alienacji, po drugie standaryzacją i normalizacją - trzy z czterech narzędzi są w pełni standaryzowane i posiadają polskie normy, po trzecie ekonomicznością badania - łączna liczba pozycji (193 + metryczka) pozwala na przeprowadzenie badania w czasie nieprzekraczającym 60 minut, co ogranicza ryzyko zmęczenia respondentów i związanego z nim błędu pomiaru (Babbie, 2008, s. 115).

3.5. Charakterystyka badanej grupy i procedura przeprowadzania badań.

Badaniem objęto $N = 50$ osób dorosłych, które doświadczyły rozstania z partnerem, z którym posiadają wspólne dzieci. Dobór próby miał charakter celowy, kryterium włączenia stanowiło przeżycie rozstania lub rozwodu z rodzicem co najmniej jednego wspólnego dziecka. Dane zbierano w okresie od marca do kwietnia 2026 roku za pośrednictwem narzędzi papierowych, dystrybuowanych w środowiskach zawodowych i rodzicielskich respondentów, a także częściowo on-line z zachowaniem zasady dobrowolności i anonimowości uczestnictwa.

Pod względem płci w badaniu uczestniczyło 31 kobiet (62%) i 19 mężczyzn (38%), co odzwierciedla typową dla tego typu badań nadreprezentację kobiet, wynikającą z ich większej skłonności do angażowania się w działania refleksyjne dotyczące sfery rodzinnej. Dominującą grupę wiekową stanowiły osoby w przedziale 26–35 lat ($n = 22$; 44%) oraz 36–45 lat ($n = 19$; 38%), co odpowiada statystycznie najbardziej aktywnej demograficznie grupie rodziców dzieci w wieku szkolnym, czyli grupie szczególnie narażonej na skutki konfliktów rozwodowych. Szczegółowe dane demograficzne zawiera Tabela 9.

Tabela 9. Charakterystyka socjodemograficzna grupy badawczej — *pleć, wiek, wykształcenie i liczba dzieci*

Zmienna	Kategoria	n	%
Pleć	Kobiety	31	62,0
	Mężczyźni	19	38,0
Wiek	18–25 lat	3	6,0
	26–35 lat	22	44,0
	36–45 lat	19	38,0
	46–55 lat	6	12,0
Wykształcenie	Podstawowe	4	8,0
	Średnie	19	38,0
	Wyższe	27	54,0
Liczba dzieci	1	23	46,0
	2	20	40,0
	3	7	14,0

Źródło: opracowanie własne.

Połowa respondentów (54%) posiadała wykształcenie wyższe, a 38% wykształcenie średnie. Jedynie 4 osoby (8%) zadeklarowały wykształcenie podstawowe. Zdecydowana większość badanych posiadała jedno dziecko ($n = 23$, co stanowi 46%) lub dwoje dzieci ($n = 20$, co stanowi 40%), natomiast 14% respondentów wychowywało troje lub więcej potomków.

Pod względem statusu prawnego-formalnego rozstania ponad połowa badanych (54%) doświadczyła formalnego rozwodu, 12 osób pozostawało w separacji (24%), a 11 rozstało się bez

orzeczenia sądowego (22%). Większość respondentów (54%) znajdowała się w przedziale 1–3 lat od rozstania, co sugeruje, że badana grupa znajdowała się w stosunkowo aktywnej fazie adaptacji porozwodowej, z pełną dynamiką emocjonalną i wychowawczą konfliktu. Dane dotyczące sytuacji prawno-opiekunczej respondentów zawiera Tabela 10.

Tabela 10. Charakterystyka grupy badawczej — status relacji, czas od rozstania, forma opieki i profil relacyjny

Zmienna	Kategoria	n	%
Status relacji	Rozwód	27	54,0
	Separacja	12	24,0
	Rozstanie nieformalne	11	22,0
Czas od rozstania	1–3 lata	27	54,0
	4–6 lat	18	36,0
	Ponad 6 lat	5	10,0
Forma opieki	Głównie respondent	23	46,0
	Opieka naprzemienna	16	32,0
	Głównie drugi rodzic	11	22,0
Profil relacyjny	Kooperatywny (cooperative)	22	44,0
	Neutralny (neutral)	10	20,0
	Konfliktowy (conflicted)	10	20,0
	Alienujący (alienating)	8	16,0

Źródło: opracowanie własne.

Najliczniejszą kategorię formy sprawowanej opieki stanowił model, w którym głównym opiekunem jest respondent ($n = 23$, co stanowi 46%). Opieka naprzemienna dotyczyła 16 badanych (32%), a 11 osób (22%) zadeklarowało, że opiekę sprawuje przede wszystkim drugi rodzic. Zróżnicowanie modeli opieki jest istotnym kontekstem interpretacyjnym, gdyż forma sprawowania pieczy nad dzieckiem bezpośrednio kształtuje częstotliwość i charakter interakcji z byłym partnerem, a tym samym potencjalne nasilenie zachowań alienacyjnych.

Na potrzeby niniejszej pracy badanych podzielono na cztery profile relacyjne na podstawie wyników sekcji AL ankiety własnej oraz sekcji WSP (współpraca rodzicielska): kooperatywny ($n = 22$, co stanowi 44%) - brak zachowań alienacyjnych i wysoki poziom współpracy, neutralny ($n = 10$, co stanowi 20%) - sporadyczne trudności bez wyraźnych zachowań alienacyjnych, konfliktowy ($n = 10$, co stanowi 20%) - nasilony konflikt bez jednoznacznych zachowań alienacyjnych oraz alienujący ($n = 8$, co stanowi 16%) - systematyczne przejawianie zachowań sprzyjających alienacji. Podział ten umożliwia nie tylko analizę korelacyjną, lecz także porównania międzygrupowe, co stanowi dodatkowy walor poznawczy badania.

Procedura przeprowadzania badań obejmowała kilka etapów. W pierwszym kroku respondenci zapoznawali się z informacją o celu i anonimowym charakterze badania oraz wyrażali pisemną zgodę na uczestnictwo. Następnie wypełniali kolejno cztery narzędzia pomiarowe: ankietę własną (z metryczką), Inwentarz Osobowości NEO-FFI, Skalę Postaw Rodzicielskich (SPR) oraz Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej (KKM). Szacowany łączny czas wypełniania wszystkich narzędzi wynosił 45–60 minut. Badanie miało charakter indywidualny, formularze były wypełniane samodzielnie. Badacz był dostępny w celu udzielenia ewentualnych wyjaśnień dotyczących instrukcji, nie udzielał jednak wskazówek merytorycznych, które mogłyby wpłynąć na odpowiedzi respondentów.

Kompletne dane uzyskano od wszystkich 50 uczestników, brak odpowiedzi na poszczególne pozycje nie przekroczył 2% i dotyczył wyłącznie pozycji ankiety własnej (sekcja SAT). W analizach statystycznych zastosowano procedurę uzupełniania braków danych metodą modalną dla odpowiedzi dychotomicznych. Surowe dane z kwestionariuszy NEO-FFI, SPR i KKM poddano procedurze punktowania zgodnie z instrukcjami podręczników narzędzi,

a wyniki sumaryczne poszczególnych skal stanowiły podstawę analiz statystycznych opisanych w Rozdziale IV.

ROZDZIAŁ IV

Analiza wyników badań własnych i wnioski

4.1. Analiza opisowa badanych zmiennych.

Prezentację wyników empirycznych rozpoczyna analiza opisowa wszystkich badanych zmiennych. Jej celem jest charakterystyka rozkładów wyników w grupie $N = 50$ respondentów oraz ocena spełnienia założeń normalności rozkładu, które warunkuje dobór odpowiednich technik statystycznych w dalszych etapach analizy. Dla każdej skali obliczono podstawowe miary tendencji centralnej i rozproszenia (średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe, medianę, minimum i maksimum) oraz przeprowadzono test normalności Shapiro-Wilka — właściwy dla prób o liczebności $n < 50$. Wyniki zestawiono w Tabeli 11.

Tabela 11. Statystyki opisowe badanych zmiennych oraz wyniki testu normalności Shapiro-Wilka ($N = 50$).

Zmienna	Zakres	M	SD	Me	Min	Max	W	p
	teoret.							
Zachowania alienacyjne (AL)	0–6	1,16	2,22	0,00	0,00	6,00	0,548	<,001
NEO-FFI — cechy osobowości								
Neurotyczność (N)	12–60	33,76	5,52	34,00	25,00	47,00	0,929	,005
Ekstrawersja (E)	12–60	38,86	4,48	39,00	31,00	46,00	0,921	,003
Otwartość (O)	12–60	39,32	3,67	39,50	30,00	45,00	0,957	,066
Ugodowość (A)	12–60	41,34	13,11	39,00	16,00	57,00	0,868	<,001
Sumienność (C)	12–60	42,08	8,13	38,50	31,00	53,00	0,818	<,001

SPR — postawy

rodzicielskie

Akceptacja	1–5	2,95	0,34	3,00	1,90	3,50	0,948	,029
Autonomia	1–5	2,95	0,28	3,00	2,30	3,60	0,977	,451
Nadmierne ochranianie	1–5	2,93	0,30	3,00	2,20	3,50	0,961	,098
Niekonsekwencja	1–5	2,93	0,30	2,95	2,20	3,70	0,978	,463
Nadmierne wymaganie	1–5	2,97	0,28	2,95	2,30	3,70	0,982	,633

KKM — komunikacja małżeńska

Wsparcie własne	1–5	3,19	0,35	3,30	2,45	3,70	0,916	,002
Deprecjacja własna	1–5	3,10	0,33	3,20	2,20	3,60	0,941	,014
Wsparcie partnera	1–5	3,17	0,36	3,15	2,45	3,75	0,948	,030
Deprecjacja partnera	1–5	3,11	0,27	3,15	2,30	3,60	0,954	,052

Źródło: opracowanie własne. Uwaga: M — średnia arytmetyczna; SD — odchylenie standardowe; Me — mediana; W — statystyka testu Shapiro-Wilka; p — poziom istotności. Zacięniowane wiersze oznaczają nagłówki bloków tematycznych.

Zmienna zależna nasilenie zachowań alienacyjnych (AL) cechuje się wyraźnie prawostronnym rozkładem (skośność = 1,64), silnie odbiegającym od normalności ($W = 0,548$, $p < 0,001$). Średnia arytmetyczna wyniosła $M = 1,16$ ($SD = 2,22$), przy medianie równej 0,00, co wskazuje, że ponad połowa respondentów nie przejawiała żadnych zachowań alienacyjnych. Rozkład ma charakter bimodalny: 34 osoby uzyskały wynik 0 (brak zachowań alienacyjnych), a 8 osób uzyskało wynik maksymalny 6,00 (pełne nasilenie). Taki kształt rozkładu odzwierciedla realną strukturę populacji rodziców po rozstaniu, w której zachowania alienacyjne o pełnym natężeniu dotyczą zdecydowanej mniejszości badanych.

W zakresie cech osobowości mierzonych inwentarzem NEO-FFI uzyskane wyniki lokują się w typowych przedziałach dla populacji polskiej. Neurotyczność osiągnęła średnią $M = 33,76$

(SD = 5,52), przy zakresie 25–47 i istotnym odchyleniu od normalności ($W = 0,929$ $p = 0,005$) rozkład jest prawostronnie skośny (skośność = 0,33). Ugodowość (A) wykazała największe zróżnicowanie wewnątrzgrupowe: SD = 13,11 przy $M = 41,34$, z wyraźnym odchyleniem od normalności ($W = 0,868$, $p < ,001$) i lewostronną skośnością (skośność = -0,44). Tak wysoka wariancja ugodowości wynika z wyraźnego podziału grupy na respondentów o profilu alienującym (bardzo niska ugodowość, $M = 19,00$) oraz kooperatywnym (bardzo wysoka ugodowość, $M = 54,23$). Sumienność (C) osiągnęła najwyższą średnią spośród skal NEO-FFI ($M = 42,08$ SD = 8,13), jednak z istotnie odbiegającym od normalności rozkładem ($W = 0,818$, $p < 0,001$). Jedynie skala Otwartości na doświadczenie (O) wykazała rozkład zbliżony do normalnego ($W = 0,957$ $p = 0,066$).

Skale Postaw Rodzicielskich (SPR) charakteryzują się relatywnie niską zmiennością wyników. Wszystkie pięć skal: Akceptacja-Odrzucenie, Autonomia, Ochronianie, Niekonsekwencja i Wymaganie uzyskało średnie w przedziale 2,93–2,97, co odpowiada wartości środkowej skali (3,00). Odchylenia standardowe dla żadnej ze skal nie przekroczyły 0,34, co świadczy o małym rozproszeniu wyników. Rozkłady czterech z pięciu skal są zgodne z rozkładem normalnym ($p > ,05$ w teście Shapiro-Wilka), z wyjątkiem skali Akceptacji ($W = 0,948$ $p = 0,029$). Niski poziom zróżnicowania wyników SPR może sugerować, że w badanej grupie postawy rodzicielskie oceniane w samo opisie kwestionariuszowym, koncentrują się wokół wartości przeciętnych, natomiast ich skrajne nasilenie ujawnia się przede wszystkim w warunkach nasilonego konfliktu okołorozwodowego.

Skale Kwestionariusza Komunikacji Małżeńskiej (KKM) wykazały wartości zbliżone po obu stronach, zarówno wsparcie własne ($M = 3,19$ SD = 0,35), jak i deprecjacja własna ($M = 3,10$ SD = 0,33) lokują się nieznacznie powyżej środka skali (3,00). Zbliżone wartości uzyskały skale oceniające zachowania komunikacyjne partnera: wsparcie partnera ($M = 3,17$ SD = 0,36) oraz deprecjacja partnera ($M = 3,11$ SD = 0,27). Większość skal KKM odbiega od rozkładu normalnego ($p < 05$), co wskazuje na lewostronną skośność, czyli respondenci częściej oceniają zachowania komunikacyjne, zarówno własne, jak i byłego partnera, jako przeciętnie wysokie, rzadziej jako niskie. Jedynie deprecjacja partnera wykazała rozkład graniczny ($W = 0,954$ $p = 0,052$). Zbliżone poziomy wsparcia i deprecjacji w ocenach własnych oraz przypisywanych

partnerowi mogą świadczyć o relatywnie symetrycznym postrzeganiu relacji komunikacyjnej w badanej grupie, co stanowi istotny kontekst dla dalszych analiz korelacyjnych.

Ze względu na stwierdzone odchylenia od normalności rozkładu dla zdecydowanej większości analizowanych zmiennych, w szczególności dla zmiennej zależnej AL ($W = 0,548$ $p < 0,001$), w dalszych analizach zastosowano nieparametryczne testy statystyczne: korelację rang Spearmana do oceny związków między zmiennymi oraz test Kruskala-Wallisa z post-hoc analizą parami (test Manna-Whitneya z korektą Bonferroniego) do porównań grupowych. Wybór metod nieparametrycznych jest w pełni uzasadniony metodologicznie i zgodny z zaleceniami dla badań, w których rozkłady zmiennych istotnie odbiegają od normalności, zwłaszcza przy stosunkowo małej liczbie próby ($N = 50$).

4.2. Charakterystyka badanej grupy w zakresie cech osobowości, postaw rodzicielskich i jakości komunikacji.

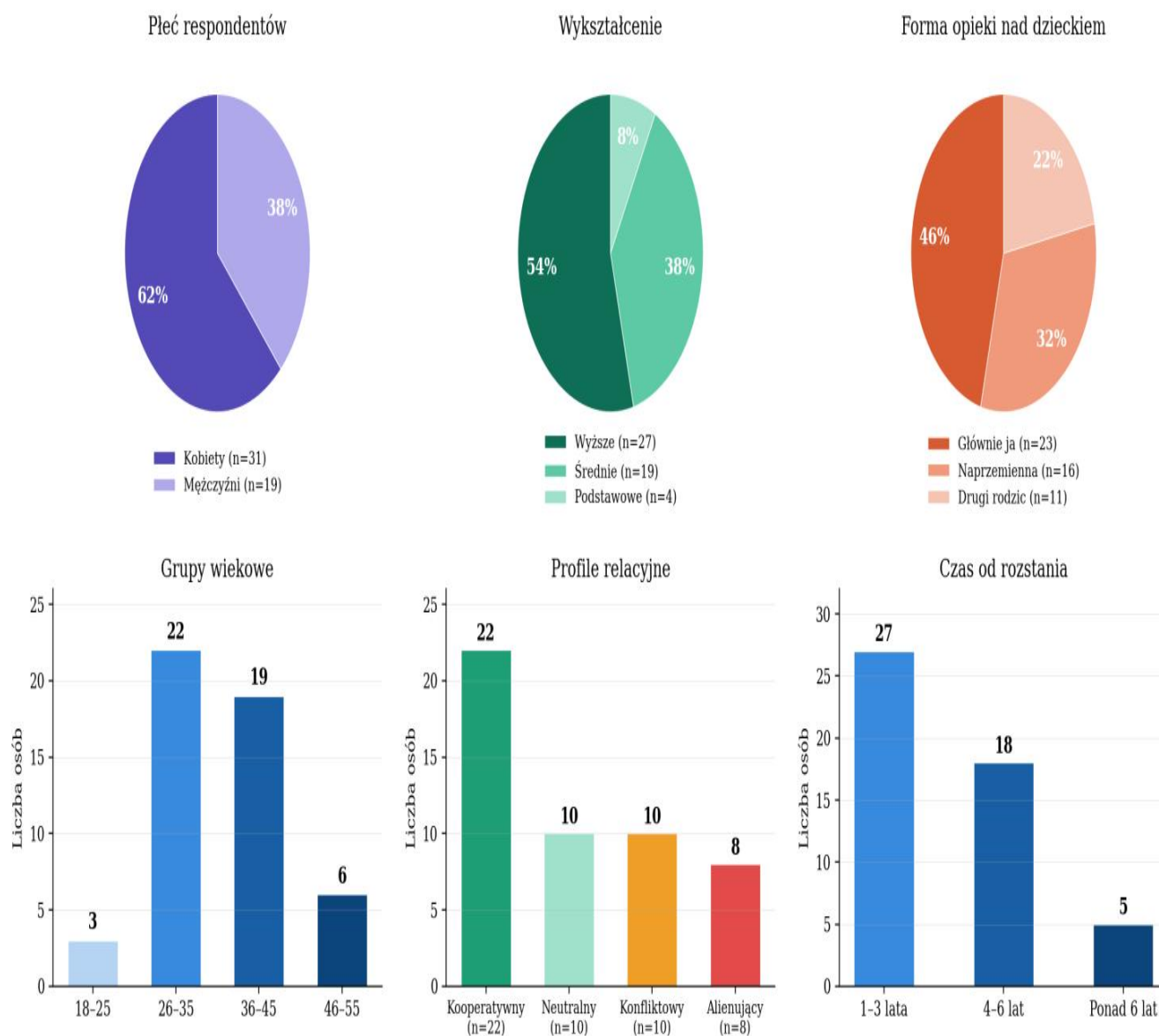
Niniejszy podrozdział przedstawia charakterystykę badanej grupy pod względem wyników uzyskanych w trzech kluczowych obszarach pomiarowych: cech osobowości mierzonych inwentarzem NEO-FFI, postaw rodzicielskich (SPR) oraz jakości komunikacji z byłym partnerem (KKM). Wyniki omawiane są zarówno dla całej próby ($N = 50$), jak i z uwzględnieniem podziału na cztery wyodrębnione profile relacyjne: kooperatywny ($n = 22$ co stanowi 44%), neutralny ($n = 10$ co daje 20%), konfliktowy ($n = 10$ co stanowi 20%) oraz alienujący ($n = 8$ co stanowi 16%).

Charakterystyka socjodemograficzna grupy wskazuje, że wśród 50 respondentów dominowały kobiety ($n = 31$ co stanowi 62%), natomiast mężczyźni stanowili 38% próby ($n = 19$). Najliczniej reprezentowaną grupę wiekową byli respondenci w przedziale 26–35 lat ($n = 22$ co stanowi 44%) oraz 36–45 lat ($n = 19$ co stanowi 38%), co wskazuje na koncentrację próby w wieku średniej dorosłości. Osoby z wyższym wykształceniem stanowiły ponad połowę grupy ($n = 27$ co stanowi 54%), ze średnim 38% ($n = 19$), a z podstawowym 8% ($n = 4$). Pod względem statusu rozstania: 27 osób (54%) było po formalnym rozwodzie, 12 (24%) w separacji, a 11 (22%) po rozstaniu bez formalnego uregulowania. Czas od rozstania wynosił u większości respondentów od 1 do 3 lat ($n = 27$ co stanowi 54%), od 4 do 6 lat ($n = 18$, co stanowi 36%), a ponad 6 lat ($n = 5$ co stanowi 10%). Dominującą formą opieki nad dzieckiem była opieka

sprawowana głównie przez respondenta ($n = 23$ co stanowi 46%), opieka naprzemienna ($n = 16$ co stanowi 32%), a opieka sprawowana głównie przez drugiego rodzica ($n = 11$ co stanowi 22%).

Rycina 1. Charakterystyka socjodemograficzna badanej grupy ($N = 50$)

Rycina 1. Schemat wielowymiarowego modelu predykcji alienacji rodzicielskiej — powiązania między cechami osobowości (NEO-FFI), postawami rodzicielskimi (SPR) i jakością komunikacji (KKM) a nasileniem zachowań alienacyjnych.

Cechy osobowości (NEO-FFI)

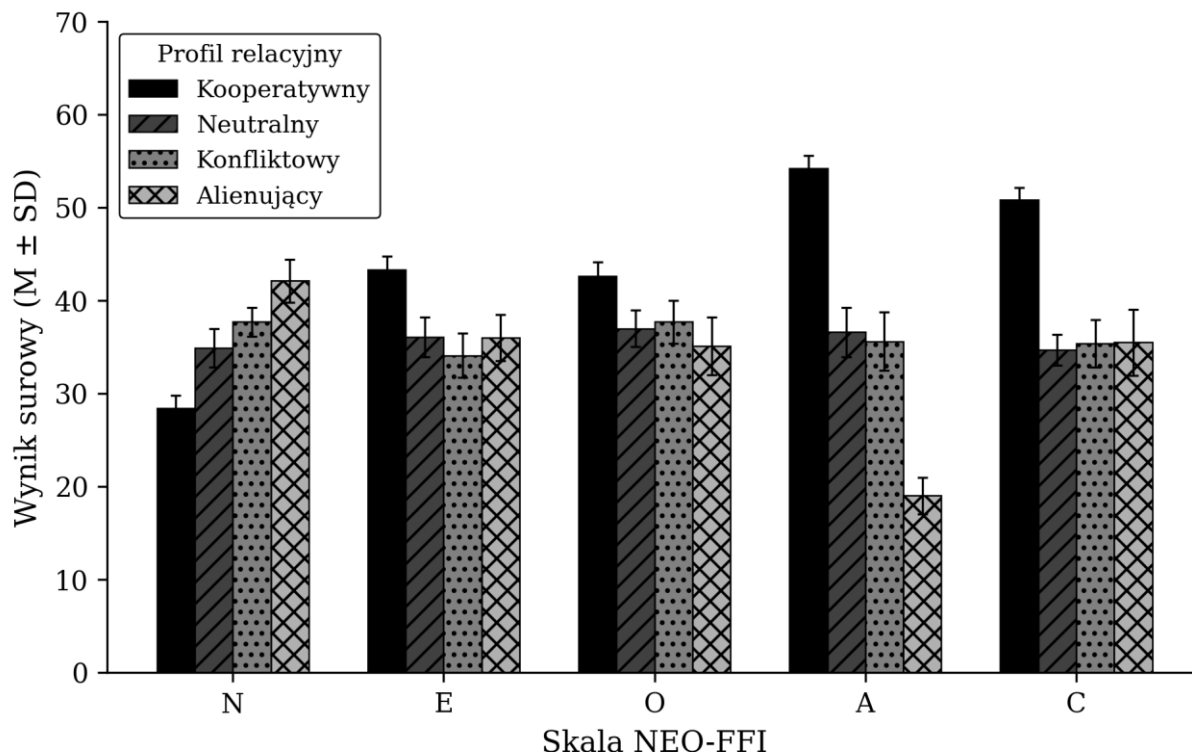
Analiza wyników inwentarza NEO-FFI ujawnia wyraźne i systematyczne różnice między profilami relacyjnymi we wszystkich pięciu skalach osobowości. Najbardziej diagnostyczne różnice dotyczą neurotyczności (N) oraz ugodowości (A), czyli dwóch cech, które zgodnie z hipotezą H1 przewidywano jako kluczowe predyktory zachowań alienacyjnych.

Neurotyczność (N) wykazuje wyraźny gradient wzrostowy od profilu kooperatywnego do alienującego. Respondenci z grupy kooperatywnej uzyskali najniższą średnią ($M = 28,41$ $SD = 1,37$), natomiast osoby z grupy alienującej najwyższą ($M = 42,12$ $SD = 2,30$). Grupy neutralna ($M = 34,90$ $SD = 2,08$) i konfliktowa ($M = 37,70$ $SD = 1,57$) plasują się pośrednio. Rozpiętość między profilem kooperatywnym a alienującym wynosi blisko 14 punktów w skali 12–60, co stanowi bardzo duże zróżnicowanie o wyraźnej wartości klinicznej.

Ugodowość (A) wykazuje z kolei gradient odwrotny, silnie malejący wraz ze wzrostem nasilenia zachowań alienacyjnych. W grupie kooperatywnej średnia wynosiła $M = 54,23$ ($SD = 1,34$), a w grupie alienującej zaledwie $M = 19,00$ ($SD = 2,00$), co oznacza różnicę aż 35 punktów. Tak skrajna rozbieżność sugeruje, że niska ugodowość oznaczająca tendencje antagonistyczne, antypatię i rywalizacyjność, stanowi jeden z najsilniejszych wyznaczników profilu alienującego w badanej grupie. Grupy neutralna ($M = 36,60$) i konfliktowa ($M = 35,60$) uzyskały bardzo zbliżone wyniki, wyraźnie różne zarówno od grupy kooperatywnej, jak i alienującej.

Sumienność (C) różnicuje wyraźnie profil kooperatywny ($M = 50,86$ $SD = 1,28$) od pozostałych trzech grup, które skupiają się w wąskim przedziale 34,70–35,50. Ekstrawersja (E) wykazuje podobny wzorzec, profil kooperatywny wyróżnia się najwyższą wartością ($M = 43,32$), podczas gdy pozostałe trzy grupy uzyskały wyniki w granicach 34–36 punktów. Otwartość na doświadczenie (O) maleje stopniowo od profilu kooperatywnego ($M = 42,64$) do alienującego ($M = 35,12$), choć rozpiętość jest tu mniejsza niż w przypadku neurotyczności i ugodowości. Szczegółowe zestawienie wyników NEO-FFI w podziale na profile zawiera ryc. 2.

Rycina 2. Wyniki skal NEO-FFI w podziale na cztery profile relacyjny (kooperatywny, neutralny, konfliktowy, alienujący).

Postawy rodzicielskie (SPR)

Wyniki kwestionariusza SPR wskazują na niski poziom zróżnicowania postaw rodzicielskich w całej próbie — wszystkie pięć skal skupia się wokół wartości środkowej skali ($M \approx 2,93$ – $2,97$). Niemniej jednak analiza z podziałem na profile ujawnia pewne systematyczne tendencje. We wszystkich pięciu skalach profil kooperatywny uzyskał najwyższe średnie, a profil alienujący — najniższe. Przykładowo skala Akceptacji-Odrzucenia wykazywała wartości $M = 3,10$ ($SD = 0,21$) w grupie kooperatywnej wobec $M = 2,67$ ($SD = 0,46$) w grupie alienującej. Analogicznie skala Autonomii: $M = 3,15$ vs $M = 2,69$, a skala Niekonsekwencji: $M = 3,09$ vs $M = 2,59$.

Wynik ten wymaga ostrożnej interpretacji. Niższe wartości we wszystkich skalach SPR w grupie alienującej mogą wynikać ze zniekształceń samoopisu: osoby stosujące zachowania alienacyjne mogą tendencyjnie oceniać własne postawy rodzicielskie jako mniej pozytywne lub bardziej ambiwalentne. Ponadto niskie zróżnicowanie międzygrupowe SPR (SD poniżej 0,50 we wszystkich skalach) ogranicza siłę predykcyjną tego narzędzia. Kierunkowa

weryfikacja hipotezy H2 zostanie przeprowadzona w podrozdziale 4.4 z zastosowaniem współczynnika korelacji rang Spearmana.

Jakość komunikacji z byłym partnerem (KKM)

Wyniki kwestionariusza KKM ukazują wyraźnie zróżnicowany obraz jakości komunikacji między profilami. Profil kooperatywny wyróżnia się zdecydowanie najwyższymi wartościami zarówno wsparcia własnego ($M = 3,54$ $SD = 0,10$), jak i wsparcia ze strony partnera ($M = 3,56$ $SD = 0,12$). Profil alienujący uzyskał najniższe wyniki w zakresie wsparcia własnego ($M = 2,57$ $SD = 0,28$) i wsparcia partnera ($M = 2,65$ $SD = 0,21$). Skale deprecjacji wykazują analogiczny wzorzec — w grupie kooperatywnej wartości deprecjacji własnej ($M = 3,36$) i deprecjacji partnera ($M = 3,34$) są wyższe niż w grupie alienującej (odpowiednio $M = 2,73$ i $M = 2,80$).

Niższe wartości w grupie alienującej we wszystkich skalach KKM, zarówno wsparcia, jak i deprecjacji mogą pozornie zaskakiwać. Wyjaśnieniem jest specyfika próby: osoby przejawiające zachowania alienacyjne mogą wykazywać ogólnie niskie zaangażowanie komunikacyjne wobec byłego partnera, redukując zarówno zachowania wspierające, jak i aktywną deprecjację wówczas komunikacja ulega całkowitemu wycofaniu. Interpretacja kierunkowa zostanie pogłębiona w podrozdziale 4.5 za pomocą analizy korelacyjnej.

Podsumowując, charakterystyka czterech profili relacyjnych ukazuje wyraźnie odmienny obraz psychologiczny osób funkcjonujących kooperatywnie i alienująco po rozstaniu. Profil kooperatywny cechuje niska neurotyczność, wysoka ugodowość, sumienność i ekstrawersja oraz konstruktywna komunikacja z byłym partnerem. Profil alienujący wyróżnia się natomiast skrajnie wysoką neurotycznością i skrajnie niską ugodowością, przy jednoczesnym wycofaniu komunikacyjnym. Grupy neutralna i konfliktowa lokują się pośrednio, przy czym obie wykazują zbliżone wartości w większości skal. Zidentyfikowane wzorce stanowią empiryczną podstawę dla kierunkowej weryfikacji hipotez badawczych, przeprowadzonej w kolejnych podrozdziałach.

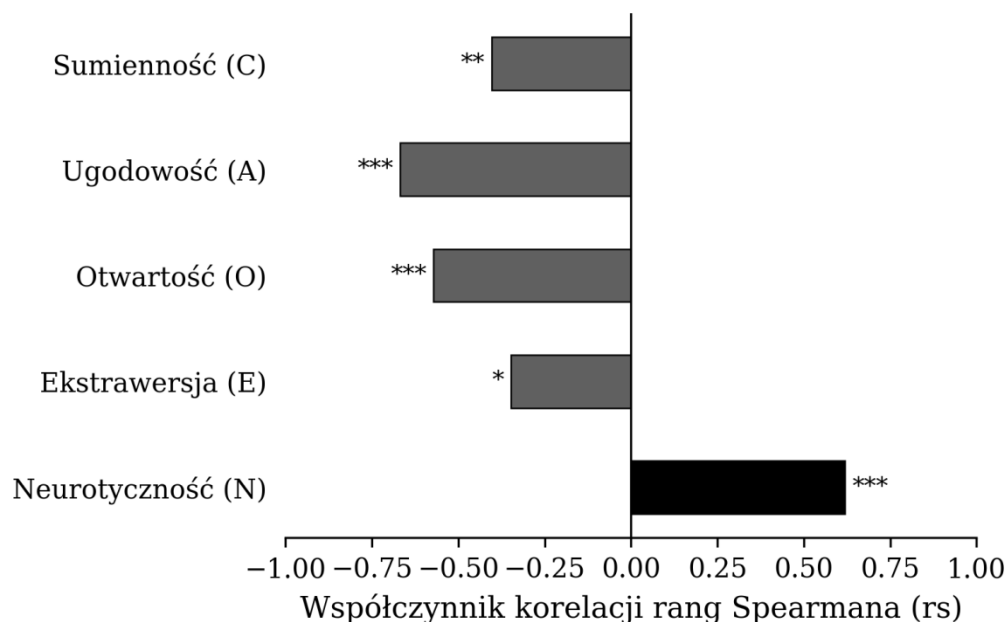
4.3. Związek pomiędzy cechami osobowości a skłonnością do zachowań alienacyjnych.

Niniejszy podrozdział poświęcony jest empirycznej weryfikacji hipotezy H1, zgodnie z którą poziom neurotyczności wykazuje istotną statystycznie korelację dodatnią, a poziom ugodowości korelację ujemną z nasileniem zachowań alienacyjnych. Zastosowano współczynniki

korelacji rang Spearmana (r_s), test Kruskala-Wallisa oraz analizę post-hoc testem Manna-Whitneya z korekcją Bonferroniego (6 porównań, $\alpha = 0,0083$).

Wyniki korelacji rang Spearmana dla wszystkich pięciu skal NEO-FFI względem nasilenia zachowań alienacyjnych (AL) przedstawia Rycina 3.

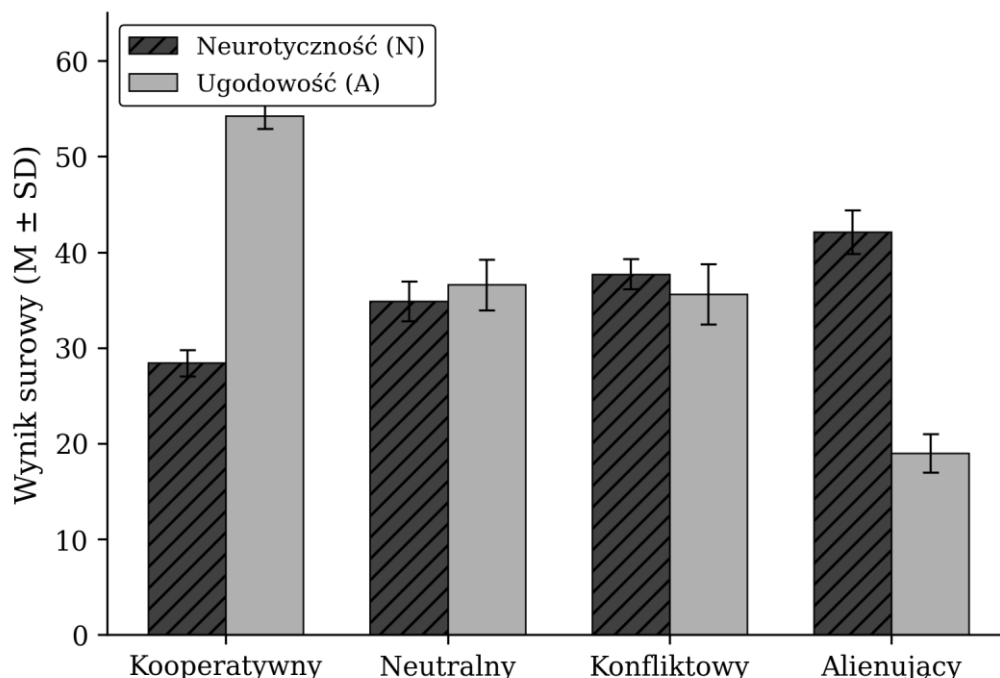

Rycina 3. Współczynniki korelacji rang Spearmana (r_s) między skalami NEO-FFI a nasileniem zachowań alienacyjnych ($N = 50$). ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Neurotyczność (N) wykazuje istotną korelację dodatnią ($r_s = 0,620$ $p < 0,001$), co potwierdza kierunek H1. Ugodowość (A) wykazuje najsilniejszą korelację ujemną spośród wszystkich skal ($r_s = -0,717$ $p < 0,001$). Otwartość na doświadczenie (O) koreluje ujemnie ($r_s = -0,654$ $p < 0,001$), Sumienność (C): $r_s = -0,521$ ($p < 0,001$), Ekstrawersja (E): $r_s = -0,401$ ($p = 0,004$). Wielkość efektu jest duża lub bardzo duża dla czterech spośród pięciu skal.

Test Kruskala-Wallisa potwierdził istotne różnice międzygrupowe dla neurotyczności: $H(3) = 43,031$ ($p < 0,001$) i ugodowości: $H(3) = 41,959$ ($p < 0,001$). Rycina 4 ilustruje średnie ($\pm SD$) w czterech profilach z wynikami testów post-hoc.

Rycina 4. Średnie wyniki NEO-N i NEO-A w podziale na profile relacyjne ($\pm$ SD). ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (Mann-Whitney, korekcja Bonferroniego).

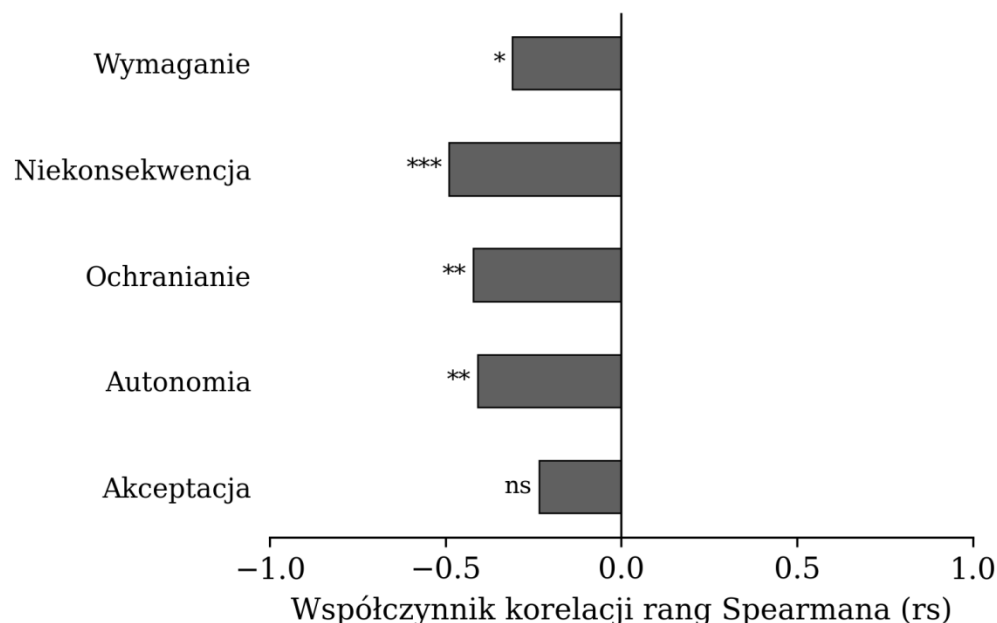
Analiza post-hoc wykazała, że dla NEO-N wszystkie sześć par porównań jest istotnych ($p < 0,01$): neurotyczność rośnie systematycznie od profilu kooperatywnego ($M = 28,41$) do alienującego ($M = 42,12$). Dla NEO-A jedyna nieistotna para to neutralny vs. konfliktowy ($U = 62$ $p = 0,403$) — obie grupy wykazują średnią ugodowość ok. 36 pkt, wyraźnie odmienną od profilu kooperatywnego ($M = 54,23$) i alienującego ($M = 19,00$). Hipoteza H1 zostaje potwierdzona w całości: stwierdzono wielowymiarowy, spójny wzorzec osobowościowy, czyli wysoka neurotyczność połączona z niską ugodowością, sumiennością i otwartością na doświadczenie.

4.4. Postawy rodzicielskie a przejawy alienacji w sytuacji rozvodu.

Niniejszy podrozdział poświęcony jest weryfikacji hipotezy H2, zgodnie z którą dysfunkcyjne postawy rodzicielskie istotnie korelują z nasileniem zachowań alienacyjnych. Zastosowano współczynnik korelacji rang Spearmana (r_s), test Kruskala-Wallisa oraz analizę post-hoc (Mann-Whitney, $\alpha = 0,0083$).

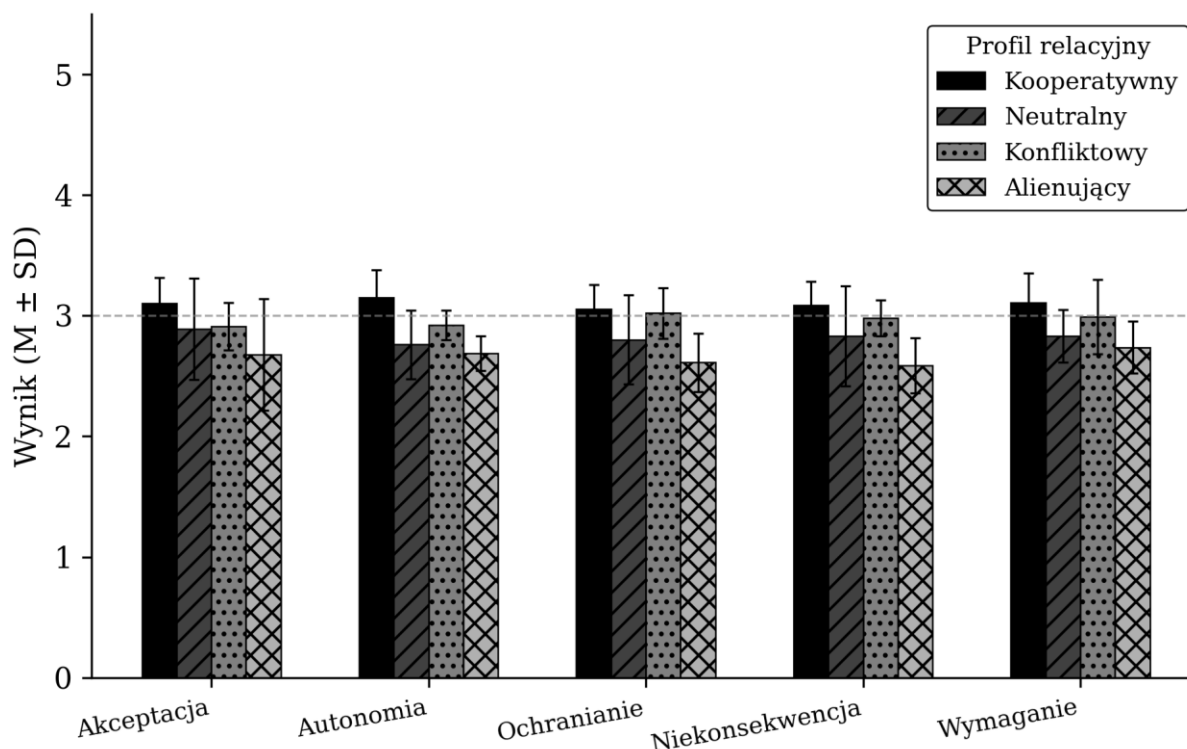
Wyniki korelacji rang Spearmana dla pięciu skal SPR względem nasilenia zachowań alienacyjnych ilustruje Rycina 5.

Rycina 5. Współczynniki korelacji rang Spearmana (r_s) między skalami SPR a nasileniem zachowań alienacyjnych ($N = 50$). ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; ns — nieistotne.

Cztery z pięciu skal wykazują istotne korelacje ujemne: Niekonsekwencja ($r_s = -0,540$ $p < 0,001$), Autonomia ($r_s = -0,503$ $p < 0,001$), Nadmierne ochranianie ($r_s = -0,437$ $p = 0,002$) i Nadmierne wymaganie ($r_s = -0,385$ $p = 0,006$). Akceptacja jest nieistotna ($r_s = -0,226$ $p = 0,115$). Ujemny kierunek wszystkich korelacji wynika ze zniekształceń w samoocenie kwestionariuszowej (SPR): osoby z grupy alienującej systematycznie zaniża samoocenę postaw rodzicielskich we wszystkich wymiarach — jest to element dysfunkcyjnej autonarracji. Rycina 6 ilustruje średnie SPR w czterech profilach.

Rycina 6. Średnie wyniki skal SPR według profilu relacyjnego ($\pm SD$). Linia przerywana = środek skali (3,0).

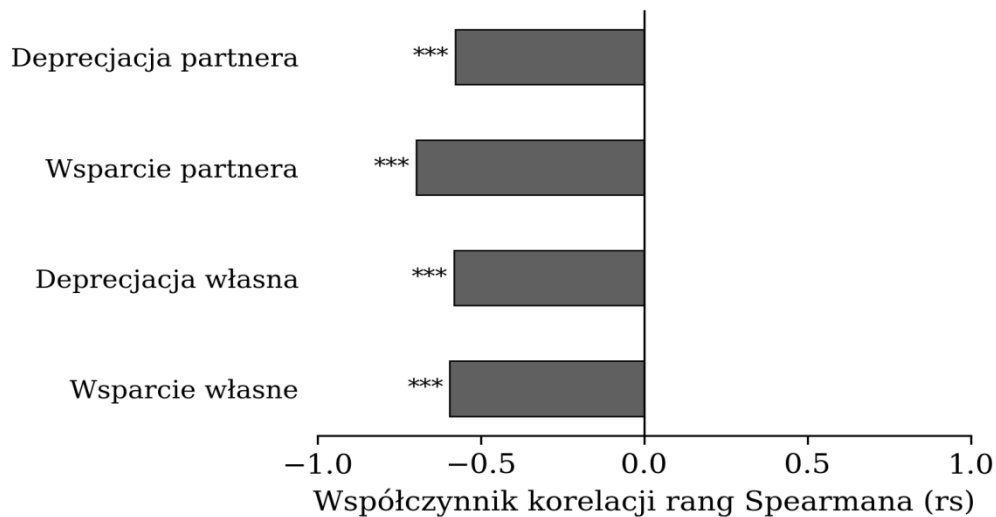
Analiza post-hoc wykazała istotne różnice głównie między profilem kooperatywnym a alienującym: Autonomia ($U = 168$ $p < 0,001$), Niekonsekwencja ($U = 166$ $p < 0,001$), Nadmierne ochranianie ($U = 163$ $p < 0,001$), Nadmierne wymaganie ($U = 153$ $p = 0,002$). Pary neutralny vs. konfliktowy są konsekwentnie nieistotne. Hipoteza H2 zostaje potwierdzona częściowo: cztery skale są istotne, lecz kierunek korelacji jest ujemny dla wszystkich, a nie mieszany jak zakładała hipoteza. Klinicznie najistotniejsze są Niekonsekwencja i Autonomia jako najsilniejsze wyznaczniki profilu wysokiego ryzyka.

4.5. Jakość komunikacji z byłym partnerem jako moderator zachowań alienacyjnych.

Niniejszy podrozdział poświęcony jest weryfikacji hipotezy H3, zgodnie z którą jakość komunikacji z byłym partnerem istotnie koreluje z nasileniem zachowań alienacyjnych, a wysoka jakość komunikacji pełni rolę moderatora związku między dyspozycjami osobowościowymi, a zachowaniami alienacyjnymi. Zastosowano współczynnik korelacji rang Spearmana (r_s), test Kruskala-Wallisa, analizę post-hoc (Mann-Whitney, $\alpha = 0,0083$) oraz korelacje cząstkowe.

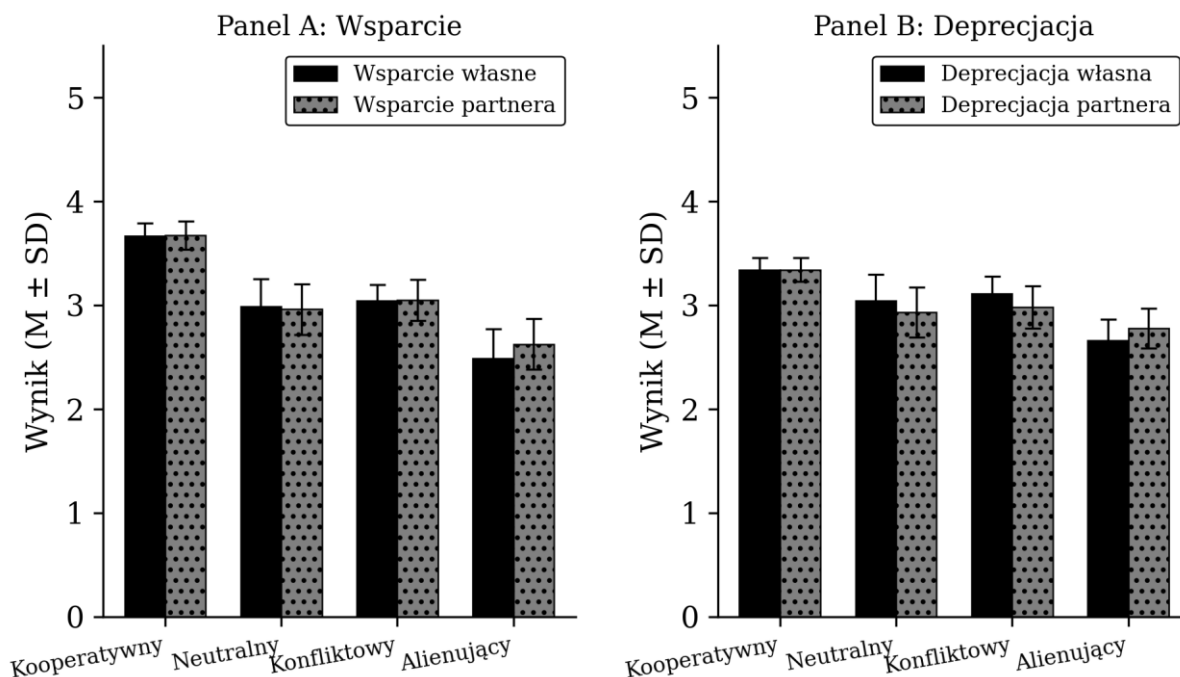
Wyniki korelacji rang Spearmana dla czterech skal KKM względem AL przedstawia Rycina 7.

Rycina 7. Współczynniki korelacji rang Spearmana (rs) między skalami KKM a nasileniem zachowań alienacyjnych ($N = 50$). *** $p < 0,001$.

Wszystkie cztery skale KKM wykazują wysoce istotne korelacje ujemne ($p < 0,001$): wsparcie partnera $rs = -0,711$, wsparcie własne $rs = -0,658$, deprecjacja partnera $rs = -0,635$, deprecjacja własna $rs = -0,578$. Ujemny kierunek korelacji dla deprecjacji wyjaśnia model „cichego wykluczenia”: osoby z grupy alienującej redukują całe zaangażowanie komunikacyjne, zarówno wspierające, jak i destrukcyjne. Rycina 8 ilustruje średnie KKM w czterech profilach.

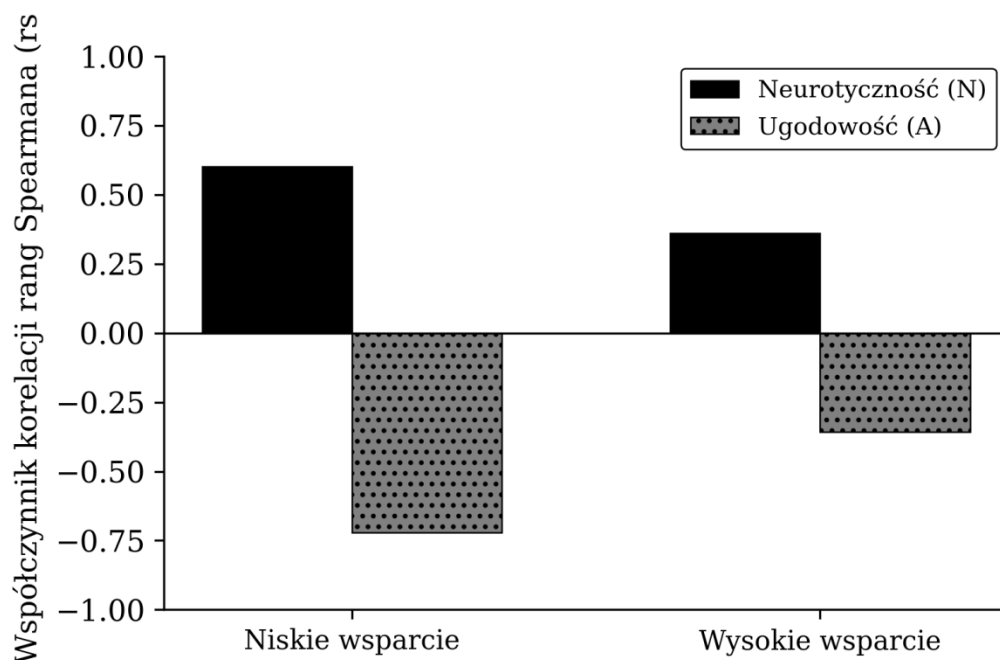

Rycina 8. Średnie wyniki skal KKM według profilu relacyjnego ($\pm$ SD). Panel A: wsparcie. Panel B: deprecjacja.
Linia przerywana = środek skali (3,0).

Analiza post-hoc wykazała, że profil kooperatywny różni się wysoce istotnie od wszystkich pozostałych we wszystkich skalach KKM ($p < 0,001$). Profil alienujący różni się od konfliktowego w zakresie wsparcia własnego ($U = 76$ $p = 0,002$) i wsparcia partnera ($U = 72$; $p = 0,006$). Para neutralny vs. konfliktowy jest nieistotna we wszystkich skalach, co spójne z wynikami SPR.

Analizę moderacji przeprowadzono przez podział próby względem mediany wsparcia własnego ($Me = 3,23$) na podgrupy niskiego ($n = 25$) i wysokiego wsparcia ($n = 25$). Wyniki przedstawia Rycina 9.

Rycina 9. Efekt moderacyjny wsparcia komunikacyjnego: korelacje NEO-N i NEO-A z AL w podgrupach niskiego i wysokiego wsparcia własnego. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

W podgrupie niskiego wsparcia: NEO-N vs. AL: $r_s = 0,510$ ($p = 0,009$); NEO-A vs. AL: $r_s = -0,729$ ($p < 0,001$). W podgrupie wysokiego wsparcia korelacje są słabsze: NEO-N: $r_s = 0,458$ ($p = 0,021$); NEO-A: $r_s = -0,453$ ($p = 0,023$). Wysoka jakość wsparcia komunikacyjnego osłabia zatem związek między dyspozycjami osobowościowymi a zachowaniami alienacyjnymi.

Korelacje cząstkowe doprecyzowały efekt moderacji. Po skontrolowaniu wsparcia własnego korelacja NEO-N z AL spadła do $r = 0,193$ ($p = 0,179$) i stała się nieistotna statystycznie. Neurotyczność przekształca się w zachowania alienacyjne głównie za pośrednictwem destrukcji komunikacji. Korelacja NEO-A po kontroli pozostała istotna ($r = -0,402$ $p = 0,004$), choć słabsza niż surowa — ugodowość działa częściowo bezpośrednio, częściowo przez jakość komunikacji.

Hipoteza H3 zostaje potwierdzona. Wsparcie ze strony partnera stanowi najsilniejszy spośród mierzonych korelatów komunikacyjnych ($r_s = -0,711$). Jakość komunikacji pełni istotną funkcję buforową: osłabia przełożenie neurotyczności na zachowania alienacyjne, a wpływ ugodowości mediuje częściowo. Wynik spójnie integruje wszystkie trzy grupy zmiennych badania jako współdziałające uwarunkowania alienacji rodzicielskiej.

4.6. Dyskusja wyników i wnioski końcowe.

Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na wielowymiarową analizę psychologicznych uwarunkowań zachowań sprzyjających alienacji rodzicielskiej w grupie 50 rodziców po rozstaniu. Uzyskane wyniki stanowią podstawę do weryfikacji trzech sformułowanych hipotez badawczych oraz do osadzenia rezultatów w szerszym kontekście teoretycznym i praktycznym. Dyskusja prowadzona jest w kolejności odpowiadającej strukturze hipotez, a następnie uwypuklone zostają wnioski o charakterze ogólnym, implikacje praktyczne oraz ograniczenia badania.

Osobowościowe uwarunkowania alienacji — weryfikacja hipotezy H1

Hipoteza H1 przewidywała istotną dodatnią korelację neurotyczności oraz istotną ujemną korelację ugodowości z nasileniem zachowań alienacyjnych. Wyniki w pełni potwierdzają ten kierunek: neurotyczność wykazała korelację $r_s = 0,620$ ($p < 0,001$), a ugodowość — najsilniejszą korelację spośród wszystkich zmiennych — $r_s = -0,717$ ($p < 0,001$). Ponadto stwierdzono istotne korelacje ujemne dla otwartości na doświadczenie ($r_s = -0,654$), sumienności ($r_s = -0,521$) oraz ekstrawersji ($r_s = -0,401$), choć te dwie ostatnie cechy nie były bezpośrednim przedmiotem hipotezy kierunkowej.

Wyniki te pozostają w pełnej zgodności z założeniami teoretycznymi opartymi na modelu Costy i McCrae'a, omówionym w podrozdziale 1.5. Neurotyczność, definiowana jako emocjonalna niestabilność i podatność na doświadczenie negatywnych stanów afektywnych, predysponuje rodzica do lękowego i impulsywnego interpretowania sytuacji kontaktu dziecka z byłym partnerem, co bezpośrednio napędza zachowania alienacyjne opisane przez Warshaka (2010) jako „trucizna rozwodowa”. Szczególnie diagnostyczna okazała się jednak ugodowość: skrajnie niskie wartości tej cechy w grupie alienującej ($M = 19,00$ wobec $M = 54,23$ w grupie kooperatywnej) sugerują, że antagonizm to tendencja do rywalizacji, podejrzliwości i braku empatii wobec byłego partnera może być silniejszym wyznacznikiem ryzyka alienacyjnego niż sama neurotyczność. Wynik ten uzupełnia ustalenia Strelaua (2014), który wskazywał na neurotyczność jako główny regulator zachowania w warunkach kryzysu, uwypuklając jednocześnie, że to właśnie niska ugodowość dostarcza motywacyjnego „paliwa” dla konkretnych strategii eliminacji drugiego rodzica.

Uzyskana konfiguracja, czyli wysoka neurotyczność, niska ugodowość, niska sumienność i otwartość tworzy spójny psychologiczny profil rodzica alienującego, zbieżny z klinicznym opisem rodzica stosującego obsesyjne praktyki alienacyjne przedstawionym przez Darnalla (1998) oraz z profilem osobowości z trudnościami mentalizacyjnymi opisanym w podrozdziale 2.3. Warto podkreślić, że analiza post-hoc ujawniła istotne różnice między profilem kooperatywnym a wszystkimi pozostałymi dla neurotyczności, natomiast grupy neutralna i konfliktowa nie różniły się między sobą w zakresie ugodowości, co sugeruje, że wyraźna polaryzacja tej cechy ujawnia się dopiero na poziomie pełnego profilu alienującego.

Postawy rodzicielskie a zachowania alienacyjne — weryfikacja hipotezy H2

Hipoteza H2 zakładała, że dysfunkcyjne postawy rodzicielskie takie jak, nadmierne ochranianie, nadmierne wymaganie i niekonsekwencja będą korelowały dodatnio z nasileniem zachowań alienacyjnych, a postawy akceptacji i autonomii ujemnie. Wyniki potwierdzają hipotezę jedynie częściowo, w sposób wymagający pogłębionej interpretacji. Wszystkie cztery istotne korelacje (niekonsekwencja, autonomia, nadmierne ochranianie, nadmierne wymaganie) okazały się ujemne, a skala akceptacji nieistotna statystycznie.

Ujemny kierunek korelacji dla skal dysfunkcyjnych, wbrew zakładanemu kierunkowi dodatniemu tłumaczy się specyfiką samoopisu kwestionariuszowego SPR oraz mechanizmem zniekształcenia autonarracyjnego. Osoby stosujące zachowania alienacyjne wykazują tendencję do globalnego zaniżania samooceny własnych postaw rodzicielskich, zarówno konstruktywnych, jak i dysfunkcyjnych, co jest przejawem mechanizmu obronnego opisanego w podrozdziale 1.4, jako rozszczepienie i projekcja. Rodzic alienujący, postrzegając siebie przez pryzmat skrzywdzonego i zagrożonego opiekuna, ocenia swoje postawy jako bardziej ambiwalentne i niekompetentne niż czyni to rodzic funkcjonujący kooperatywnie. Wynik ten jest zatem nie tyle falsyfikacją hipotezy, co istotnym odkryciem w obszarze mechanizmów obronnych towarzyszących alienacji.

Klinicznie najistotniejsze okazały się skale niekonsekwencji ($r_s = -0,540$) i autonomii ($r_s = -0,503$). Niska ocena własnej autonomii rodzicielskiej w grupie alienującej może wskazywać na opisywaną w literaturze tendencję do symbiotycznego wiązania się z dzieckiem kosztem jego odrębności — co bezpośrednio koresponduje z modelem Plopy (2011) dotyczącym postaw nadmiernie ochraniających jako mechanizmu wykluczającego drugiego rodzica. Z kolei

wysoka niekonsekwencja w tej grupie destabilizuje poczucie bezpieczeństwa dziecka, czyniąc je podatnym na manipulację emocjonalną, co opisywał Warshak (2010) w kontekście „zapożyczonych scenariuszy”. Nieistotność skali akceptacji sugeruje, że postawa ta, mierzona narzędziem SPR, nie różnicuje w sposób rzetelny grup o odmiennym profilu relacyjnym, co może być efektem społecznej pożądalności odpowiedzi, szczególnie w tematyce tak emocjonalnie obciążonej jak relacja rodzicielska po rozstaniu.

Jakość komunikacji jako moderator zachowań alienacyjnych — weryfikacja hipotezy H3

Hipoteza H3 zakładała, że jakość komunikacji z byłym partnerem koreluje istotnie z nasileniem zachowań alienacyjnych oraz pełni rolę moderatora związku między osobowością, a alienacją. Wyniki potwierdzają hipotezę w całości. Wszystkie cztery skale KKM wykazały wysoce istotne korelacje ujemne z nasileniem zachowań alienacyjnych ($p < 0,001$), przy czym najsilniejszą okazało się wsparcie ze strony partnera ($r_s = -0,711$). Efekt moderacyjny wsparcia komunikacyjnego ujawnił się w analizie cząstkowej: po skontrolowaniu wsparcia własnego korelacja neurotyczności z zachowaniami alienacyjnymi stała się nieistotna statystycznie ($r = 0,193$ $p = 0,179$), natomiast korelacja ugodowości osłabła, lecz pozostała istotna ($r = -0,402$ $p = 0,004$).

Wynik ten ma szczególną wagę teoretyczną i praktyczną. Wskazuje mianowicie, że neurotyczność, mimo silnego związku z zachowaniami alienacyjnymi nie jest wyznacznikiem bezpośrednim, lecz przekłada się na alienację głównie za pośrednictwem destrukcji komunikacji. Innymi słowy: neurotyczny rodzic staje się alienujący w znacznej mierze dlatego, że jego wysoka reaktywność emocjonalna niszczy zdolność do konstruktywnego porozumiewania się z byłym partnerem. Ugodowość działa zaś częściowo bezpośrednio a jej wpływ na zachowania alienacyjne nie jest w pełni mediowany przez komunikację, co sugeruje, że antagonizm interpersonalny posiada autonomiczne, niezależne od jakości komunikacji, oddziaływanie na strategie alienacyjne. Wynik ten rozszerza i uszczegóławia model Kaźmierczak i Płopy (2008), pokazując dodatkowo rolę komunikacji jako ogniwa pośredniczącego między strukturą osobowości a konkretnymi zachowaniami alienacyjnymi.

Pozornie paradoksalne ujemne korelacje w skalach deprecjacji znalazły swoje wyjaśnienie w modelu „cichego wykluczenia”: osoby z grupy alienującej nie przejawiają nasilonej aktywnej deprecjacji wobec byłego partnera, lecz redukują całe zaangażowanie

komunikacyjne zarówno wspierające, jak i destrukcyjne. Alienacja w tej grupie realizuje się zatem nie poprzez otwartą walkę słowną, ale poprzez milczące wycofanie z relacji, które po stronie dziecka manifestuje się brakiem pozytywnego modelu komunikacyjnego między rodzicami.

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie następujących wniosków. Po pierwsze, uzyskane dane empirycznie potwierdzają, że zachowania sprzyjające alienacji rodzicielskiej mają swoje źródło w trwałych dyspozycjach osobowościowych, a nie wyłącznie w okolicznościach sytuacyjnych konfliktu rozwodowego. Profil alienujący charakteryzuje się wysoce specyficzną konfiguracją cech Wielkiej Piątki: skrajnie wysoką neurotycznością i skrajnie niską ugodowością, przy jednocześnie obniżonej sumienności, ekstrawersji i otwartości na doświadczenie. Wynik ten wskazuje, że diagnoza osobowości metodą NEO-FFI może stanowić wartościowy element oceny ryzyka alienacyjnego w praktyce opiniodawczej, szczególnie w kontekście postępowań sądowych dotyczących regulacji kontaktów z dzieckiem.

Po drugie, jakość komunikacji z byłym partnerem okazała się najsilniejszym spośród mierzonych korelatów zachowań alienacyjnych, a jej rola moderacyjna wskazuje na kluczowe znaczenie interwencji komunikacyjnych w profilaktyce i terapii alienacji. Wynik ten uzasadnia postulat systematycznego wdrażania mediacji rodzinnych oraz programów wspierających „co-parenting” jako elementów obligatoryjnych postępowania sądowego w sprawach o wysokim konflikcie, zgodnie z rekomendacjami Templera i współpracowników (2017).

Po trzecie, ocena postaw rodzicielskich (SPR), choć ujawniła diagnostycznie istotne różnice między profilem kooperatywnym a alienującym, okazała się narzędziem o ograniczonej sile różnicującej w kontekście dynamicznych zmian postawy w sytuacji kryzysu. Dominujący mechanizm zniekształcenia autonarracyjnego sugeruje, że postawy rodzicielskie są silniej moderowane przez aktualny stan emocjonalny i strukturę osobowości niż przez względnie stabilne wzorce. Wynik ten stanowi wartościową wskazówkę metodologiczną dla przyszłych badań: pożądane byłoby uzupełnienie pomiaru SPR o obserwację behawioralną lub ocenę dokonywaną przez biegłego, co wyeliminowałoby efekt pożądalności społecznej.

Reasumując, niniejsze badanie dostarcza empirycznych dowodów na wielowymiarowy charakter psychologicznych uwarunkowań alienacji rodzicielskiej. Osobowość rodzica, jego postawy wychowawcze oraz jakość komunikacji z byłym partnerem tworzą dynamiczny,

wzajemnie powiązany system predyktorów. Żaden z tych czynników nie działa w izolacji. Zidentyfikowanie neurotyczności i niskiej ugodowości jako wiodących czynników ryzyka, przy jednoczesnym potwierdzeniu buforowej roli wsparcia komunikacyjnego, otwiera konkretne ścieżki interwencji: zarówno na poziomie indywidualnej psychoterapii ukierunkowanej na regulację emocji i budowanie empatii, jak i systemowych programów mediacyjnych adresowanych do rodzin w wysokim konflikcie okołorozwodowym.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsza praca magisterska powstała w odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie praktyki klinicznej, terapeutycznej i sądowo-psychologicznej na rzetelną wiedzę o psychologicznych uwarunkowaniach alienacji rodzicielskiej (Fidrocki, 2020; Helios & Jedlecka, 2023). Punktem wyjścia było założenie, że zachowania sprzyjające alienacji nie są przypadkowym efektem sytuacyjnego konfliktu po rozstaniu, lecz wynikają z trwałych dyspozycji osobowościowych rodzica, ukształtowanych wzorów wychowawczych oraz jakości komunikacji z byłym partnerem (Plopa, 2011; Warshak, 2010). Weryfikacja tego założenia wymagała zastosowania wielowymiarowego modelu badawczego, łączącego cztery narzędzia pomiarowe: Inwentarz Osobowości NEO-FFI (Siuta, 2006), Skalę Postaw Rodzicielskich (SPR; Plopa, 2008), Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej (KKM; Kaźmierczak & Plopa, 2008) oraz ankietę własnej konstrukcji, mierzącą nasilenie zachowań alienacyjnych.

Rozdział I nakreślił teoretyczne ramy pracy, osadzając analizę alienacji rodzicielskiej w paradygmacie systemowym (Namysłowska, 1997; Plopa, 2005). Rodzina, traktowana jako dynamiczny układ wzajemnych powiązań, w sytuacji rozpadu małżeństwa wchodzi w fazę dezorganizacji, której przejawem może być triangulacja dziecka, parentyfikacja i patologiczna stabilizacja systemu poprzez wykluczenie jednego z rodziców (Cierpka, 2013; Satir, 2000). Omawiane w tym rozdziale modele komunikacji w diadzie małżeńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem ujęcia Plopy i Kaźmierczak, pozwoliły pokazać, że jakość porozumiewania się między byłymi partnerami nie wygasa po rozstaniu, lecz bezpośrednio kształtuje możliwość kooperatywnego współrodzicielstwa (Kaźmierczak & Plopa, 2008). Klasyfikacja postaw rodzicielskich Plopy ugruntowała rozumienie mechanizmów, za pomocą których rodzic może, niekoniecznie świadomie, wciągać dziecko w orbitę konfliktu dorosłych (Plopa, 2011; Ziemska, 2004). Model Wielkiej Piątki (NEO-FFI) stanowił ramę łączącą wszystkie trzy grupy zmiennych: cechy osobowości determinują bowiem zarówno styl komunikacji, jak i dominujące postawy rodzicielskie (McCrae & Costa, 2005; Strelau, 2014).

Rozdział II poświęcony był psychologicznym aspektom zjawiska alienacji rodzicielskiej. Ewolucja pojęcia od kontrowersyjnej koncepcji PAS Gardnera do współczesnego, systemowego rozumienia zachowań alienujących (Gardner, 1998; Kelly & Johnston, 2001) pokazała, że nauka stopniowo przesuwiała uwagę z objawów u dziecka na przyczyny tkwiące w psychice rodzica.

Typologia zachowań alienacyjnych Darnalla i Bakera (Baker & Fine, 2014; Darnall, 1998), psychologiczny profil rodzica alienującego z deficytami mentalizacyjnymi oraz analiza konsekwencji alienacji dla rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka (Baker, 2007; Bowlby, 2007). Wszystkie te wątki potwierdziły, że zjawisko to stanowi formę przemocy psychicznej o dalekosiężnych skutkach (Kozak, 2009; Suchodolska, 2015). Perspektywa instytucjonalna, ujęta w podrozdziale 2.6, dopełniła ten obraz o wymiar praktyczny: bezsilność kuratorska, trudności egzekucyjne sądów i brak skutecznych instrumentów prawnych to realia, z którymi codziennie zmagają się osoby pracujące z rodzinami w kryzysie okołorozwodowym (Czerederecka, 2008; Helios & Jedlecka, 2023).

Rozdział III przedstawił metodologię badań własnych. Przyjęty paradygmat ilościowy i korelacyjny, oparty na standaryzowanych narzędziach psychometrycznych, zapewnił rzetelność i powtarzalność pomiaru (Babbie, 2008). Sformułowane hipotezy badawcze o roli neurotyczności i ugodowości (H1), dysfunkcyjnych postaw rodzicielskich (H2) oraz jakości komunikacji jako moderatora (H3) precyzyjnie odzwierciedlały stan wiedzy teoretycznej i tworzyły spójny, wielowymiarowy model predykcji alienacji (McCrae & Costa, 2005; Szopa, 2021). Dobrana próba 50 rodziców po rozstaniu, zróżnicowana pod względem statusu prawnego, czasu od rozstania i formy opieki, pozwoliła na wyodrębnienie czterech profili relacyjnych: kooperatywnego, neutralnego, konfliktowego i alienującego, które stały się osą porównań w analizach empirycznych.

Rozdział IV, stanowiący empiryczne serce pracy, przyniósł wyniki w pełni potwierdzające hipotezę H1 i H3 oraz częściowo hipotezę H2. Najistotniejszym odkryciem jest potwierdzenie, że nasilenie zachowań alienacyjnych najsilniej wiąże się z niską ugodowością ($r_s = -0,717$) i wysoką neurotycznością ($r_s = 0,620$), tworzącymi spójny profil psychologiczny rodzica alienującego (McCrae & Costa, 2005; Strelau, 2014). Jednocześnie analiza moderacyjna wykazała, że jakość komunikacji, a zwłaszcza wsparcie ze strony partnera ($r_s = -0,711$) pełni istotną funkcję buforową (Kaźmierczak & Plopa, 2008). Po skontrolowaniu wsparcia komunikacyjnego korelacja neurotyczności z zachowaniami alienacyjnymi traciła istotność statystyczną. Oznacza to, że neurotyczność nie przekłada się na alienację bezpośrednio. Głównym kanałem jej oddziaływania jest destrukcja komunikacji między rodzicami (Warshak, 2010). Wyniki te wyznaczają konkretne punkty interwencji: terapię ukierunkowaną na regulację

emocji i budowanie empatii oraz systemowe programy wspierające komunikację i współrodzicielstwo (Templer i in., 2017).

Wyniki badań posiadają istotne implikacje praktyczne na kilku poziomach. Na poziomie diagnostycznym profil NEO-FFI, obejmujący wysoką neurotyczność i niską ugodowość, może stanowić wartościowy wskaźnik ryzyka alienacyjnego w opiniodawstwie sądowo-psychologicznym (Czerederecka, 2008; Siuta, 2006). Biegli sędziowie i psychologowie zatrudnieni w opiniodawczych zespołach specjalistów (OZSS) mogą uwzględniać ten profil jako element systematycznej oceny rodziny w konflikcie okołorozwodowym (Błażek & Lewandowska-Walter, 2022). Na poziomie terapeutycznym, indywidualna psychoterapia ukierunkowana na regulację emocji (np. w nurcie DBT lub terapii schematu) może skutecznie adresować wysoką neurotyczność i deficyty mentalizacyjne rodzica zagrożonego zachowaniami alienacyjnymi (Lorandos i in., 2013). Na poziomie systemowym wyniki wskazują na konieczność obligatoryjnego włączania mediacji rodzinnych i programów „co-parentingowych” do procedur sądowych w sprawach o wysokim konflikcie, co rekomendują również Templer i współpracownicy (2017). Na poziomie legislacyjnym zidentyfikowanie komunikacji jako kluczowego mediatora zachowań alienacyjnych wzmacnia postulat twórców polityki rodzinnej dotyczący rozwijania infrastruktury wsparcia postrozwodowego: punktów poradnictwa, centrów mediacji i programów współrodzicielstwa dostępnych bez skierowania sądowego (Helios & Jedlecka, 2023; Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017).

Rzetelność naukowa wymaga jednocześnie wskazania ograniczeń niniejszego badania. Podstawowym ograniczeniem jest stosunkowo mała liczebność próby ($N = 50$), która choć uzasadniona warunkami badania i zastosowaniem testów nieparametrycznych, ogranicza możliwość generalizacji wyników na szeroką populację rodziców po rozstaniu (Babbie, 2008). Dobór próby miał charakter celowy, co oznacza brak reprezentatywności statystycznej i zwiększone ryzyko błędu selekcji. Ponadto przekrojowy charakter badania uniemożliwia wnioskowanie o kierunku przyczynowo-skutkowym zidentyfikowanych zależności. Można stwierdzić współwystępowanie neurotyczności z zachowaniami alienacyjnymi, nie zaś jednoznacznie rozstrzygać, czy to neurotyczność powoduje alienację, czy też długotrwały konflikt pogłębia neurotyczność. Efekt pożądalności społecznej stanowi kolejne ograniczenie, szczególnie widoczne w odpowiedziach na pytania ankiety własnej dotyczące konkretnych

zachowań alienacyjnych oraz w ocenach postaw rodzicielskich (SPR; Plopa, 2008). Samoocena zachowania w obszarze tak emocjonalnie obciążonym jak opieka nad dzieckiem po rozstaniu jest narażona na zniekształcenia motywacyjne trudne do wyeliminowania w schemacie badania kwestionariuszowego.

Powyższe ograniczenia wyznaczają jednocześnie kierunki przyszłych badań. Po pierwsze, pożądane byłoby replikowanie modelu na większych, losowo dobranych próbach, co pozwoliłoby na zastosowanie zaawansowanych technik modelowania równań strukturalnych (SEM) i precyzyjne określenie wielopoziomowych zależności między zmiennymi (Babbie, 2008). Po drugie, badania longitudinalne śledzące tę samą grupę rodziców w kilku punktach czasowych po rozstaniu pozwoliłyby ocenić, jak zmienia się nasilenie zachowań alienacyjnych i ich uwarunkowania w miarę upływu czasu od rozstania (Hetherington & Kelly, 2003). Po trzecie, wątek postaw rodzicielskich wymagałby uzupełnienia o ocenę behawioralną lub obserwację interakcji rodzic–dziecko, która ominęłaby ograniczenia pomiaru opierającego się o samoopis (Plopa, 2011). Po czwarte, włączenie do modelu zmiennych klinicznych, takich jak występowanie zaburzeń osobowości z wiązki B (DSM-5) lub intensywności objawów lękowych i depresyjnych pozwoliłoby lepiej zrozumieć mechanizmy leżące u podłoża najcięższych przypadków alienacji obsesyjnej (Lorandos i in., 2013).

Podsumowując, niniejsza praca stanowi empiryczny wkład w rozumienie alienacji rodzicielskiej jako zjawiska zakorzenionego nie w samym fakcie rozstania, lecz w psychologicznej strukturze rodzica, który nie potrafi oddzielić własnego bólu od pełnienia roli opiekuńczej (Warshak, 2010). Alienacja jest procesem, który zaczyna się nie w sądzie, lecz w psychice i tam również powinna zaczynać się skuteczna interwencja (Baker, 2007; Fidrocki, 2020). Identyfikacja osobowościowych predyktorów ryzyka, roli komunikacji jako bufora oraz mechanizmów zniekształcenia autonarracyjnego dostarcza specjalistom: psychologom, terapeutom, mediatorom i biegłym sądowym konkretnych punktów odniesienia w pracy z rodzinami w kryzysie okołorozwodowym (Czerederecka, 2010; Templer i in., 2017). Nade wszystko zaś wyniki te przypominają, że w centrum każdego postępowania klinicznego, terapeutycznego i sądowego pozostaje dobro dziecka, którego prawo do miłości obojga rodziców jest wartością nadrzędną wobec jakiegokolwiek konfliktu dorosłych (Suchodolska, 2015).

BIBLIOGRAFIA

- Babbie, E. (2008). *Podstawy badań społecznych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Baker, AJL (2007). *Dorosłe dzieci z zespołem alienacji rodzicielskiej: zerwanie więzi, które je wiążą*. WW Norton.
- Baker, AJL i Fine, PR (2014). *Współrodzicielstwo z toksycznym byłym partnerem*. New Harbinger Publications.
- Błażek, M. i Lewandowska-Walter, A. (2017). *Rozwód jako proces. Perspektywa dorosłych i dzieci*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Błażek, M. i Lewandowska-Walter, A. (2022). Alienacja rodzicielska a przemoc fizyczna. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21 (1), 38–55.
- Bowlby, J. (2007). *Przywiązanie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cierpka, A. (2013). *Tożsamość a system rodzinny*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Czerederecka, A. (2008). *Syndrom oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS) — przydatność analizy w badaniach sądowych w kontekście krytyki zjawisk*. Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. Jana Sehna.
- Czerederecka, A. (2010). *Rozwód a dzieci*. LexisNexis.
- Darnall, D. (1998). *Ofiary rozvodu: Jak chronić dzieci przed alienacją rodzicielską*. Taylor Publishing.
- Ejsmont, A. (2020, 24 lutego). Alienacja rodzicielska na traumę dla dziecka — opinia prawnika. *Prawo.pl*. Pobrano z <https://www.prawo.pl>
- Fidrocki, M. (2020). Przejawy i skutki alienacji rodzicielskiej w opiniach rodziców. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 19 (1), 89–112.

- Gardner, RA (1998). *Zespół alienacji rodzicielskiej: poradnik dla specjalistów zdrowia psychicznego i prawników*. Creative Therapeutics.
- Helios, J. i Jedlecka, W. (2023). *Alienacja rodzicielska z perspektywy prawa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Hetherington, EM i Kelly, J. (2003). *Na dobre i na złe: rozwód na nowo*. Norton.
- Jarmołowska, A. (2009). Postawy rodzicielskie a funkcjonowanie funkcjonalne dzieci z rodzin rozbitych. *Psychologia Rozwojowa*, 14 (4), 43–55.
- Kaźmierczak, M. i Plopa, M. (2008). *Kwestionariusz Komunikacji Małżeńskiej (KKM). Podręcznik*. Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Kelly, JB i Johnston, JR (2001). Dziecko wyobcowane: reformulacja syndromu alienacji rodzicielskiej. *Family Court Review*, 39 (3), 249–266.
- Kozak, S. (2009). *Sieroctwo społeczne i alienacja rodzicielska*. Difin.
- Kozera, G. (2020, 10 lutego). Alienacja rodzicielska staje się plagą — MS analizuje zjawisko utrudniające. *Prawo.pl*. Pobrano z <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/utrudnianie-kontaktow-z-dzieckiem-ms-pracuje-nad-rozwiazaniami,497776.html>
- Lorandos, D., Bernet, W. i Sauber, R. (2013). *Alienacja rodzicielska: Podręcznik dla specjalistów zdrowia psychicznego i prawników*. Wydawca Charles C. Thomas.
- McCrae, RR i Costa, PT (2005). *Osobowość dorosłego człowieka*. Wydawnictwo WAM.
- Ministerstwo Sprawiedliwości. (2017). *Stanowisko w sprawie alienacji rodzicielskiej jako formy przemocy wobec dziecka*. Pobrano z <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc>
- Namysłowska, I. (1997). *Terapia rodzinna*. Instytut Psychiatrii i Neurologii.
- Ogólnopolski Związek Zawodowy Kuratorów Sądowych. (2021). *Wyniki ankiety dotyczącej opieki zdrowotnej przy udziale kuratora*. OZZKS.

- Olson, DH (2000). Model kołowy systemów małżeńskich i rodzinnych. *Journal of Family Therapy*, 22 (2), 144–167.
- Plopa, M. (2004). *Psychologia rodziny: teoria i badania* . Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Plopa, M. (2005). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badawcze* . Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Plopa, M. (2008). *Kwestionariusz Retrospektywnej Oceny Postaw Rodzicielskich (KPR-R). Podręcznik* . Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Plopa, M. (2011). *Rodzice i dzieci. Retrospektywna ocena więzienna i postaw rodzicielskich* . Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Prawo.pl. (2020, 10 lutego). Alienacja rodzicielska staje się plagą — MS analizuje zjawisko utrudniające. Pobrano z <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/utrudnianie-kontaktow-z-dzieckiem-ms-pracuje-nad-rozwiazaniami,497776.html>
- Prawo.pl. (2021, 22 grudnia). Alienacja, utrudnienie — eliminacja PE. Pobrano z <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/alienacja-rodzicielska-kurator-ostatnia-deska-ratunku-aw,506594.html>
- Rojek-Socha, P. (2021, 20 lutego). Dzieci od dawna nie opieki rodziców, a w procedurach luki. *Prawo.pl* . Pobrano z <https://www.prawo.pl>
- Rostowska, T. (2001). *Konflikt międzypokoleniowy w rodzinie* . Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Ryś, M. (2001). *Psychologia pożycia małżeńskiego* . Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- Rzecznik Praw Obywatelskich. (2021). *Udział kuratorów sądowych w spotkaniach rodzica z dzieckiem — postulaty zmian legislacyjnych* . Biuro RPO. Pobrano z <https://bip.brpo.gov.pl/>
- Satyra, V. (2000). *Terapia rodziny* . GWP.

Siuta, J. (2006). *Inwentarz Osobowości NEO-FFI. Podręcznik* . Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

Strelau, J. (2014). *indywidualne: historia, określenie, zastosowanie* . Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Suchodolska, J. (2015). Alienacja rodzicielska jako forma przemocy psychicznej wobec dziecka. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika*, 10 , 163–174.

Szopa, J. (2021). Postawy rodzicielskie a zachowanie alienacyjne w percepcji młodych dorosłych. *Studia Psychologica*, 21 (1), 45–62.

Śledziewska, J. (2016). Alienacja rodzicielska w przypadkach obarczonych obowiązkiem rodzinnym. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 56 (4), 33–41.

Templer, K., Matthewson, M., Haines, J. i Cox, G. (2017). Rekomendacje dotyczące najlepszych praktyk w reagowaniu na alienację rodzicielską. *Journal of Family Therapy*, 39 (1), 4–26.

Trybunał Konstytucyjny. (2022). Wyrok z 22 czerwca 2022 r., sygn. akt SK 3/20 (Dz.U. 2022, poz. 1393). Pobrano z <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11831-sk-320>

Warshak, RA (2010). *Trucizna rozvodu: Jak chronić rodzinę przed obmawianiem i praniem mózgu* . HarperCollins.

Wiącek, M. (2021). *Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości w sprawie stosowania powszechnej alienacji rodzicielskiej przez opinie sądowe specjalistów (sygn. IV.502.5.2014.MK)* . Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. Pobrano z <https://bip.brpo.gov.pl/>

Światowa Organizacja Zdrowia. (2022). *Międzynarodowa klasyfikacja chorób w celu statystyk śmiertelności i zachorowalności* (wyd. 11). WHO. Pobrano z <https://icd.who.int/>

Ziemska, M. (2004). *Postawy rodzicielskie* . Wiedza Powszechna.

Ziemska, M. (2009). *Rodzina a członek* . Towarzystwo Wiedzy Powszechnej.

Żukiewicz, A. (2011). *Rozwód jako skuteczny sposób* . Oficyna Wydawnicza Impuls.

SPIS TABEL

Tabela 1. Charakterystyka systemu rodzinnego w stanie homeostazy i w procesie dezorganizacji okołorozwodowej	9
Tabela 2. Mechanizmy psychologiczne w sytuacji kryzysu rodzinnego i ich wpływ na postawę rodzicielską	14
Tabela 3. Klasyfikacja symptomów PAS według R. A. Gardnera	18
Tabela 4. Kierunek przewidywanych korelacji między skalami NEO-FFI a wynikiem alienacji	30
Tabela 5. Kierunek przewidywanych korelacji między skalami SPR a wynikiem alienacji	31
Tabela 6. Kierunek przewidywanych korelacji między skalami KKM a wynikiem alienacji	32
Tabela 7. Zestawienie zmiennych, ich operacjonalizacji i narzędzi pomiarowych	35
Tabela 8. Charakterystyka narzędzi badawczych zastosowanych w badaniu	39
Tabela 9. Charakterystyka socjodemograficzna grupy badawczej — płeć, wiek, wykształcenie i liczba dzieci	41
Tabela 10. Charakterystyka grupy badawczej — status relacji, czas od rozstania, forma opieki i profil relacyjny	42
Tabela 11. Statystyki opisowe badanych zmiennych oraz wyniki testu normalności Shapiro-Wilka (N = 50)	45

SPIS RYCIN

Rycina 1. Schemat wielowymiarowego modelu predykcji alienacji rodzicielskiej — powiązania między cechami osobowości (NEO-FFI), postawami rodzicielskimi (SPR) i jakością komunikacji (KKM) a nasileniem zachowań alienacyjnych	49
Rycina 2. Wyniki skal NEO-FFI w podziale na cztery profile relacyjne (kooperatywny, neutralny, konfliktowy, alienujący)	51
Rycina 3. Współczynniki korelacji rang Spearmana (r) między skalami NEO-FFI a nasileniem zachowań alienacyjnych (N = 50)	53
Rycina 4. Średnie wyniki NEO-N i NEO-A w podziale na profile relacyjne.....	54
Rycina 5. Współczynniki korelacji rang Spearmana (r) między skalami SPR a nasileniem zachowań alienacyjnych (N = 50)	55
Rycina 6. Średnie wyniki skal SPR według profilu relacyjnego ($\pm$ SD)	56
Rycina 7. Współczynniki korelacji rang Spearmana (r) między skalami KKM a nasileniem zachowań alienacyjnych (N = 50)	57
Rycina 8. Średnie wyniki skal KKM według profilu relacyjnego ($\pm$ SD): Panel A — wsparcie, Panel B — deprecjacja	58
Rycina 9. Efekt moderacyjny wsparcia komunikacyjnego: korelacje NEO-N i NEO-A z AL w podgrupach niskiego i wysokiego wsparcia własnego	59

ANEKS A

Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości w sprawie stosowania pojęcia alienacji rodzicielskiej przez OZSS (sygn. IV.502.5.2014.MK, Warszawa, 01.12.2021)

Źródło: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, pismo z dnia 1 grudnia 2021r., dostępne pod adresem: https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2021-12/RPO_alienacja_rodzicielska

Warszawa, 01-12-2021 r.

Pan Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze!

Zwracam się do Pana Ministra, jako do organu sprawującego nadzór nad działalnością opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów (OZSS), zgodnie z art. 4 ustawy z 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów. Na mocy tego przepisu, Minister Sprawiedliwości sprawuje nadzór nad działalnością zespołów w zakresie przestrzegania standardów metodologii opiniowania i procedury badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich, a także terminowości sporządzania opinii.

Grupa Ekspertów Rady Europy ds. Przeciwdziałania Przemocy wobec Kobiet i Przemocy Domowej (GREVIO) opublikowała 16 września 2021 r. pierwszy raport dotyczący realizacji przez Rzeczpospolitą Polską konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. W kontekście art. 31 konwencji GREVIO wzywa Polskę do podjęcia wszelkich odpowiednich środków, w tym legislacyjnych, aby zapewnić, że wszystkie właściwe podmioty, w tym pracownicy socjalni czy sędziowie, przy podejmowaniu decyzji w sprawie opieki i widzeń z dzieckiem:

- a) są świadomi i biorą pod uwagę negatywny wpływ, jaki wywiera na dzieci ich ekspozycja na przemoc jednego rodzica wobec drugiego;
- b) powstrzymują się od używania koncepcji 201ealienacji rodzicielskiej201c lub równoważnych,

według których matki wskazujące na przemoc ze strony ojca dziecka są uznawane za niewspółpracujące lub winne złych relacji ojca z dzieckiem;

- c) sprawdzają historię przypadków przemocy jednego z rodziców w stosunku do drugiego;
 - d) podejmują kroki, aby procedury i decyzje nie zagrażały bezpieczeństwu kobiet-ofiar przemocy w związkach bliskich, w szczególności poprzez ujawnienie ich miejsca pobytu.
- W świetle przywołanych uwag GREVIO niniejszym pismem chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na kwestię terminologii, używanej w opiniach OZSS, a dotyczącej tak zwanej alienacji rodzicielskiej. Jak wskazuje grupa ekspertów Rady Europy, terminologia alienacji rodzicielskiej niesie ze sobą duże ryzyko wtórnej wiktymizacji kobiet, które sprzeciwiają się lub są niechętne kontaktom dzieci z powodu przemocy, jakiej doznały od ojca dziecka. W takiej sytuacji rodzice niechętni takim kontaktom są obwiniani za powodowanie alienacji rodzicielskiej oraz za słabe więzi między dzieckiem a drugim rodzicem, w oderwaniu od wcześniejszych i leżących u podstaw tej niechęci aktów przemocy domowej.

Ponadto GREVIO przywołuje stanowisko Europejskiego Stowarzyszenia Psychoterapeutów (EAP), które w stanowisku z 2018 r. uznało terminy 'alienacja rodzicielska' czy 'syndrom alienacji rodzicielskiej' za terminy niewłaściwe do użytku w praktyce psychoterapii i niosące duże ryzyko niedostrzeżenia bądź zbagatelizowania przemocy domowej. Stanowisko tej parasolowej organizacji, skupiającej 128 organizacji psychoterapeutów z 41 państw europejskich, służy jako wytyczne dla psychoterapeutów w całej Europie.

Podobną pozycję zdaje się zajmować Światowa Organizacja Zdrowia, która 20 lutego 2020 r. usunęła pojęcie 'alienacja rodzicielska' z Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-11, do stosowania od 1 stycznia 2022 r. Zmiana ta nastąpiła po reakcji środowisk zajmujących się prawem rodzinnym i przemocą domową, które we wspólnej notatce zaopiniowały, że ich badania i doświadczenia sądowe wskazują, iż 'alienacja rodzicielska', termin bez silnych naukowych podstaw, jest często wykorzystywana do odwrócenia uwagi od przemocy domowej, nadużyć i innych dowodów istotnych dla dobra dziecka.

Biorąc pod uwagę rolę Ministra Sprawiedliwości jako sprawującego nadzór nad działalnością opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów oraz autora przepisów wykonawczych, regulujących pracę OZSS, uprzejmie proszę Pana Ministra o spowodowanie sporządzenia tłumaczenia raportu GREVIO na język polski oraz udostępnienia go wszystkim kierownikom

OZSS, celem zapoznania się z aktualnym stanem debaty na temat terminu i teorii alienacji rodzicielskiej oraz konieczności uwzględniania faktu przemocy w rodzinie przy sporządzaniu opinii w sprawach dotyczących władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem.

Na tej samej podstawie uprzejmie proszę o rozważenie uwzględnienia uwag GREVIO w ramach szkoleń sędziów i prokuratorów w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury oraz kształcenia ustawicznego sędziów i prokuratorów.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

Dokument przytoczony w całości. Źródło: BIP Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich,

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-alienacja-rodzicielska-ms-grevio>

ANEKS B

Błażek, M., Lewandowska-Walter, A. (2022). Alienacja rodzicielska a przemoc emocjonalna — podejście systemowe w diagnozie problemu. Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, 21(1), 13-38. [fragmenty kluczowe dla perspektywy opiniodawczo-sądowej]

Źródło: Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol. 21, Nr 1 (2022). Dostępne pod adresem: <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/download/825/673>

ABSTRAKT

Artykuł jest analizą alienacji rodzicielskiej z perspektywy diagnozy psychologicznej umożliwiającej jej odróżnienie od reakcji dziecka na rodzica faktycznie krzywdzącego. W pierwszej kolejności należy wskazać, że wywieranie na dziecko wpływu prowadzącego do alienacji jest formą emocjonalnej przemocy i powoduje skutki podobne do innych form jego krzywdzenia. Opiniowanie i wyciąganie wniosków wyłącznie na podstawie diagnozy dziecka nie jest wystarczające. Opierając się na współczesnych modelach alienacji rodzicielskiej, proponujemy systemowe podejście do jej diagnozowania, w którym konieczne jest uwzględnienie psychologicznej charakterystyki funkcjonowania dziecka, cech funkcjonowania rodziców oraz interakcji między nimi, podłoża motywacyjnego towarzyszącego alienacji, a także relacji każdego z rodziców z dzieckiem. Artykuł kończą wskazówki mogące służyć diagnozie alienacji rodzicielskiej i różnicowaniu tej sytuacji z innymi formami przemocy oraz sygnalizujące sytuacje złożone, w których dziecko doświadcza wielu form krzywdzenia.

Słowa kluczowe: alienacja rodzicielska, przemoc, rodzina jako system, diagnoza różnicowa

Fragment 1. Definicje i współczesne modele alienacji rodzicielskiej — wymiar opiniodawczy

Jak wskazują Johnston i Sullivan (2020), alienacja rodzicielska (parental alienation - PA) jest zagadnieniem najczęściej rozpatrywanym w odniesieniu do rozwodu lub rozpadu relacji rodziców wspólnego dziecka i definiowana poprzez zachowania bądź reakcje dziecka wobec

rodzica alienowanego lub stosunek dziecka do niego. Jeśli tego rodzaju sprawy opiekuńcze (jako sprawy o kontakty, rodzaj opieki lub ograniczenie bądź pozbawienie władzy rodzicielskiej) trafiają do sądu, mogą być postrzegane jako postępowania, w których tle występuje przemoc będąca źródłem niechęci dziecka do spotkań z rodzicem. Taka identyfikacja problemu może prowadzić do nieprawidłowych rozstrzygnięć sądowych.

Alienacja rodzicielska (przez Warshaka [2003] nazywana irracjonalną alienacją rodzicielską) różni się od wyobcowania, odcięcia lub separowania się (estragement), do których dochodzi, gdy dziecko odrzuca rodzica z uzasadnionych powodów, takich jak znęcanie się czy zaniedbanie rodzicielskie (Garber, 2011; Kelly, Johnston, 2001). Kwestie rozstrzygnięć sądowych w sprawach opiekuńczych i opiniowania sądowego przez biegłych psychologów dodatkowo komplikuje to, że zjawiska alienacji i wyobcowania nie muszą być wykluczające się.

Fragment 2. Czteroczynnikowy model diagnostyczny PA Baker (2020) — wskazówki dla biegłych

Wartościowe wytyczne dla procesu diagnostycznego zawiera czteroczynnikowy model PA (Baker, 2020). Zgodnie z jego założeniami, aby stwierdzić alienację, powinny być spełnione następujące warunki:

1. uprzednia pozytywna relacja między dzieckiem a obecnie odrzuconym rodzicem;
2. brak maltretowania przez odrzuconego rodzica;
3. stosowanie zachowań alienujących przez pierwszoplanowego opiekuna;
4. obecność behawioralnych przejawów wyobcowania u dziecka opisanych przez Gardnera (1998).

Model ten został przetestowany empirycznie. Obecność wszystkich czterech czynników świadczy o alienacji, a nieobecność jednego z nich stanowi podstawę do poszukiwania innych niż alienacja przyczyn problemu.

Czynnik drugi, czyli faktyczna nieobecność przemocy ze strony rodzica alienowanego, wymaga wnikliwej diagnozy i analizy nie tylko obrazu psychologicznego potencjalnie krzywdzonego dziecka, ale całego systemu rodzinnego i relacji wewnątrzrodzinnych. W rodzinach, w których dziecko stawia opór lub unika kontaktu z rodzicem, diagnosta musi rozważyć kilka hipotez.

Jedna z nich mówi, że podstawą oporu dziecka przed kontaktem z rodzicem są normalne zmiany rozwojowe. Niskie kompetencje rodzicielskie, w tym słabe więzi, sztywne zachowania, nieobecność czy alienacja, to druga hipoteza. Trzecia możliwość to nadużycie, a czwarta jest połączeniem powyższych (Drozd, Olesen, 2004).

Fragment 3. Skutki alienacji dla funkcjonowania dziecka — perspektywa diagnostyczna

W badaniach poświęconych postrzeganiu przez dziecko rodzica alienującego wykazano, że negatywne nastawienie dziecka do drugiego rodzica wpływa negatywnie na jego samoocenę (Baker, Ben-Ami, 2011). Alienujący rodzice mogą postrzegać swoje zachowania jako wynikające z troski i miłości, podczas gdy tak naprawdę wpływają one negatywnie na poczucie wartości dziecka. Skutki takich zachowań obserwowano również w sferze samodzielności i samoregulacji, która była obniżona, oraz wiązały się z podwyższonym poziomem depresji u dzieci.

Analiza globalnych skutków alienacji obejmująca całościowe funkcjonowanie dziecka, jego dobrostan, procesy motywacyjno-wolicjonalne, samoregulację czy zdolność do budowania relacji wskazuje, że są one podobne do tych, z którymi mamy do czynienia w przypadku krzywdzenia dziecka. Zatem dyskusja toczy się wokół dwóch kluczowych zagadnień — czy alienacja jest formą krzywdzenia oraz jak ją odróżnić od bezpośredniego krzywdzenia lub zaniedbywania (Bernet i in., 2018).

Profesjonaliści (np. sędziowie i klinicyści) powinni dokonać kompleksowej oceny sytuacji i wszystkich wchodzących w grę czynników, aby odróżnić ochronne zachowania rodzicielskie (w sytuacji krzywdzenia dziecka) od zachowań alienujących (Drozd, Olesen, 2004).

ANEKS C

Relacje i refleksje praktyków systemu wymiaru sprawiedliwości na temat alienacji rodzicielskiej w Polsce [zestawienie wypowiedzi instytucjonalnych]

Wypowiedź 1. Aleksandra Ejsmont, adwokat, 24 lutego 2020 r.

Źródło: Prawo.pl, Alienacja rodzicielska to trauma dla dziecka — opinia prawnika', 24.02.2020.
<https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/alienacja-rodzicielska-to-trauma-dla-dziecka-opinia-prawnika,498059.html>

Aleksandra Ejsmont, adwokat specjalizująca się w prawie rodzinnym, wskazuje na narastającą skalę zjawiska alienacji rodzicielskiej w praktyce sądowej:

Miałam takie sprawy, kiedy dziecko było izolowane przez jednego z rodziców przez lata. Mam wrażenie — i nie jest to tylko moja ocena, ale podobne odczucia mają też inne osoby, które znam i które zajmują się sprawami rodzinnymi — że takich spraw jest obecnie bardzo dużo. Stają się swoistą plagą.

Dziesięć lat temu kontakty z dzieckiem przy udziale kuratora były rzadkością, teraz jest ich coraz więcej. Zastrzegam, że nie mówię w tej chwili o sprawach, w których przewija się przemoc w rodzinie, przemoc wobec dziecka.

W ubiegłym roku były procedowane zmiany, które miały wprowadzić odpowiedzialność karną za uporczywe utrudnienie kontaktów z dzieckiem. I w mojej ocenie, w takich ekstremalnych przypadkach, byłoby to dobrym rozwiązaniem.

Komentarz do pracy: Wypowiedź Ejsmont koreluje z danymi Ministerstwa Sprawiedliwości przytoczonymi w rozdziale 2.6 dotyczącymi wzrostu liczby spraw o regulację kontaktów. Podkreśla ona rzeczywistą skalę problemu z perspektywy praktyki sądowej.

Wypowiedź 2. Kuratorzy sądowi — relacja z ankiety OZZKS, 20 lutego 2021 r.

Źródło: Patrycja Rojek-Socha, Prawo.pl, Dzieci od dawna nie widzą rodziców, a w procedurach luki (pierwotny tytuł: Alienacja rodzicielska — kurator ostatnią deską ratunku, a w procedurach

luki), 20.02.2021.

<https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/alienacja-rodzicielska-kurator-ostatnia-deska-ratunku-a-w,506594.html>

Artykuł relacjonuje wyniki ankiety przeprowadzonej przez Ogólnopolski Związek Zawodowy Kuratorów Sądowych (OZZKS) wśród kuratorów realizujących kontakty dzieci z rodzicami:

Z roku na rok wzrasta liczba kontaktów z dziećmi przy udziale kuratora. Pandemia i wiosenny lockdown [2020] obniżyły nieco te dane, ale nie oznacza to, że problem został rozwiązany. Po prostu wiele dzieci od miesięcy nie widziało drugiego rodzica.

Kuratorzy podkreślają konieczność zmian zarówno w przepisach, jak i w praktyce, bo jak wskazują — ich rola sprowadza się do biernego obserwatora i gwaranta czegoś, co dziecku się należy.

Jeden z kuratorów opisuje swoją sytuację:

Zdarzają się takie sytuacje, w których ani kuratorzy, ani strony nie wiedzą jak się zachować. Konieczne są jasne regulacje. Tak, by najważniejsze dla wykonania orzeczenia okoliczności — przede wszystkim miejsce, czas, krąg osób uprawnionych do udziału w kontakcie — zostały precyzyjnie określone. [...] W sytuacjach silnego konfliktu pomiędzy stronami nie ma miejsca na dowolność. Dlatego orzeczenie sądu powinno być precyzyjne i respektowane.

Ankieta OZZKS ujawniła ponadto, że kuratorzy nie dysponują realnymi instrumentami prawnymi pozwalającymi wyegzekwować kontakt, gdy rodzic alienujący aktywnie go sabotuje. Wskazują oni na konieczność zmian legislacyjnych, które precyzyjnie określiłyby ich uprawnienia interwencyjne podczas nadzorowanych spotkań.

Komentarz do pracy: Relacja z ankiety OZZKS stanowi bezpośrednią ilustrację empiryczną ustaleń zawartych w rozdziale 2.6 niniejszej pracy — szczególnie w zakresie bezsilności instytucjonalnej kuratorów i braku jasno określonych uprawnień (por. Kozera, 2020; RPO, 2021).

Wypowiedź 3. Rzecznik Praw Obywatelskich — stanowisko w sprawie kompetencji kuratorów

Źródło: Rzecznik Praw Obywatelskich, pismo IV.502.5.2014.MK z dnia 1 grudnia 2021 r.
<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-alienacja-rodzicielska-ms-grevio>

Rzecznik Praw Obywatelskich Marcin Wiącek, zwracając się do Ministra Sprawiedliwości, zawarł w piśmie z 1 grudnia 2021 r. następującą ocenę instytucjonalną:

GREVIO wzywa Polskę do podjęcia wszelkich odpowiednich środków, aby zapewnić, że wszystkie właściwe podmioty, w tym pracownicy socjalni czy sędziowie, przy podejmowaniu decyzji w sprawie opieki i widzeń z dzieckiem — powstrzymują się od używania koncepcji alienacji rodzicielskiej lub równoważnych, według których matki wskazujące na przemoc ze strony ojca dziecka są uznawane za „niewspółpracujące” lub winne złych relacji ojca z dzieckiem.

RPO podkreślił jednocześnie, że pojęcie alienacja rodzicielska' niesie ze sobą duże ryzyko wtórnej wiktymizacji kobiet, które sprzeciwiają się lub są niechętne kontaktom dzieci z powodu przemocy, jakiej doznały od ojca dziecka. W takiej sytuacji rodzice niechętni takim kontaktom są obwiniani za powodowanie alienacji rodzicielskiej oraz za słabe więzi między dzieckiem a drugim rodzicem, w oderwaniu od wcześniejszych aktów przemocy domowej.

Komentarz do pracy: Stanowisko RPO ukazuje instytucjonalne napięcie związane ze stosowaniem pojęcia alienacji rodzicielskiej w praktyce opiniodawczej. Wpisuje się ono w szerszy dyskurs omówiony w rozdziale 2.1 (ewolucja pojęcia PAS) i 2.6 (perspektywa instytucjonalna) niniejszej pracy. Jednocześnie podkreśla potrzebę ostrożności diagnostycznej postulowaną przez Czerederecką (2008) i Błazek & Lewandowska-Walter (2022).

ANKIETA WŁASNA

Psychologiczne uwarunkowania alienacji rodzicielskiej a satysfakcja ze związku

Ankieta jest anonimowa i dotyczy doświadczeń osób, które są w trakcie rozstania lub po rozstaniu i mają wspólne dziecko/dzieci z byłym partnerem. Celem badania jest poznanie zależności między satysfakcją ze związku a zachowaniami, które mogą utrudniać dziecku relację z drugim rodzicem. Nie ma odpowiedzi dobrych ani złych – liczy się Twoja subiektywna perspektywa. Udział jest dobrowolny, a odpowiedzi zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.

CZĘŚĆ I – METRYCZKA

1 Płeć:

- Kobieta
- Mężczyzna

2 Wiek:

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56+

3 Wykształcenie:

- Podstawowe
- Średnie
- Wyższe

4. Liczba wspólnych dzieci:

- 1
- 2
- 3 lub więcej

5. Wiek dziecka/dzieci

- 0-5
- 6-10
- 11-15
- 16-18
- Powyżej 18

6. Status relacji z drugim rodzicem:

- Rozwód
- Separacja
- Rozstanie bez formalnego rozvodu
- Inna sytuacja

7. jak długo minęło od rozstania z drugim rodzicem:

- 1-3 lata
- 4-6 lat
- Ponad 6 lat

8. Forma opieki:

- Naprzemienna
- Głównie ja
- Głównie drugi rodzic
- Inna:
-

CZĘŚĆ II – SATYSFAKCJA ZE ZWIĄZKU

1. Czuję/am się doceniany/a przez partnera.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

2. Mieliliśmy satysfakcjonującą komunikację.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

3. Czułem/am się bezpiecznie emocjonalnie w związku.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

4. Mianem/am poczuć bycia ważnym/n dla partnera.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

5. Nasz związek dawał mi poczucie spełnienia.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

6. Konflikty były rozwiązywane w konstruktywny sposób.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

CZĘŚĆ III – EMOCJE I POSTAWY PO ROZSTANIU

1. Odczuwam złość wobec byłego partnera.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

2. Czuję złość do byłego partnera.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

3. Mam poczucie krzywdy związane z rozstaniem.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

4. Czuję potrzebę ukarania byłego partnera.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

5. Uważam, że były partner mnie skrzywdził bardziej niż ja jego/ją.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

6. Uważam, że rozstanie było sprawiedliwe dla obu stron.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

CZĘŚĆ IV – ZACHOWANIA POTENCJALNIE ALIENACYJNE

1. Krytykuję drugiego rodzica przy dziecku.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

2. Podważam kompetencje drugiego rodzica w oczach dziecka.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

3. Ograniczam kontakty dziecka z drugim rodzicem bez ważnego powodu.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

4. Mówię dziecku o konfliktach między mną a drugim rodzicem.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

5. Zniechęcam dziecko do spędzania czasu z drugim rodzicem.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

6. Okazuję dziecku niezadowolenie po jego kontakcie z drugim rodzicem.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

CZĘŚĆ V – WSPÓŁPRACA RODZICIELSKA

1. Potrafimy spokojnie rozmawiać o sprawach dziecka.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

2. Szanuję rolę drugiego rodzica w życiu dziecka.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

3. Uważam, że dziecko potrzebuje obojga rodziców.

- Tak
- Nie
- Nie wiem

4. Staram się oddzielać konflikty partnerskie od rodzicielstwa.

- Tak
- Nie

NEO-FFI

Paul T. Costa, Jr. i Robert R. McCrae
Adaptacja: P. Szczepaniak, M. Śliwińska, J. Strelau, B. Zawadzki

Nazwisko	Imię
Data urodzenia	Wykształcenie
Zawód	Adres

Skala	WS	Steny
NEU		
EKS		
OTW		
UGD		
SUM		

INSTRUKCJA: Uważnie przeczytaj tę instrukcję, zanim zaczniesz pisać. Kwestionariusz ten składa się z 60 stwierdzeń. Przeczytaj każde z nich uważnie. Przy każdym zdaniu otocz kółkiem odpowiedź, która najlepiej wyraża Twoją opinię. Upewnij się, czy swoją odpowiedź wpisujesz przy odpowiednim stwierdzeniu.

Zakreśl:

1. gdy się ZDECYDOWANIE NIE ZGADZASZ lub gdy to stwierdzenie jest całkowicie nie trafne,
2. gdy się NIE ZGADZASZ lub gdy to stwierdzenie jest raczej nie trafne,
3. gdy NIE MASZ ZDANIA lub nie możesz się zdecydować, lub też to stwierdzenie jest równie trafne jak nie trafne,
4. gdy się ZGADZASZ lub gdy to stwierdzenie jest raczej trafne,
5. gdy się ZDECYDOWANIE ZGADZASZ lub gdy to stwierdzenie jest całkowicie trafne.

Zakreśl tylko jedną odpowiedź przy każdym stwierdzeniu.

Ustosunkuj się do wszystkich stwierdzeń.

Jeśli się pomylisz, wyraźnie przekreśl pierwszą odpowiedź i zaznacz właściwą.

Wydanie polskie: Copyright © 2012 by Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego Sp. z o.o.
ul. Belwederska 6A, 00-762 Warszawa.
Tłumaczenie za zgodą Psychological Assessment Resources, Inc. 16204 North Florida Avenue, Lutz, Florida 33549, USA.
Test ani jego części nie mogą być przedrukowywane ani w żaden inny sposób reprodukowane lub odtwarzane
w jakiegokolwiek postaci bez uzyskania uprzedniej zgody wydawcy.

1 - zdecydowanie nie zgadzam się
2 - nie zgadzam się
3 - nie mam zdania
4 - zgadzam się
5 - zdecydowanie zgadzam się

1	Nie należę do osób stale martwiących się.	1	2	3	4	5
2	Lubię mieć wielu ludzi wokół siebie.	1	2	3	4	5
3	Nie lubię tracić czasu na marzenia.	1	2	3	4	5
4	Staram się być uprzejmy(a) dla każdego, kogo spotykam.	1	2	3	4	5
5	Utrzymuję swoje rzeczy w porządku i czystości.	1	2	3	4	5
6	Często czuję się gorszy(a) od innych.	1	2	3	4	5
7	Łatwo mnie rozśmieszyć.	1	2	3	4	5
8	Gdy raz znajdę właściwy sposób na robienie czegoś, trzymam się go.	1	2	3	4	5
9	Często popadam w konflikty z rodziną i współpracownikami.	1	2	3	4	5
10	Potrafię skutecznie mobilizować się, aby załatwić sprawy o czasie.	1	2	3	4	5
11	Kiedy znajduję się pod wpływem silnego stresu, to czasami czuję się tak, jakbym miał(a) się rozpaść na kawałki.	1	2	3	4	5
12	Nie zaliczam się do osób szczególnie bez trosk.	1	2	3	4	5
13	Intygują mnie formy, które odkrywam w sztuce i naturze.	1	2	3	4	5
14	Niektórzy ludzie uważają, że jestem samolubny(a) i egoistyczny(a).	1	2	3	4	5
15	Jestem niezbyt systematyczny(a).	1	2	3	4	5
16	Rzadko czuję się osamotniony(a) lub przygnębiony(a).	1	2	3	4	5
17	Uwielbiam rozmawiać z ludźmi.	1	2	3	4	5
18	Uważam, że pozwalanie uczniom na słuchanie kontrowersyjnych poglądów, może im zamieszać w głowach i wprowadzić w błąd.	1	2	3	4	5
19	Wolał(a)bym raczej współpracować z innymi, niż z nimi rywalizować.	1	2	3	4	5
20	Staram się sumiennie wykonywać powierzone mi zadania.	1	2	3	4	5
21	Często czuję się napięty(a) i zdenerwowany(a).	1	2	3	4	5
22	Lubię być tam, gdzie się coś dzieje.	1	2	3	4	5

1 - zdecydowanie nie zgadzam się

2 - nie zgadzam się

3 - nie mam zdania

4 - zgadzam się

5 - zdecydowanie zgadzam się

23	Poezja działa na mnie słabo lub wcale.	1	2	3	4	5
24	Mam skłonności do bycia sceptycznym(a) i cynicznym(a) w stosunku do zamierzeń innych ludzi.	1	2	3	4	5
25	Mam jasno sprecyzowane cele i systematycznie pracuję, by je osiągnąć.	1	2	3	4	5
26	Czasami czuję się całkowicie bezwartościowy(a).	1	2	3	4	5
27	Zwykle wolę działać samotnie.	1	2	3	4	5
28	Często próbuję nowych i egzotycznych potraw.	1	2	3	4	5
29	Sądzę, że większość ludzi wykorzystuje innych, jeśli się im na to pozwoli.	1	2	3	4	5
30	Tracę mnóstwo czasu, zanim zabiorę się do pracy.	1	2	3	4	5
31	Rzadko czuję się przerażony(a) lub załęczony(a).	1	2	3	4	5
32	Często czuję, że rozpięta mnie energia.	1	2	3	4	5
33	Rzadko dostrzegam nastroje lub uczucia płynące z otoczenia.	1	2	3	4	5
34	Większość ludzi, których znam, lubi mnie.	1	2	3	4	5
35	Ciężko pracuję, aby zrealizować swoje cele.	1	2	3	4	5
36	Często wpadam w złość z powodu w jaki inni mnie traktują.	1	2	3	4	5
37	Jestem wesoły(a) i pełen(na) werwy.	1	2	3	4	5
38	Sądzę, że powinniśmy odwoływać się do autorytetów religijnych przy podejmowaniu decyzji w sprawach moralności.	1	2	3	4	5
39	Niektórzy sądzą, że jestem zimny(a) i wyrachowany(a).	1	2	3	4	5
40	Kiedy się do czegoś zobowiążę, to zawsze można na mnie polegać.	1	2	3	4	5
41	Zbyt często, gdy sprawy idą źle, zniechęcam się i czuję się zrezygnowany(a).	1	2	3	4	5
42	Nie jestem pogodnym(a) optymistą(ka).	1	2	3	4	5
43	Czasami, gdy czytam poezję lub oglądam dzieło sztuki, czuję "dreszczyk emocji" i falę podniecenia.	1	2	3	4	5

1 - zdecydowanie nie zgadzam się
2 - nie zgadzam się
3 - nie mam zdania
4 - zgadzam się
5 - zdecydowanie zgadzam się

44	Jestem twardy(a) i nieustępliwy(a) w swoich postawach wobec innych.	1	2	3	4	5
45	Czasami nie jestem tak godny(a) zaufania i solidny(a), jak powinienem(am) być.	1	2	3	4	5
46	Rzadko bywam smutny(a) i przygnębiony(a).	1	2	3	4	5
47	Moje życie przebiega w dużym tempie.	1	2	3	4	5
48	M mało interesuje mnie dociekanie natury wszechświata i natury ludzkiej.	1	2	3	4	5
49	Z reguły staram się być wrażliwy(a) na potrzeby i uczucia innych ludzi.	1	2	3	4	5
50	Jestem osobą skuteczną, która zawsze kończy, co rozpoczęła.	1	2	3	4	5
51	Często czuję się bezradny(a) i potrzebuję kogoś, kto rozwiązałby moje problemy.	1	2	3	4	5
52	Jestem bardzo aktywny(a).	1	2	3	4	5
53	Mam duże potrzeby intelektualne.	1	2	3	4	5
54	Jeśli kogoś nie lubię, to daję mu to odczuć.	1	2	3	4	5
55	Wygląda na to, że nigdy nie potrafię się zorganizować.	1	2	3	4	5
56	Czasami bywam tak zawstydzony(a), że chciał(a)bym się gdzieś schować.	1	2	3	4	5
57	Wolał(a)bym raczej iść własną drogą, niż przewodzić innym.	1	2	3	4	5
58	Często sprawia mi dużą satysfakcję zajmowanie się teoretycznymi rozważaniami lub abstrakcyjnymi problemami.	1	2	3	4	5
59	W razie potrzeby jestem skłonny(a) manipulować innymi, aby dostać to, co chcę.	1	2	3	4	5
60	Dążę do doskonałości we wszystkim co robię.	1	2	3	4	5

Czy ustosunkowałeś(aś) się do wszystkich stwierdzeń?
Czy wpisałeś(aś) odpowiedzi przy właściwych stwierdzeniach?

TAK NIE
TAK NIE

KKM (ocena własnych zachowań – wersja dla żony)
(opracowanie: Maria Kaźmierczak, Mieczysław Płopa)

Kwestionariusz ten składa się z pytań, które dotyczą różnych zachowań w małżeństwie. Badania będą miały sens, jeżeli odpowiedzi na pytania będą szczere, gdyż tylko szczerą odpowiedź jest dobra.

Spróbuj ocenić **samą siebie** na pięciopunktowej skali. Przeczytaj uważnie poniższe stwierdzenia. Zaznacz dla każdego z nich **jedną** wartość na skali, odpowiadając na pytanie: **jak często przejawiasz każde z podanych zachowań?** Posługuj się następującymi kryteriami:

- 1 – *nigdy (tak się nie zachowuję)*
2 – *rzadko*
3 – *czasami*
4 – *często*
5 – *zawsze (tak się zachowuję)*

1.	Interesuję się sukcesami i problemami męża.	1	2	3	4	5
2.	Wyznam mężowi swoje uczucia wobec niego.	1	2	3	4	5
3.	Krytykuję męża.	1	2	3	4	5
4.	Okazuję troskę o męża.	1	2	3	4	5
5.	Prawię mężowi komplementy.	1	2	3	4	5
6.	Narzucam swoje zdanie mężowi.	1	2	3	4	5
7.	Udzielam mężowi wsparcia psychicznego, emocjonalnego i duchowego.	1	2	3	4	5
8.	Przytulam się do męża i całuję go.	1	2	3	4	5
9.	Mówię coś nieprzemyślanego czy przykrego mężowi.	1	2	3	4	5
10.	Organizuję nasze wspólne wyjścia (do kina, teatru, kawiarni itp.) czy wyjazdy.	1	2	3	4	5
11.	Zachowuję się wobec męża arogancko, opryskliwie.	1	2	3	4	5
12.	Popieram męża w jego działaniach, poglądach itp.	1	2	3	4	5
13.	Po konflikcie z mężem pierwsza wyciągam rękę na zgodę.	1	2	3	4	5
14.	Domagam się od męża uległości.	1	2	3	4	5
15.	Interesuję się potrzebami męża.	1	2	3	4	5
16.	Poniżam męża.	1	2	3	4	5
17.	Dążę do kompromisu z mężem podczas różnych konfliktów, dyskusji.	1	2	3	4	5
18.	Podtrzymuję męża na duchu.	1	2	3	4	5
19.	Zachowuję się ordynarnie wobec męża.	1	2	3	4	5
20.	Adoruję męża.	1	2	3	4	5
21.	Chwalę męża za wykonaną pracę.	1	2	3	4	5
22.	Prowokuję konflikty z mężem.	1	2	3	4	5
23.	Służę mężowi radą, gdy tego potrzebuje.	1	2	3	4	5
24.	Rozweselam męża.	1	2	3	4	5
25.	Wybucham złością i krzyczę na męża.	1	2	3	4	5
26.	Rozwiązuję problemy razem z mężem i podejmuję z nim decyzje „po partnersku”.	1	2	3	4	5
27.	Obrażam męża.	1	2	3	4	5
28.	Robię mężowi drobne, miłe niespodzianki.	1	2	3	4	5
29.	Dokuczam mężowi (robię uszczypliwe uwagi, wyrzuty).	1	2	3	4	5
30.	Pomagam mężowi, gdy tego potrzebuje (gdy jest zmęczony, chory itp.).	1	2	3	4	5

KKM (ocena zachowań męża)

(opracowanie: Maria Kaźmierczak, Mieczysław Płopa)

Kwestionariusz ten składa się z pytań, które dotyczą różnych zachowań w małżeństwie. Badania będą miały sens, jeżeli odpowiedzi na pytania będą szczere, gdyż tylko szczerą odpowiedź jest dobra.

Spróbuj ocenić **swojego męża** na pięciopunktowej skali. Przeczytaj uważnie poniższe stwierdzenia. Zaznacz dla każdego z nich **jedną** wartość na skali, odpowiadając na pytanie: **jak często Twój mąż przejawia każde z podanych zachowań?** Posługuj się następującymi kryteriami:

1 – *nigdy (tak się nie zachowuje)*

2 – *rzadko*

3 – *czasami*

4 – *często*

5 – *zawsze (tak się zachowuje)*

1.	Mój mąż interesuje się moimi sukcesami i problemami.	1	2	3	4	5
2.	Mój mąż wyznaje mi swoje uczucia wobec mnie.	1	2	3	4	5
3.	Mój mąż krytykuje mnie.	1	2	3	4	5
4.	Mój mąż okazuje troskę o mnie.	1	2	3	4	5
5.	Mój mąż prawi mi komplementy.	1	2	3	4	5
6.	Mój mąż narzuca mi swoje zdanie.	1	2	3	4	5
7.	Mój mąż udziela mi wsparcia psychicznego, emocjonalnego i duchowego.	1	2	3	4	5
8.	Mój mąż przytula się do mnie i całuje mnie.	1	2	3	4	5
9.	Mój mąż mówi mi coś nieprzemyślanego czy przykrego.	1	2	3	4	5
10.	Mój mąż organizuje nasze wspólne wyjścia (do kina, teatru, kawiarni itp.) czy wyjazdy.	1	2	3	4	5
11.	Mój mąż zachowuje się wobec mnie arogancko, opryskliwie.	1	2	3	4	5
12.	Mój mąż popiera mnie w moich działaniach, poglądach itp.	1	2	3	4	5
13.	Po konflikcie ze mną mój mąż pierwszy wyciąga rękę na zgodę.	1	2	3	4	5
14.	Mój mąż domaga się ode mnie uległości.	1	2	3	4	5
15.	Mój mąż interesuje się moimi potrzebami.	1	2	3	4	5
16.	Mój mąż mnie poniża.	1	2	3	4	5
17.	Mój mąż dąży do kompromisu ze mną podczas różnych konfliktów, dyskusji.	1	2	3	4	5
18.	Mój mąż podtrzymuje mnie na duchu.	1	2	3	4	5
19.	Mój mąż zachowuje się ordynarnie wobec mnie.	1	2	3	4	5
20.	Mój mąż mnie adoruje.	1	2	3	4	5
21.	Mój mąż chwali mnie za wykonaną pracę.	1	2	3	4	5
22.	Mój mąż prowokuje konflikty ze mną.	1	2	3	4	5
23.	Mój mąż służy mi radą, gdy tego potrzebuję.	1	2	3	4	5
24.	Mój mąż mnie rozwesela.	1	2	3	4	5
25.	Mój mąż wybucha złością i krzyczy na mnie.	1	2	3	4	5
26.	Mój mąż rozwiązuje problemy razem ze mną i podejmuje ze mną decyzje „po partnersku”.	1	2	3	4	5
27.	Mój mąż obraża mnie.	1	2	3	4	5
28.	Mój mąż robi mi drobne, miłe niespodzianki.	1	2	3	4	5
29.	Mój mąż dokucza mi (robi uszczypliwe uwagi, wyrzuty).	1	2	3	4	5
30.	Mój mąż pomaga mi, gdy tego potrzebuję (gdy jestem zmęczona, chora itp.).	1	2	3	4	5

KKM (ocena własnych zachowań – wersja dla męża)
(opracowanie: Maria Kaźmierczak, Mieczysław Płopa)

Kwestionariusz ten składa się z pytań, które dotyczą różnych zachowań w małżeństwie. Badania będą miały sens, jeżeli odpowiedzi na pytania będą szczere, gdyż tylko szczerą odpowiedź jest dobra.
Spróbuj ocenić **samego siebie** na pięciopunktowej skali. Przeczytaj uważnie poniższe stwierdzenia. Zaznacz dla każdego z nich **jedną** wartość na skali, odpowiadając na pytanie: **jak często przejawiasz każde z podanych zachowań?**
Posługuj się następującymi kryteriami:

- 1 – *nigdy (tak się nie zachowuję)*
2 – *rzadko*
3 – *czasami*
4 – *często*
5 – *zawsze (tak się zachowuję)*

1.	Interesuję się sukcesami i problemami żony.	1	2	3	4	5
2.	Wyznam żonie swoje uczucia wobec niej.	1	2	3	4	5
3.	Krytykuję żonę.	1	2	3	4	5
4.	Okazuję troskę o żonę.	1	2	3	4	5
5.	Prawię żonie komplementy.	1	2	3	4	5
6.	Narzucam swoje zdanie żonie.	1	2	3	4	5
7.	Udzielam żonie wsparcia psychicznego, emocjonalnego i duchowego.	1	2	3	4	5
8.	Przytulam się do żony i całuję ją.	1	2	3	4	5
9.	Mówię coś nieprzemyślanego czy przykrego żonie.	1	2	3	4	5
10.	Organizuję nasze wspólne wyjścia (do kina, teatru, kawiarni itp.) czy wyjazdy.	1	2	3	4	5
11.	Zachowuję się wobec żony arogancko, opryskliwie.	1	2	3	4	5
12.	Popieram żonę w jej działaniach, poglądach itp.	1	2	3	4	5
13.	Po konflikcie z żoną pierwszy wyciągam rękę na zgodę.	1	2	3	4	5
14.	Domagam się od żony uległości.	1	2	3	4	5
15.	Interesuję się potrzebami żony.	1	2	3	4	5
16.	Poniżam żonę.	1	2	3	4	5
17.	Dążę do kompromisu z żoną podczas różnych konfliktów, dyskusji.	1	2	3	4	5
18.	Podtrzymuję żonę na duchu.	1	2	3	4	5
19.	Zachowuję się ordynarnie wobec żony.	1	2	3	4	5
20.	Adoruję żonę.	1	2	3	4	5
21.	Chwalę żonę za wykonaną pracę.	1	2	3	4	5
22.	Prowokuję konflikty z żoną.	1	2	3	4	5
23.	Służę żonie radą, gdy tego potrzebuje.	1	2	3	4	5
24.	Rozweselam żonę.	1	2	3	4	5
25.	Wybucham złością i krzyczę na żonę.	1	2	3	4	5
26.	Rozwiązuję problemy razem z żoną i podejmuję z nią decyzje „po partnersku”.	1	2	3	4	5
27.	Obrażam żonę.	1	2	3	4	5
28.	Robię żonie drobne, miłe niespodzianki.	1	2	3	4	5
29.	Dokuczam żonie (robię uszczypliwe uwagi, wyrzuty).	1	2	3	4	5
30.	Pomagam żonie, gdy tego potrzebuje (gdy jest zmęczona, chora itp.).	1	2	3	4	5

KKM (ocena zachowań żony)
(opracowanie: Maria Kaźmierczak, Mieczysław Płopa)

Kwestionariusz ten składa się z pytań, które dotyczą różnych zachowań w małżeństwie. Badania będą miały sens, jeżeli odpowiedzi na pytania będą szczere, gdyż tylko szczerą odpowiedź jest dobra.
Spróbuj ocenić **swoją żonę** na pięciopunktowej skali. Przeczytaj uważnie poniższe stwierdzenia. Zaznacz dla każdego z nich **jedną** wartość na skali, odpowiadając na pytanie: **jak często Twoja żona przejawia każde z podanych zachowań?** Posługuj się następującymi kryteriami:

- 1 – *nigdy (tak się nie zachowuje)*
2 – *rzadko*
3 – *czasami*
4 – *często*
5 – *zawsze (tak się zachowuje)*

1.	Moja żona interesuje się moimi sukcesami i problemami.	1	2	3	4	5
2.	Moja żona wyznaje mi swoje uczucia wobec mnie.	1	2	3	4	5
3.	Moja żona krytykuje mnie.	1	2	3	4	5
4.	Moja żona okazuje troskę o mnie.	1	2	3	4	5
5.	Moja żona prawi mi komplementy.	1	2	3	4	5
6.	Moja żona narzuca mi swoje zdanie.	1	2	3	4	5
7.	Moja żona udziela mi wsparcia psychicznego, emocjonalnego i duchowego.	1	2	3	4	5
8.	Moja żona przytula się do mnie i całuje mnie.	1	2	3	4	5
9.	Moja żona mówi mi coś nieprzemyślanego czy przykrego.	1	2	3	4	5
10.	Moja żona organizuje nasze wspólne wyjścia (do kina, teatru, kawiarni itp.) czy wyjazdy.	1	2	3	4	5
11.	Moja żona zachowuje się wobec mnie arogancko, opryskliwie.	1	2	3	4	5
12.	Moja żona popiera mnie w moich działaniach, poglądach itp.	1	2	3	4	5
13.	Po konflikcie ze mną moja żona pierwsza wyciąga rękę na zgodę.	1	2	3	4	5
14.	Moja żona domaga się ode mnie uległości.	1	2	3	4	5
15.	Moja żona interesuje się moimi potrzebami.	1	2	3	4	5
16.	Moja żona mnie poniża.	1	2	3	4	5
17.	Moja żona dąży do kompromisu ze mną podczas różnych konfliktów, dyskusji.	1	2	3	4	5
18.	Moja żona podtrzymuje mnie na duchu.	1	2	3	4	5
19.	Moja żona zachowuje się ordynarnie wobec mnie.	1	2	3	4	5
20.	Moja żona mnie adoruje.	1	2	3	4	5
21.	Moja żona chwali mnie za wykonaną pracę.	1	2	3	4	5
22.	Moja żona prowokuje konflikty ze mną.	1	2	3	4	5
23.	Moja żona służy mi radą, gdy tego potrzebuję.	1	2	3	4	5
24.	Moja żona mnie rozwesela.	1	2	3	4	5
25.	Moja żona wybuchła złością i krzyczy na mnie.	1	2	3	4	5
26.	Moja żona rozwiązuje problemy razem ze mną i podejmuje ze mną decyzje „po partnersku”.	1	2	3	4	5
27.	Moja żona obraża mnie.	1	2	3	4	5
28.	Moja żona robi mi drobne, miłe niespodzianki.	1	2	3	4	5
29.	Moja żona dokucza mi (robi uszczypliwe uwagi, wyrzuty).	1	2	3	4	5
30.	Moja żona pomaga mi, gdy tego potrzebuję (gdy jestem zmęczony, chory itp.).	1	2	3	4	5

SKALA POSTAW RODZICIELSKICH **WERSJA DLA OJCÓW** **Mieczysław Płopa**

Nazwisko i imię Wiek
Wykształcenie Zawód
Liczba dzieci Wiek dzieci

INSTRUKCJA: Interesuje nas, co Pan myśli o sposobach wychowywania **SWOJEGO DZIECKA** (dzieci). Proszę opisać swoje myśli, zachowania, odczucia, obawy, nadzieje, tak jak są przez Pana jako OJCA aktualnie odczuwane, ustosunkowując się do podanych poniżej stwierdzeń. Proszę przeczytać każde stwierdzenie uważnie i zastanowić się, w jakim stopniu dotyczy ono Pana zachowania wobec swojego dziecka (dzieci). Pewne stwierdzenia są do siebie podobne, ale są zamieszczone do wykazania nawet nieznacznych różnic w Pana poglądach i zachowaniach.

Po każdym stwierdzeniu jest pięć ocen (a, b, c, d, e), które określają, w jakim stopniu odnosi się ono do Pana poglądów i zachowań jako OJCA WOBEC SWOJEGO DZIECKA (DZIECI). Wybraną odpowiedź proszę zaznaczyć krzyżykiem.

- a – zdecydowanie taki jestem i tak się zachowuję
- b – raczej taki jestem i tak się zachowuję
- c – mam wątpliwości, czy taki jestem i tak się zachowuję
- d – raczej taki nie jestem i tak się nie zachowuję
- e – zdecydowanie taki nie jestem i tak się nie zachowuję

1.	Odczuwam, że gdy moje dziecko ma jakiś problem, czegoś się obawia, to poszukuje kontaktu, bliskości ze mną.	a	b	c	d	e
2.	Nieustannie staram się kontrolować swoje dziecko, aby postępowało tak, jak sobie tego życzę.	a	b	c	d	e
3.	Pozwalam mojemu dziecku uczyć się samemu radzenia sobie w różnych sytuacjach.	a	b	c	d	e
4.	W postępowaniu z moim dzieckiem łatwo tracę cierpliwość.	a	b	c	d	e
5.	Staram się chronić moje dziecko przed wszelkimi trudnościami.	a	b	c	d	e
6.	Chętnie nawiązuję kontakt z moim dzieckiem, jestem z nim często – bawię się, rozmawiam.	a	b	c	d	e
7.	Często prawię „kazania” mojemu dziecku na temat jego zachowania.	a	b	c	d	e
8.	Zgadzam się z tym, że moje dziecko w pewnych okolicznościach, w zależności od wieku, może samo dokonywać różnych wyborów.	a	b	c	d	e
9.	Gdy jestem zdenerwowany, to trudno mi przewidzieć, jak się zachowam w stosunku do swojego dziecka.	a	b	c	d	e
10.	Niepokoje się, gdy nie wiem, co robi moje dziecko w danej chwili.	a	b	c	d	e
11.	Jestem szczerze zainteresowany sprawami swojego dziecka.	a	b	c	d	e
12.	Daję wyraźnie do zrozumienia dziecku, kto „rządzi” w domu.	a	b	c	d	e
13.	Myślę, że nie kontroluję swojego dziecka na każdym kroku.	a	b	c	d	e
14.	Często mi się zdarza, że za to samo przewinienie karzę swoje dziecko raz mocniej, a raz mniej.	a	b	c	d	e
15.	Gdy moje dziecko nie jest pod moją opieką, bardzo się o nie niepokoję.	a	b	c	d	e
16.	Bardzo często myślę o swoim dziecku.	a	b	c	d	e
17.	Wymagam od dziecka bezwzględne posłuszeństwa.	a	b	c	d	e
18.	Myślę, że mam i będę miał zaufanie do swojego dziecka.	a	b	c	d	e

19.	Za to samo przewinienie różnie postępuję wobec swojego dziecka, nie reaguję, wymierzam karę, krzyczę.	a	b	c	d	e
20.	W zasadzie jako rodzic, zachowuję się tak, jakby moje dziecko było ciągle małe i bezradne.	a	b	c	d	e
21.	Gdy moje dziecko potrzebuje pomocy, chętnie poświęcam mu wiele czasu i uwagi.	a	b	c	d	e
22.	Uważam, że moje dziecko nie ma prawa mi się sprzeciwiać.	a	b	c	d	e
23.	Akceptuję to, że moje dziecko może mieć „swoje tajemnice”, że nie wszystko muszę widzieć i wiedzieć.	a	b	c	d	e
24.	Moje dziecko musi uważać, aby mnie czymś nie zdenerwować.	a	b	s	d	e
25.	Chcę zawsze wiedzieć, gdzie przebywa i co robi moje dziecko.	a	b	c	d	e
26.	Przebywanie z moim dzieckiem sprawia mi dużą przyjemność.	a	b	c	d	e
27.	Moje dziecko musi „rozumieć”, że to ja mam zawsze rację.	a	b	c	d	e
28.	Gdy nie rozumiem zachowania swojego dziecka, to nie robię z tego większego problemu.	a	b	c	d	e
29.	Kara jaką wymierzam dziecku, często zależy od mojego nastroju.	a	b	c	d	e
30.	Często wydaje mi się, że żyję tylko dla mojego dziecka.	a	b	c	d	e
31.	Często staram się dawać mojemu dziecku do zrozumienia, że je kocham.	a	b	c	d	e
32.	Staram się przestrzegać tego, aby moje dziecko postępowało zgodnie z moimi wymaganiami.	a	b	c	d	e
33.	Myślę, że ciągle kontrolowanie swojego dziecka nie jest potrzebne.	a	b	c	d	e
34.	Gdy się zdenerwuję to mocniej karzę swoje dziecko.	a	b	c	d	e
35.	Niepokoję się często o swoje dziecko, jakby ciągle było małe i bezradne.	a	b	c	d	e
36.	Często uśmiecham się do swojego dziecka.	a	b	c	d	e
37.	Często pouczam swoje dziecko, jak powinno postępować.	a	b	c	d	e
38.	Gdy moje dziecko jest uparte, to staram się je zrozumieć, nie zawsze przecieł ja mam rację.	a	b	c	d	e
39.	Często mówię do mojego dziecka podniesionym tonem.	a	b	c	d	e
40.	Martwię się, że w wielu sprawach moje dziecko może sobie nie poradzić w życiu.	a	b	c	d	e
41.	Staram się być dla mojego dziecka prawdziwym przyjacielem.	a	b	c	d	e
42.	Daję do zrozumienia mojemu dziecku, że wiem najlepiej, co jest dla niego dobre, a co złe.	a	b	c	d	e
43.	Nie wymagam, aby moje dziecko teraz, czy jak dorośnie, ze wszystkiego mi się zwierzało.	a	b	c	d	e
44.	Gdy mam zły dzień, to krzyczę na swoje dziecko bez powodu.	a	b	c	d	e
45.	Gdy moje dziecko przebywa poza domem, odczuwam lęk, że coś mu się stanie.	a	b	c	d	e
46.	Kiedy moje dziecko zwraca się do mnie ze „swoimi kłopotami”, staram się mu pomóc, aby dobrze się poczuło.	a	b	c	d	e
47.	Często upominam moje dziecko, gdy robi coś nie tak, jak mu karzę.	a	b	c	d	e
48.	Akceptuję to, że moje dziecko w miarę dorastania ma prawo do samodzielnych decyzji, np. jak spędzać wolny czas.	a	b	c	d	e
49.	Jestem tak zmienny, że moje dziecko może mieć problemy ze zrozumieniem jaki jestem.	a	b	c	d	e
50.	Trudno jest pogodzić mi się z tym, że moje dziecko tak szybko staje się większe, bardziej dorosłe.	a	b	c	d	e

SKALA POSTAW RODZICIELSKICH **WERSJA DLA MATEK** **Mieczysław Plopa**

Nazwisko i imię Wiek
Wykształcenie Zawód
Liczba dzieci Wiek dzieci

INSTRUKCJA: Interesuje nas, co Pani myśli o sposobach wychowywania **SWOJEGO DZIECKA** (dzieci). Proszę opisać swoje myśli, zachowania, odczucia, obawy, nadzieje, tak jak są przez Panią jako **MATKĘ** aktualnie odczuwane, ustosunkowując się do podanych poniżej stwierdzeń. Proszę przeczytać każde stwierdzenie uważnie i zastanowić się, w jakim stopniu dotyczy ono Pani zachowania wobec swojego dziecka (dzieci). Pewne stwierdzenia są do siebie podobne, ale są zamieszczone do wykazania nawet nieznacznych różnic w Pani poglądach i zachowaniach.

Po każdym stwierdzeniu jest pięć ocen (a, b, c, d, e), które określają, w jakim stopniu odnosi się ono do Pani poglądów i zachowań jako **MATKI WOBEC SWOJEGO DZIECKA (DZIECI)**. Wybraną odpowiedź proszę zaznaczyć krzyżykiem.

- a – zdecydowanie taka jestem i tak się zachowuję
- b – raczej taka jestem i tak się zachowuję
- c – mam wątpliwości, czy taka jestem i tak się zachowuję
- d – raczej taka nie jestem i tak się nie zachowuję
- e – zdecydowanie taka nie jestem i tak się nie zachowuję

1.	Odczuwam, że gdy moje dziecko ma jakiś problem, czegoś się obawia, to poszukuje kontaktu, bliskości ze mną.	a	b	c	d	e
2.	Nieustannie staram się kontrolować swoje dziecko, aby postępowało tak, jak sobie tego życzę.	a	b	c	d	e
3.	Pozwalam mojemu dziecku uczyć się samemu radzenia sobie w różnych sytuacjach.	a	b	c	d	e
4.	W postępowaniu z moim dzieckiem łatwo tracę cierpliwość.	a	b	c	d	e
5.	Staram się chronić moje dziecko przed wszelkimi trudnościami.	a	b	c	d	e
6.	Chętnie nawiązuję kontakt z moim dzieckiem, jestem z nim często – bawię się, rozmawiam.	a	b	c	d	e
7.	Często prawię „kazania” mojemu dziecku na temat jego zachowania.	a	b	c	d	e
8.	Zgadzam się z tym, że moje dziecko w pewnych okolicznościach, w zależności od wieku, może samo dokonywać różnych wyborów.	a	b	c	d	e
9.	Gdy jestem zdenerwowana, to trudno mi przewidzieć, jak się zachowam w stosunku do swojego dziecka.	a	b	c	d	e
10.	Niepokoje się, gdy nie wiem, co robi moje dziecko w danej chwili.	a	b	c	d	e
11.	Jestem szczerze zainteresowana sprawami swojego dziecka.	a	b	c	d	e
12.	Daję wyrażnie do zrozumienia dziecku, kto „rządzi” w domu.	a	b	c	d	e
13.	Myślę, że nie kontroluję swojego dziecka na każdym kroku.	a	b	c	d	e
14.	Często mi się zdarza, że za to samo przewinienie karzę swoje dziecko raz mocniej, a raz mniej.	a	b	c	d	e
15.	Gdy moje dziecko nie jest pod moją opieką, bardzo się o nie niepokoję.	a	b	c	d	e
16.	Bardzo często myślę o swoim dziecku.	a	b	c	d	e
17.	Wymagam od dziecka bezwzględного posłuszeństwa.	a	b	c	d	e
18.	Myślę, że mam i będę miała zaufanie do swojego dziecka.	a	b	c	d	e

19.	Za to samo przewinienie różnie postępuję wobec swojego dziecka, nie reaguję, wymierzam karę, krzyczę.	a	b	c	d	e
20.	W zasadzie jako rodzic, zachowuję się tak, jakby moje dziecko było ciągle małe i bezradne.	a	b	c	d	e
21.	Gdy moje dziecko potrzebuje pomocy, chętnie poświęcam mu wiele czasu i uwagi.	a	b	c	d	e
22.	Uważam, że moje dziecko nie ma prawa mi się sprzeciwiać.	a	b	c	d	e
23.	Akceptuję to, że moje dziecko może mieć „swoje tajemnice”, że nie wszystko muszę widzieć i wiedzieć.	a	b	c	d	e
24.	Moje dziecko musi uważać, aby mnie czymś nie zdenerwować.	a	b	s	d	e
25.	Chcę zawsze wiedzieć, gdzie przebywa i co robi moje dziecko.	a	b	c	d	e
26.	Przebywanie z moim dzieckiem sprawia mi dużą przyjemność.	a	b	c	d	e
27.	Moje dziecko musi „rozumieć”, że to ja mam zawsze rację.	a	b	c	d	e
28.	Gdy nie rozumiem zachowania swojego dziecka, to nie robię z tego większego problemu.	a	b	c	d	e
29.	Kara jaką wymierzam dziecku, często zależy od mojego nastroju.	a	b	c	d	e
30.	Często wydaje mi się, że żyję tylko dla mojego dziecka.	a	b	c	d	e
31.	Często staram się dawać mojemu dziecku do zrozumienia, że je kocham.	a	b	c	d	e
32.	Staram się przestrzegać tego, aby moje dziecko postępowało zgodnie z moimi wymaganiami.	a	b	c	d	e
33.	Myszę, że ciągle kontrolowanie swojego dziecka nie jest potrzebne	a	b	c	d	e
34.	Gdy się zdenerwuję to mocniej karzę swoje dziecko.	a	b	c	d	e
35.	Niepokoję się często o swoje dziecko, jakby ciągle było małe i bezradne.	a	b	c	d	e
36.	Często uśmiecham się do swojego dziecka.	a	b	c	d	e
37.	Często pouczam swoje dziecko, jak powinno postępować.	a	b	c	d	e
38.	Gdy moje dziecko jest uparte, to staram się je zrozumieć, nie zawsze przecież ja mam rację.	a	b	c	d	e
39.	Często mówię do mojego dziecka podniesionym tonem.	a	b	c	d	e
40.	Martwię się, że w wielu sprawach moje dziecko może sobie nie poradzić w życiu.	a	b	c	d	e
41.	Staram się być dla mojego dziecka prawdziwym przyjacielem.	a	b	c	d	e
42.	Daję do zrozumienia mojemu dziecku, że wiem najlepiej, co jest dla niego dobre, a co złe.	a	b	c	d	e
43.	Nie wymagam, aby moje dziecko teraz, czy jak dorośnie, ze wszystkiego mi się zwierzało.	a	b	c	d	e
44.	Gdy mam zły dzień, to krzyczę na swoje dziecko bez powodu.	a	b	c	d	e
45.	Gdy moje dziecko przebywa poza domem, odczuwam lęk, że coś mu się stanie.	a	b	c	d	e
46.	Kiedy moje dziecko zwraca się do mnie ze „swoimi kłopotami”, staram się mu pomóc, aby dobrze się poczuło.	a	b	c	d	e
47.	Często upominam moje dziecko, gdy robi coś nie tak, jak mu karzę.	a	b	c	d	e
48.	Akceptuję to, że moje dziecko w miarę dorastania ma prawo do samodzielnych decyzji, np. jak spędzać wolny czas.	a	b	c	d	e
49.	Jestem tak zmienna, że moje dziecko może mieć problemy ze zrozumieniem jaka jestem.	a	b	c	d	e
50.	Trudno jest pogodzić mi się z tym, że moje dziecko tak szybko staje się większe, bardziej dorosłe.	a	b	c	d	e

